

Збігнєв Карпус

СХІДНІ СОЮЗНИКИ ПОЛЬЩІ У ВІЙНІ 1920 РОКУ

Українські, російські, козацькі й білоруські
військові відділи в Польщі в 1919-1920 рр.

Торунь 1999

1920

， ，
1919-1920 。

1999

Перекладено
для Hurtom.com

—
i —

:
1920 ..
CAW, sygn. 25/312, nr neg. 6178

ISBN 83-231-1035-2

Printed in Poland

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
1999

87-100 , . 11
: . (056) 61 1 42 95, 654 29 49
I : ./ (056) 611 42 98
e-mail: ksiazki@cc.uni.torun.pl
www.uni.torun.pl/wyd

. 500 . 19 . . +
: ELEK,

: -
POZKAL, Inowrocław, ul. Cegielna 10/12, . (052)
35-75-041

*Моїй дружині Дануті,
дочкам Кароліні та Марті
і синові Кшиштофу*

1919-1920 .. , -
1920 , 1919-
(
);
-
-
:
,
(
,
,
,
-
,
-
-
1.

¹ A. Juzwenko, Polska a „biała” Rosja (od listopada 1918 do kwietnia 1920 r.), Warszawa 1973; A. Nowak, Jac rozbi rosyjskie imperium. Idee polskiej polityki wschodniej (1733-1921), Warszawa 1995; J. Latyszonek, Białoruskie formacje wojskowe 1917-1923, Białystok 1995; K. Gomółka, Polskie ugrupowania polityczne wobec kwestii białoruskiej 1918-1922, Warszawa 1989;

-
- 90
- Białorusini w II Rzeczypospolitej, Gdansk 1992; W. Stanisławski, Emigracja i mniejszość rosyjska w II Rzeczypospolitej: próba charakterystyki społeczności, *Sprawy Narodowościowe*, t. V, 1996, z. 2, s. 23-60.
- Z dziejów militarno-politycznych wojny polsko-radzieckiej, Torun 1991; Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski w latach 1918—1924, Torun 1997; Oboz Jencow nr 7 w Tucholi (1914—1921), *Studia i Materiały do Historii Wojskowości*, t. XXXVI, 1994, s. 137—148; Problem jencow bolszewickich na terenie Dowództwa Okręgu Generalnego Pomorze w okresie sierpień 1920—październik 1921, *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej im. gen. Józefa Bema*, R. XXVIII (7), Torun 1995, s. 284-290; Tuchola. Oboz jencow i internowanych (1914—1922), [w:] *Szkice tucholskie. W 650-lecie nadania praw miejskich Tucholi*, pod red. W. Jastrzebskiego, Bydgoszcz-Tuchola 1996, s. 249-262; Raport o sytuacji jencow i internowanych oraz o stanie obozu w Dabiu pod Krakowem od listopada 1918 do listopada 1920 r., [w:] *Polska i jej sąsiedzi w czasach najnowszych. Studia i materiały ofiarowane Profesorowi Karolowi Grtnerbergowi w 70-lecie urodzin*, Torun 1995, s. 65—73; Oboz jencow bolszewickich i internowanych ukraińskich w Wadowicach. Raport z listopada 1920 roku, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, 1994, nr 4, s. 158-165; Jency i internowani w Białymstoku w latach 1919-1921, Muzeum Wojska w Białymstoku, 1995.

„biała” Rosja, s. 11S—125; A. Nowak, Jak rozbić rosyjskie imperium, s. 256-257.

3 Z. Karpus, Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy w Polsce, (1991), s. 54—56; A. Juzwenko, Polska a „biała” Rosja, s. 11S—125; A. Nowak, Jak rozbić rosyjskie imperium, s. 256-257.

4 (1920—1924), [:] 26—29 1996, s. 220—227; A. Kolanczuk, Internowani żołnierze armii UNR w Kaliszu 1920-1939, Kalisz-Przemysl-Lwow 1995; , Żołnierze armii Ukraińskiej Republiki Ludowej internowani w Polsce (1920—1924), [w:] Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa, pod red. Z. Karpusa, W. Rezmera, E. Wiszki, Torun 1997, s. 273—307; Z. Karpus, Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy w Polsce, (1991), s. 112—136; , Je ny i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski, (1997), s. 135—167; , Pobyt żołnierzy Ukraińskiej Republiki Ludowej w obozach internowanych w Polsce w latach 1920—1924, [w:] Europa Orientalis, s. 455—464; , Stanica Ukraińska w Kaliszu. Centrum ukraińskiego życia społeczno-wojskowego na emigracji w

³ Z. Karpus, Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy w Polsce, (1991), s. 54—56; A. Juzwenko, Polska a „biała” Rosja, s. 11S—125; A. Nowak, Jak rozbić rosyjskie imperium, s. 256-257.

⁴ (1920—1924), [:] 26—29 1996, s. 220—227; A. Kolanczuk, Internowani żołnierze armii UNR w Kaliszu 1920-1939, Kalisz-Przemysl-Lwow 1995; , Żołnierze armii Ukraińskiej Republiki Ludowej internowani w Polsce (1920—1924), [w:] Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa, pod red. Z. Karpusa, W. Rezmera, E. Wiszki, Torun 1997, s. 273—307; Z. Karpus, Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy w Polsce, (1991), s. 112—136; , Je ny i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski, (1997), s. 135—167; , Pobyt żołnierzy Ukraińskiej Republiki Ludowej w obozach internowanych w Polsce w latach 1920—1924, [w:] Europa Orientalis, s. 455—464; , Stanica Ukraińska w Kaliszu. Centrum ukraińskiego życia społeczno-wojskowego na emigracji w

(CAW – Centralne Archiwum Wojskowe) –

(– .). II

3, 4 6 , II (2,

) IV . . ,

CAW ,

(),

1917 1939 . ()

(AAN – Archiwum Akt Nowych) .

(1918 – 1939 .),

(, ,), () ().

(,), () ().

()

Polsce w latach 1924—1939, [w:] *Na przełomie stuleci. Narod — Kosciół — Państwo w XIX i XX wieku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Benderowi z okazji 65 rocznicy urodzin*, Lublin 1997, s. 407-415; , *Emigracja rosyjska i ukraińska w Toruniu w okresie międzywojennym*, Rocznik Torunski, t. 16, 1983, s. 93-112; , *Rosjanie i Ukraińcy w Toruniu w latach 1920-1939*, [w:] *Mniejszości narodowe i wyznaniowe w Toruniu w XIX i XX wieku*, pod red. M. Wojciechowskiego, Torun 1993, s. 81-97; , *Emigracja rosyjska, ukraińska i białoruska w Polsce w okresie międzywojennym (1918-1939). Stan badań i postulaty badawcze*, [w:] *Regiony pograniczne Europy Środkowo-Wschodniej w XVI-XX w. Społeczeństwo—gospodarka — polityka*, pod red. M. Wojciechowskiego i R. Schattkowsky'ego, Torun 1996, s. 93-101; , *Rosjanie i Ukraińcy na Pomorzu 1920-1939*, [w:] *Mniejszości narodowe i wyznaniowe na Pomorzu w XIX i XX wieku*, pod red. M. Wojciechowskiego, Torun 1998, s. 95—114; *Tuchola. Oboz jencow i internowanych 1914-1923*, cz. 1, oprac. Z. Karpus, W. Rezmer, Torun 1997, s. XLVIII-LXVI;

(1921-1924 .), - , 1997, . 15-82.

(), 3
 . . .
 . (.
), , 1945 .
 - ,
 -
) (- ,
 1918-1938) II ,
 .
 , , (-
), , ,
 .
 (.
 (1918-1923), (1920-1923)
 1945 , ,
 () 1918-1924
 , (LVVA – Latvijas
 Valsts v stures arh vs)
 , - .
 - (VHA – Vojenský historický
 archiv)
 - 5-
 , (Krauss)
 1920 .
) (:
) (. .),

(...);

»⁵ «

1920 .»⁶.

« - 1919-1920 .»⁷, « (1917-1922 .)»⁸ « 1918-1922 .»⁹.

CAW,

"Rz d i Wojsko", "Rzeczpospolita", " Polska Zbrojna", "Gazeta Polska".

⁵ *Pierwsza wojna polska (1918—1920). Zbi r wojennych komunikatow Sztabu Generalnego (za czas od 26 XI 1918 r. do 20 X 1920 r.) uzupelniony komunikatami Naczelnej Komendy Wojska Polskiego we Lwowie (od 2 XI 1918 r. do 23 XI 1918 r.) i Dow dztwa G l wnego Wojska Polskiego w Poznaniu (od 11 I 1919 r. do 14 IX 1919 r.)*, zebrał, oprac. i wstepem opatrzył S. Pomaranski, Warszawa 1920.

⁶ *Sasiedzi wobec wojny 1920 r. Wybor dokumentow*, oprac. J. Cisek, Londyn 1990.

⁷ 1919-1920. (), . , 1994.

(1917-1922).

(IV 1920-1922). , 1974.

⁹ T. Hunczak, *Ukraine and Poland in documents 1918—1922*, t. 1 i 2, New York—Paris—Sydney—Toronto 1983.

) " "10

' , II 3 ,

11 , 12

13 ,

14 ,

15 ,

16 , 17

1917-1921 ; ,

3- () .

18?

¹⁰ S. Lis-Blonski, *Balachowcy* (, sygn. 15545).

2012 ¹¹ J. Ulrych, *Ze wspomnień 1919-1931. Początek trzydziestolecia niepodległej Polski*, Nowy Jork 1948.

¹² K. W. Dziągowski, *Pamiętniki. Wojna i rewolucja. Bolszewicki przewrót. Kонтрrewolucja. Warszawski epilog*, Londyn 1972.

¹³ P. Szandruk, *Arms of valor*, New York 1959.

¹⁴ O. Latyszonek, *Białoruskie formacje wojskowe*.

¹⁵ M. Cabanowski, *General Stanisław Bulak-Balachowicz*, Warszawa 1993.

¹⁶ J. Cisek, *Białoruski oddział gen. Stanisława Bulak-Balachowicza w polityce Józefa Piłsudskiego w okresie wojny polsko-bolszewickiej (marzec-grudzień 1920 r.)* (maszynopis rozprawy doktorskiej obronionej na Uniwersytecie Wrocławskim).

¹⁷ 1917-1921, , 1995 (. - 1954).

¹⁸ : A. Nowak, *Wojna polsko-sowiecka 1919-1920 roku w świetle najnowszych publikacji*, *Kwartalnik Historyczny*, R. C, 1993, z.3, s. 79-107.

	19	20	21
22	23	24	25
26		27	
:			
,		1919	
I			
(6 2			
II			
(1920),		
III	1920		
	3-		
1920			
IV			

¹⁹ M. Wrzosek, *Wojsko polskie i operacje wojskowe lal 1918-1921*, Bialystok 1988; , *Wojny o granice Polski Odrodzonej 1918-1921*, Warszawa 1992.

²⁰ Z. M. Musialik, *Wojna polsko-sowiecka*, Wloclawek [b.r.w.].

²¹ J. Szczepanski, *Wojna 1920 na Mazowszu i Podlasiu*, Warszawa-Pultusk 1995.

²² M. Klimecki, *Polsko-ukraihska wojna o Lwow i Wschodni Galicja 1918-1919 r. Aspekty polityczne i wojskowe*, Warszawa 1997.

²³ I. Lisiewicz, *Ostatnia szansa (stosunki polsko-ukrainskie 1918-1921)*, Warszawa 1998.

²⁴

²⁵ A. Nowak, *Jak rozbic rosyjskie imperium*.

²⁶ W. Materski, *Tarcza Europy. Stosunki polsko-sowieckie 1918-1939*, Warszawa 1994.

²⁷ 1919-1920 .. , 1994.

V
1919
1919-1920

1920 .

(1920 .)

(1920 .)

14 1919 .

).

1919 .

¹ Instytut Jozefa Pilsudskiego w Nowym Jorku, *Wojny polskie (1918—1920), Operacje wojskowe w Malopolsce Wschodniej w 1919 r.*, s. 71-73; *Pierwsza wojna polska (1918—1920). Zbiór wojennych komunikatów prasowych Sztabu Generalnego (za czas od 26 XI 1918 r. do 20 X 1920 r.) uzupełniony komunikatami Naczelnej Komendy Polskiej we Lwowie (od 2 XI 1918 r. do 23 XI 1918 r.) i Dowodztwa Wojska Polskiego w Poznaniu (od 11 I 1919 r. do 14 IX 1919 r.)*, zebrał, oparł i wstępem opatrzył S. Pomaranski, Warszawa 1920, s. 93; S. Kaminski, *Lata walki i zametu na Ukrainie (1917-1921)*, Warszawa 1928, s. 58; Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy w Polsce w latach 1918—1924. Z dzieł militarno-politycznych wojny polsko-radzieckiej*, Torun 1991, s. 67; M. Klimecki, *Polsko-ukraińska wojna o Lwow i Wschoclnia Galicja 1918-1919 r. Aspekty polityczne i wojskowe*, Warszawa 1997, s. 226-239; *Rzad i Wojsko*, nr 9, 29 II 1920.

14

20

2

16

1919

()

3

1919

(31 VIII

),

1

1919

5

² CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1774/89), t. 205, Opracowanie pt. „Ukraina” przygotowane przez Oddz. II Szt. Gl. z 1931 r., s. 18; CAW, Dtwo Frontu Wołyńskiego, Oddz. II, t. 21, Komunikat informacyjny NDWP z 9 VII 1919 r.; CAW, SAU — MSWojsk., t. 101, Opracowanie (maszynopis) P. Szandruka pt. „Ukraina w walce przeciwko Moskwie”; CAW. Teki Teslara, t. 39, Pismo gen. Henrysa do marsz. F. Focha z 11 IX 1919 r.; *Rząd i Wojsko*, nr 36, 7 IX 1919; *Zarys dziej w historii wojskowej*, Warszawa 1991, s. 321;

[w:] *Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa*, pod red. Z. Karpusa, W. Rezmera, E. Wiszki, Toruń 1997, s. 224.

³ CAW, Oddz. V Szt. NDWP, t. 57, Depesza Oddz. II NDWP z 17 VI 1919 r.; T. Hunczak, *Ukraine and Poland in documents 1918-1922*, t. 1-2, New York—Paris—Sydney—Toronto 1983, tu t. I, s. 166-170; M. Klimecki, *Wojna czy pokój. Polsko-ukraińskie negocjacje 1918-1921*, [w:] *Polska i Ukraina*, s. 63—64.

⁴ CAW, SAU — MSWojsk., t. 27, Opracowanie o stosunkach polsko-ukraińskich z 1938 r. (dalej: Opracowanie z 1938 r.); M. Klimecki, *Polsko-ukraiński konflikt wojskowy o Galię Wschodnią 1918-1919 r.*, [w:] *Akcja „Wisła” na tle stosunków w polsko-ukraińskich w XX wieku*, pod red. J. Farysia i J. Jakiela, Szczecin 1994, s. 36; T. Gluziński, *Sprawa ukraińska* Warszawa 1937, s. 91—94.

⁵ CAW, Oddz. I NDWP, t. 15, Zarządzenie gen. S. Hallera z 4 IX 1919 r. w sprawie zawieszenia broni z URL; CAW, Oddz. II NDWP, t. 170, Umowa z IX 1919 r. wraz z uzupełnieniami; t. 196, Odpisy wszystkich konwencji wojskowych i umów politycznych zawartych z URL z lat 1919-1920; J. Kumaniecki, *Po traktacie ryskim. Stosunki polsko-radzieckie 1921-1923*, Warszawa 1971, s. 33; T. Gluziński, *Sprawa ukraińska*, s. 91—94; S. Mikulicz, *Prometeizm w polityce II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1971, s. 91; R. Luckett, *The White Generals an Account of the With Movement and the Russian Civil War*. Edinburgh 1971, s. 290—291; I. Motyl, *The turn to the right: the ideological origins and development of Ukrainian nationalism, 1919—1929*, New York 1980, s. 18—19; J. Lewandowski, *U zrodle wyprawy kijowskiej*, Zeszyty Naukowe WAP. Seria Historyczna, 1962, nr 7 (26), s. 98; A. Deruga, *Początki rokowań o sojusz między Piłsudskim a Petlurą (styczeń — lipiec 1919)*, Z

),
 -
 :
 ,
 7
 (7 1919)
 -
 , 3 1919 .,
 6.
 , 24 1919 . -
 ;
 , 5 1919 .
 7.
 -
 2
 1919 .
 :
 - 610 , - 699
 - 778⁸. (5-) 1

dziejow stosunkow polsko-radzieckich. *Studia i Materiały*, t. IV, 1970, s. 49—52; A. Garlicki, *U zrodel obozu belwederskiego*, Warszawa 1979, s. 328;

[w:] *Polska i Ukraina*, s. 181—182.

⁶ CAW, SAU — MSWojsk., t. 27, Opracowanie z 1938 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1773/89), t. 535, Skład polskiej misji wojskowej przy armii URL; (1774/89), t. 205, Opracowanie „Ukraina”, s. 20; CAW, Dtwo Frontu Wolynskiego, Oddz. II, t. 21, Komunikat informacyjny NDWP z 7 IX 1919 r.; CAW, Oddz. II NDWP, t. 170, Pismo Szt. Gen. NDWP do Oddz. V z 20 III 1920 r.; akta nienumerowane; 1995, s. 260—262;

1993, s. 178—179; *Petlura — Konowalez — Bandera von Moskau ermordet*, Munchen 1962, s. 32—33; 1919-1920 ., Moskva 1994, s. 117-118.

⁷ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1774/89), t. 205, Opracowanie „Ukraina”, s. 20; (1772/89), t. 351, Referat informacyjny NDWP z 30 XI 1919 r. o sytuacji armii S. Petlury; (20- XX .), 1992, s. 562; 1918-1923 , 1956, s. 149—150; 1991, s. 69-70.

⁸ CAW, Oddz. IV NDWP (Sekcja Jencow), t. 35a; CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 276, Zestawienia liczbowe jencow i internowanych przebywających w Polsce w listopadzie 1919 r.; Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy w Polsce*, (1991), s. 41.

1919⁹,
 10
 21
 17 1919
 10
 6 1919¹²

⁹ CAW, Oddz. IV NDWP (Sekcja Jencow), t. 7, Dokumentacja wymiany jencow miedzy Polska a URL; CAW, SAU — Gl. Zarzad Szt. Gen., t. 27, Telegram MSWojsk. URL do NDWP z 15 IX 1919 r.; CAW, Oddz. IV (Sekcja Jencow) NDWP, t. 7, Pismo Oddz. II do Oddz. IV NDWP w sprawie wymiany jencow z URL z 17 IX 1919 r.; CAW, Oddz. II NDWP, t. 196, Odpis umowy z IX 1919 r. wraz z uzupelnieniami.

¹⁰ CAW, Oddz. V NDWP, t. 26, Korespondencja dotyczaca przejecia przez oddzialy polskie Kamienca Podolskiego; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 20, Komunikat informacyjny NDWP od listopada 1915 do 1 I 1921 r. (Ukraina antysowiecka), s. 71-72; (1774/89), t. 205, Opracowanie „Ukraina”, s. 21; CAW, SAU — MSWojsk., t. 27, Opracowanie z 1938 r.; CAW, Oddz. I NDWP, t. 29, Pismo Oddz. III NDWP z 16 IX 1919 r.; t. 196, Odpisy umow o przedluzeniu zawieszenia broni miedzy Polska a URL; W. Rezmer, *Symon Petlura (22 V 1879—25 V 1926)*. Szkic biograficzny, [w:] Polska i Ukraina, s. 158-159; M. Klimecki, *Wojna czy pokoj. Polsko-ukrainskie negocjacje 1918—1921*, [w:] Polska i Ukraina, s. 66; 1920 . [w:] Polska i Ukraina, s. 88.

¹¹ CAW, SAU — MSWojsk., t. 27, Opracowanie z 1938 r.

¹² CAW, Dtwo Frontu Wo y skiego, Oddz. I, t. 6, Materia y dotyczace przekroczenia linii WP przez S. Petlura z 6 XII 1919 r.; 1924, . 13—14; W. Suleja, *Pi sudski a Petlura*, [w:] *Polska i Ukraina*, s. 117—118.

5 1919 . , , -
 - , 80% -
 , , -
 , - 13 .
 8 .
 2 . , -
 » , 14 (. . « ,
 , 2 . - .).
 (,),
 (.), 1920 . ,
 ,
 , ,
 , ,
 , 2 . 10 . 15 .

¹³ CAW, SAU — MSWojsk., t. 27, Opracowanie z 1938 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1774/89), t. 205, Opracowanie „Ukraina”, s. 21; —

1919-1920 , [w:]

, 1995, . 139.

¹⁴ CAW, Oddz. II NDWP, akta nienumerowane, Sytuacja polityczna na Ukrainie w okresie koniec 1919-16 II 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1772/89), t. 351, Referat informacyjny NDWP pt. „Ukraina” z 15 I 1920 r.; , 1934, . 12-13; S. aminski, *Lata walki*, s. 82-84; P. Wandycz, *Z zagadnień współpracy polsko-ukraińskiej w latach 1919-1920*, Zeszyty Historyczne (Paryż), 1967, z. 12, s. 13-14; , 1996, . 141-142;

, Nemezida, zb. 1, Jablonna 1936, s. 8-12; , 9-10, 30 III 1921; , 2, 13 III 1921.

¹⁵ CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 99; CAW, Oddz. IV NDWP (Sekcja Jencow), t. 8, Dokumentacja dotycz ca pobytu Ukraińców w Lancucie w grudniu 1919 r. i styczniu 1920 r.; , Dokumentacja dotycz ca sytuacji Ukraińców w obozie w Lancucie z grudnia 1919 r.; CAW, Dtwo Frontu Wołyńskiego, Oddz. I, t. 6, Dokumentacja dotyczająca internowanych oddziałów ukraińskich z grudnia 1919 r.; Z. Karpus, *Jency i intemowani rosyjsy i ukraińscy w Polsce*, (1991), s. 68-69.

16.

7 1919

21/22 1920

(24)

17

17

¹⁶ CAW, Oddz. I MSWojsk., t. 95, Pismo Ukrainskiej Misji Wojskowej ds. wymiany jencow do MSWojsk. z 3 I 1920 r. w sprawie sytuacji w obozie w Lancucie; , t. 97, Pismo Oddz. I MSWojsk. w sprawie sytuacji w obozie w Lancucie z 17 1920 r.; CAW, Oddz. IV (Sekcja Jencow) NDWP, t. 10, Pismo MSWojsk. z 23 III 1920 r. o sytuacji w obozie w Lancucie; S. Mikulicz, *Prometeizm*, s. 92; L. K., *Ekspozytura MSWojsk. do Spraw Ukrainskich w roku 1920*, Niepodleglosc (Londyn-Newy Jork), t. 7, 1962, s. 236—237; J. Ulrych, *Ze wspomnien 1919—1931. Pamietnik trzydziestolecia niepodleglej Polski*, Nowy Jork 1948, s. 124.

¹⁷ CAW, Oddz. V NDWP, t. 9, Tekst konwencji wojskowej zawaitej mi dzy Polska a URL 24 IV 1920 r.; CAW, Teki Laudanskiego, t. 4-5, Tekst polsko-ukrainskiej konwencji wojskowej z 24 IV 1920 r.; CAW, Oddz. II NDWP, t. 196, Odpis konwencji wojskowej zawartej w kwietniu 1920 r. wraz z uzupelnieniami; — Moskwa, 471, o . 1, . 136, Dokumentacja rokowan nad konwencji wojskow polsko-ukrainsk ; , Komentarz Oddz. I NDWP do konwencji wojskowej; (),

I, 11 V 1920; CA KC PZPR, Instytucje Wojskowe, t. 73 (AAN), Komunikaty prasowe z 28 i 29 IV 1920 r.; S. Mikulicz, *Prometeizm*, s. 95—96;

1920-1924 ., [w:]

, . 7, - , 1995, . 47; W. Balcerak, *Geneza i uwarunkowania wojny potsko-radzieckiej 1919-1920*, [w:] *Wojna polsko-sowiecka 1920 roku. Przebieg walki tlo miedzynarodowe*, pod red. A. Koryna, Warszawa 1991, s. 17; M. K. Dziewanowski, *J. Pitsudski an European federalist 1918—1922*, Stanford 1969, s. 267—268; *Dokumenty i materialy do historii stosunkow polsko-radzieckich*, t. II, Warszawa 1961, s. 745—753;

1920 .¹⁸

893
23%

1920 .

1920 .

A. Pragier, *Polityka ukraińska Pilsudskiego. Minsk — Borysow — Kijow*, Wiadomości Polskie (Londyn), nr 42, 19 X 1941; T. Hunczak, *Ukraine and Poland*, t. 2, s. 31—45; (), 6, 7 II 1933.

¹⁸ CAW, SAU — Szt. Armii Czynnej, t. 87, Instrukcje MSWojsk. URL z lutego 1919 r.; CAW, Teki Laudariskiego, t. 2-3, Pismo MSWojsk. Dep. I z 26 VIII 1919 r. w sprawie jencow ukraińskich w obozie w Lancucie; CAW, SAU — Gł. Zarz d Szt. Gen., t. 166, Informacja o działalności Sekcji Wojskowej przy Ukrainskiej Misji Dyplomatycznej w Polsce z 12 III 1920 r.; (Aleksandrow Kuj.), nr 33, 8 II 1921; Z. Karpus, *Jency i internowani w Białymstoku i Brzesciu Litewskim w latach 1919—1921*, Zeszyty Naukowe Ośrodka Badan Historii Wojskowej Muzeum Wojska w Białymstoku, nr 6, Białystok 1992, s. 77; , *Białoruskie formacje wojskowe w Polsce w latach 1919—1921*, [w:] *Pomorze — Polska — Europa. Studia i materiały z dziejow XIX i XX w. ofiarowane Prof. dr. hab. Mieczysławowi Wojciechowskiemu w 60 rocznica urodzin*, Torun 1995, s. 229; .. 145.

¹⁹ AAN, Ataszaty Wojskowe (1918-1939), t. A.II/65/2, Skład narodowosciowy oddzialu gen. S. Balachowicza przygotowany przez jego sztab z 20 III 1920 r.; Instytut Jozefa Pilsudskiego w Nowym Jorku, *Ukraińska Misja Wojskowa w Polsce*, t. II/8, Materiały o sytuacji w grupie gen. S. Bulak-Balachowicza z marca 1920 r.

— ...

2-

20

18- 1920 .4-

21

10 1920

18 (. .)

22

, 25 1920

²⁰ CAW, SAU — MSWojsk., t. 27, Opracowanie z 1938 r.; S. Mikulicz, *Przemieżizm*, s. 92; P. Szandruk, *Organizacja wojska ukraińskiego na Podolu z początkiem roku 1920 i wyprawa na Mohylew (26-28 IV 1920)*, Bellona, t. XXIX, 1928, z. 2, s. 204; , *Działania wojska ukraińskiego w wojnie 1920*, Polska Zbrojna, nr 292, 24 X 1930; L. Wasilewski, *Kwestia ukraińska jako zagadnienie międzynarodowe*, Warszawa 1934, s. 131.

²¹ CAW, SAU — GI. Zarząd Szt. Gen., t. 78, Raport Ukraińskiej Misji Dyplomatycznej w Polsce z 29 V 1920 r. w sprawie werbunku w obozie w Dabiu (wsrod bredowcow); CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1772/89), t. 1788, Pismo dowodcy obozu w Dabiu z 26 IV 1920 r. w sprawie postępowania z Ukrairicami w oddziałach gen. M. Bredowa; P. Szandruk, *Organizacja wojska ukraińskiego*, s. 205—207; Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy w Polsce*, (1991), s. 70.

²² CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1774/89), t. 397, Pismo Oddz. II NDWP do Dep. II MSWojsk. z 10 III 1920 r. w sprawie pieniędzy dla Ukraińcow przebywających w Brzesciu Litewskim; CAW, Oddz. IV MSWojsk., t. 24, 1920 . 6- (10 — 3", 4 — 6", 3500 , 800 , 70 -).

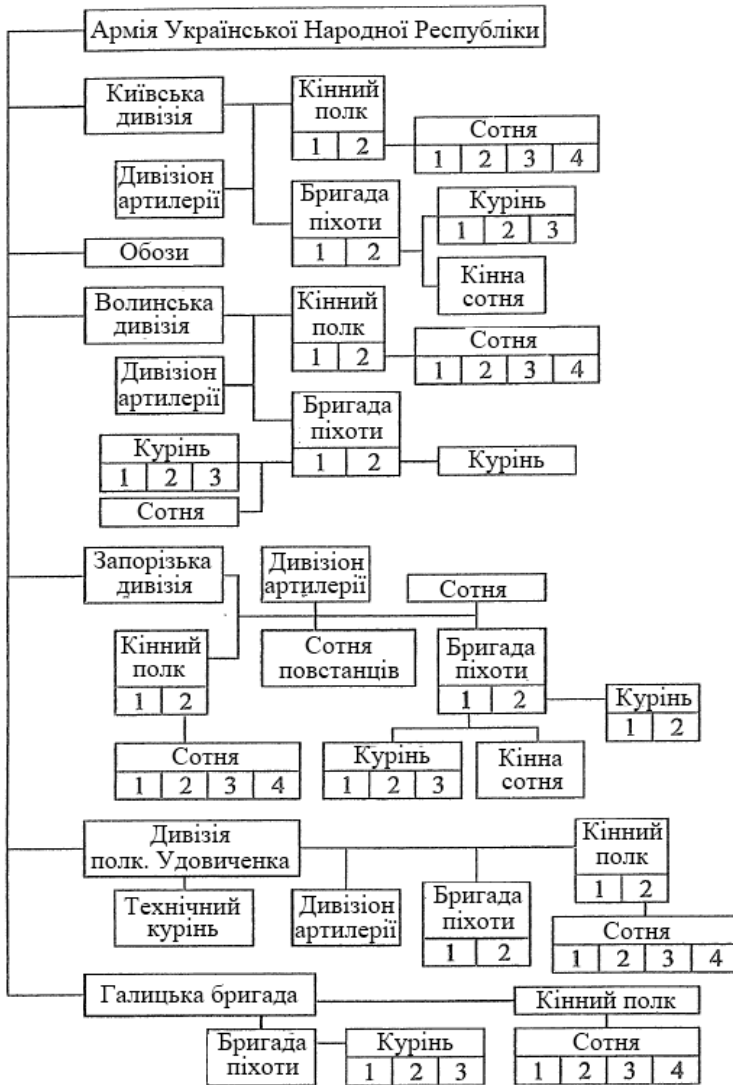
— 2-	4 5	,	,
, 11	56	;	;
— 6-	16 17	,	,
,	, 1886	,	, 346
	, 4	36	²³ .
-		30	1920
3-	(,	,
		,	,
2-		6-	27
²⁵ .		-	, 8
		,	,
		,	,
		,	,
	1	,	1/2
		,	1/2
		,	,
		:	22
		,	,

²³ CAW, Oddz. III NDWP, t. 16, Komunikat operacyjny NDWP Oddz. III z 30 IV 1920 r.; IVI. Wrzosek, *Wojny o granice Polski Odrodzonej 1918-1921*, Warszawa 1992, s. 155; 180—181; A. Salwik, *W zwycieskim pochodzie. Pamietnik z czasow walk III batalionu 25 pulku piechoty, Radom 1934*, s. 132; A. Suchcic, *Generaiowie wojny polsko-sowieckiej 1919—1920. Malý slownik biogrcificzny*, Bialystok 1993, s. 9;

, 1995, s. 116-117; (), 1 i 2, 1920; . 95.

²⁴ CAW, SAU — MSWojsk., t. 27, Opracowanie z 1938 r.; CAW, SAU — 01. Zarzad Szl. Gen., v. 78, Dokumentacja dotyczaca liczebności i uzbrojenia dywizji strzeleckiej plk. Udowyczenki z marca i kwietnia 1920 r.; CAW, Oddz. I NDWP, t. 62, Pismo MSWojsk. do Oddz. I NDWP z 19 IV 1920 r. w sprawie wyposazczenia dywizji ukraińskich formowanych w Polsce; Z. Karpus, *Jency i internowcini rosyjscy i ukraińscy w Po/sce*, (1991), s. 70; W. Baczlowski, *Europa Wschodnia a obrona panstwa*, Problemy Europy Wschodniej, nr 2, luty 1939, s. 87.

²⁵ CAW, SAU — MSWojsk., t. 27, Opracowanie z 1938 r.; CAW, Oddz. III NDWP, t. 16, Komunikat operacyjny NDWP Oddz. III z 9 V 1920 r.; CAW, SAU — G. Zarzad Szt. Gen., t. 81, Pismo NDWP z 9 V 1920 r.; CAW, 3 Armia, t. 242, Meldunek 3 Armii z 11 V 1920 r. o sytuacji po zajeciu Kijowa; (), 1, 10 V 1920, i 2, 31 V 1920; M. Wrzosek, *Wojny o granice Polski*, s. 292.

: — a, .471, o . 1, . 31, Raport gen. ppor. F. Krajowskiego, dowodcy 18 DP, z wizytacji oddziałów ukraińskich dowodzonych przez gen. M. Omelanowicza-Pawlenke w dniu 22 V 1920 r.

1920 . 6- 28 . 29 . 7

6- 22 1920 . 18-

« » . 15

), 8 () 2 30 . I.

50 . 31 .

2- 10 «3-

» . 32 .

²⁸ CAW, Oddz. I NDWP, t. 16; , t. 48, Komunikat operacyjny z 17 i 25 V 1920 r.; — , . 471 (NDWP 1918-1939), o . 1, . 11, Komunikat operacyjny z 18 V 1920 r.; T. utrzeba, *Wyprawa kijowska 1920 roku*, Warszawa 1937, s. 47.

²⁹ CAW, SAU — Gl. Zarz. d Szt. Gen., t. 81, Pismo NDWP z 7 V 1920 r.; W. Suleja, *Listy generaia dywizji. Kazimierza Sosnkowskiego do Marszalka Jozefa Pilsudskiego w okresie wyprawy kijowskiej (kwiecieh-maj 1920 r.)*, Przegl d Wschodni, t. II, 1992/1993, z. 1 (5), s. 124-125.

³⁰ — a, . 471, o . 1, . 31, Raport gen. F. Krajowskiego z wizytacji oddzialow ukrainskich w dniu 22 V 1920 r.; J. Romer, *Pamietniki*, Lwow 1938, s. 234.

³¹ CAW, Oddz. III NDWP, t. 16, Komunikaty operacyjne z 28 IV i 14 V 1920 r.; CAW, 6 Armia, t. 78 F, Depesza 6 Armii z 31 V 1920 r.; , Dokumentacja dotycz ca zaopatrzenia armii gen. M. Omelanowicza-Pawlenki z czerwca 1920 r.; Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukrainscy w Polsce*, (1991), s. 45—48.

³² CAW, SAU — MSWojsk., t. 104, Raport dowodcy 2 Strzeleckiej Dywizji do MSWojsk. URL z 15 V 1920 r.; CAW, 3 Zelazna Strzelecka Dywizja, t. 23, 27, Materialy

											-
											-
											-
										10	-
											-
					20	20		1920			-
	2875				2431					³³	-
										()	-
				1920							-
200											-
											-
										(-
) ³⁴	-
					2	1920					-
										:	-
											-
										³⁵	-
											-
											-
											-
											-
											-
											-
											-
											-
											-

dotyczące 3 dywizji z 1920 r.; CAW, SAU — Akta nienumerowan , Rozkaz Komendy Wojsk URL nr 35 z 29 V 1920 r.

³³ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1772/89), t. 1788, Dokumentacja dotycząca przewozu Ukraińców z Węgier do Lancuta z lipca—sierpnia 1920 r.; CAW, Oddz. IV NDWP, t. 13 i 23; CAW, Oddz. IV MSWojsk., t. 23; CAW, SAU — Gl. Zarząd Szt. Gen., t. 58, Materiały dotyczące Stacji Zbiorczej w Lancucie i transportowania tam jenców ukraińskich z Niemiec i Węgier; , t. 166, Informacje o działalności Sekcji Wojskowej Ukrainskiej Misji Dyplomatycznej w Polsce z 12 III 1920 r.; , t. 78, Pismo Ukrainskiej Misji Dyplomatycznej w Polsce do szefa sztabu WP z maja 1920 r. w sprawie rekrutów werbowanych do oddziałów ukraińskich na zajętych terenach; CAW, Oddz. IV (Sekcja Jenców) NDWP, t. 13, Pismo MSWojsk. z 22 V 1920 r. w sprawie transportu jenców ukraińskich z Niemiec; CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 23, Pismo Ukrainskiej Misji Dyplomatycznej w Polsce do MSWojsk. z 8 VII 1920 r.

³⁴ CAW, SAU — Kancelaria Głównego Atamana, t. 49, Pismo Ukrainskiej Misji Wojskowej w Polsce do Głównego Atamana z 6 X 1920 r.

³⁵ CAW, 3 Armia, t. 98, Meldunek Okręgowej Ekspozytury Oddz. II w Lublinie do szefa sztabu 3 armii z 4 IX 1920 r.; CAW, SAU — Gl. Zarząd Szt. Gen., t. 57, Pismo Ukrainskiej Misji Dyplomatycznej w Polsce z 31 VIII 1920 r.

1920

21

-

()

-

()

6-

3-

6-

1.

1

6-

(

o,

15

1920

()					
()	51	241	27	-	-
()	31	16	4	2	-
()	3	38	3	-	-
16-	60	619	60	16	-
17-	42	501	80	14	-
6-	56	437	67	4	4
6-	24	153	50	2	-
6-	24	144	29	1	-
	291	2149	320	40	4

«-» -

: CAW, SAU — Gl. Zarz d Szt. Gen., t. 31, Sytuacja kadrowa i liczebność 6 dywizji strzeleckiej — stan na 15 VII 1920 r.

36

1920 . 1-

()

³⁶ CAW, SAU — Szt. Armii Czynnej, t. 33, Materiały dotyczące stanów liczbowych armii URL.

1- (44-
 3),
 ()³⁷.
 , , 2 , 2 , 100
 1 , ³⁸ ,
 , 1920 , 1-
 . .
 , ³⁹ .
 - 6-
 , 6-
 , (. ⁴⁰)
 20 ,
 , 13 ,
 , - 14
 , ⁴¹ .

³⁷ CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 22 i 26; CAW, Oddz. IV NDWP, t. 30, Materiały dotyczące tworzonej w Polsce ukraińskiej jednostki lotniczej za okres czerwiec-październik 1920 r.; CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 23, Pismo Ukraińskiej Misji Dyplomatycznej w Polsce do Oddz. IV MSWojsk. z 27 VII 1920 r.

³⁸ — a, . 471, o . 1, . 14, Depesza pplk. W. Sławka z Lancuta do NDWP z 11 VIII 1920 r.

³⁹ CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 60, Pismo Oddz. II Szt. MSWojsk. z 13 VII 1920 r.; CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 23, Pismo MSWojsk. Oddz. II z 13 VIII 1920 r.; AAN, PRM, Rkt. 49, t. 4, Komunikat informacyjny nr 43 z 31 VII 1920 r.; H. J. zewski, *Zycie konspiratora*, Karta, 1991, nr 5, s. 53.

⁴⁰ CAW, 6 Armia, t. 1, t. 27 (12); CAW, Oddz. V NDWP, t. 63, Rozkazy o przydzieleniu nowego oficera łącznikowego do armii URL; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 317; G. Lukomski, *Walka Rzeczypospolitej o kresy polnocno-wschodnie 1918—1920. Polityka i działania militarne*, Poznań 1994, s. 106; T. Krzastek, *Wojna polsko-rosyjska 1919-1920*, Warszawa 1995, s. 57.

⁴¹ CAW, Oddz. I NDWP, t. 16, Komunikat operacyjny z 21 VI 1920 r.; , t. 52, Komunikaty operacyjne z 1—8 VII 1920 r.; CAW, SAU — MSWojsk., t. 27, Opracowanie z 1938 r.; CAW, Kolekcje i Rekopisy, nr 2213, Opracowanie mjr. J. Moszczenskigo o działaniach

(27-28 VII)

42. 5, 3-
 13, 43. 21
 1920, 44.
 5-
 (), 25 26
 1700 18
 (A.).
 Ko 45.
 2.

oddziałów ukraińskich w rejonie Stanisławów—Buczacz; Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy w Polsce*, (1991), s. 71; . . 146; J. Romer, *Pamiętniki*, s. 252.

⁴² CAW, Oddz. I NDWP, t. 17; — a, . 471, o . 1, . 11 i 12, Komunikaty operacyjne z 11 VII, 29 VII i 6 VIII 1920 r.; CAW, Oddz. V NDWP, t. 63, Komunikat o sytuacji na Wschodzie nr 110 z 27 VII 1920 r.; , 1, 1923; -
 - 1918—1920 : -
 , [w:] *Polska i Ukraina*, s. 253.

⁴³ CAW, Oddz. I NDWP, t. 17, Komunikat operacyjny z 13 VIII 1920 r.

⁴⁴ , Komunikaty operacyjne z 21 VIII, 26 VIII i 13 IX 1920 r.

⁴⁵ CAW, Oddz. II NDWP, t. 10, Meldunek specjalny Oddz. II Dłwa Frontu Południowego do Oddz. II NDWP z 1 IX 1920 r. w sprawie dezercji żołnierzy 5 ukraińskiej dywizji; CAW, SAU — MSWojsk., t. 90, Krótka historia armii galicyjskiej; — M a, . 471, o . 1, . 14, Meldunek sytuacyjny Oddz. III NDWP z 27 VIII 1920 r.; VHA — Praga, Ministerstwo Narodni Obrany, t. 27856, Informacje o gen. A. Krawsie i jego działalności z 1921 r.; AAN, PRM, Rkt. 49, t. 4, Komunikat informacyjny Oddz. II Szt. MSWojsk. z 6 X 1920 r.; Słowo Narodowe, nr 245, 27 VIII 1938; urier Warszawski, nr 262, 21 IX 1920; Kurier Lwowski, nr 217, 5 IX 1920; -
 , 1994, . 18-19.

2
— 15 1920 .

	O e-							
					o .			
	170	500	—	180	164	418	—	•
1 . . .	358	2 537	—	1 165	318	2 462	9	•
2 . . .	390	2 010	—	725	252	1 927	4	•
3 . . .	872	3 580	—	1 793	838	3 379	12	•
4 . . .	520	1 580	—	366	330	1 465	6	•
5 . . .	270	1 090	—	418	280	1 042	3	•
' . . .	188	1 004	—	1 017	153	972	5	•
" " "	19	85	—	—	15	75	2	•
" " "	20	121	—	—	17	101	2	•
" " "	64	262	—	80	—	—	—	•
" " "	6	70	—	76	—	—	—	•
" " "	11	73	—	—	—	—	—	•
" " "	199	447	—	57	181	435	—	•
()	3 087	13 298	—	5 867	2 518	12 214	43	196
6 (3)	296	2 298	537	661	169	1 217	4	27
Razem:	3 383	15 596	537	6 528	2 687	13 43 I	47	223
Sztab	10	6	—	—	—	—	—	—
1	107	207	—	—	107	207	—	7
2	174	486	—	—	131	80	—	—
3	93	167	—	—	—	—	—	—
4	112	278	—	—	48	125	—	12
6	137	334	—	—	73	198	2	6
7	93	265	—	—	73	120	—	4
:	726	1 743	—	—	435	730	2	29
:	4 109	17 339	537	6 528	3 122	14 161	49	252

«•» —

«-» —

: CAW, SAU — Gl. Zarząd Szt. Gen., t. 31. Sytuacja kadrowa i organizacja armii

URL — stan na 15 VIII 1920 r.

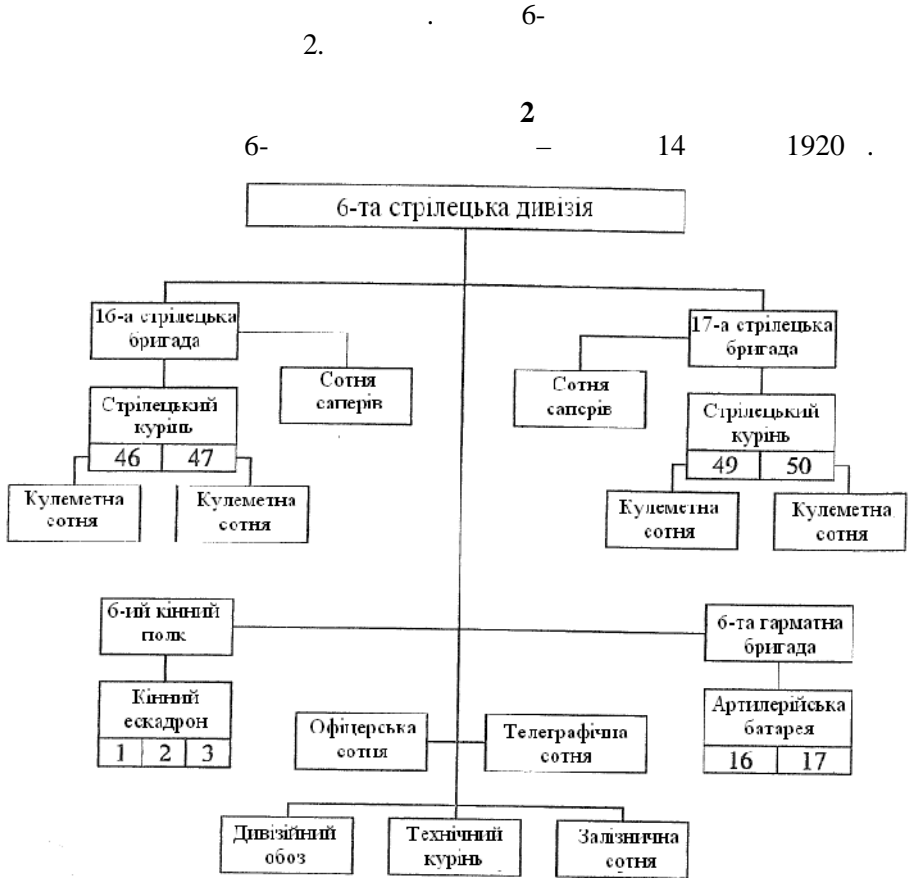
6- 8 3-
 2777 (1232).
 1920 6-⁴⁶ 300
 0,
 4
 47
 (19 31 1920 6-)
 1-
 (29-30)
 (31)
 1-
 29-30 - .
 1920, 6-⁴⁸

⁴⁶CAW, Oddz. V NDWP, t. 63, Komunikat sytuacyjny nr 110 z 28 VII 1920 r.; CAW, SAU — Gl. Zarząd Szt. Gen., t. 56, Pismo dowódcy 6 dywizji strzeleckiej do 3 armii z 1 VIII 1920 r.; *Pamiętnik gen. Rybaka*, Warszawa 1954, s. 166-167.

⁴⁷CAW, SAU — Gl. Zarząd Szt. Gen., t. 56, Pismo dowódcy 6 dywizji z 1 VIII 1920 r.; — M a, . 471, o . 1, . 14, Pismo gen. Zelinskiego z 4 VIII 1920 r.; *Bitwa warszawska 13—28 VIII 1920. Dokumenty operacyjne, część I (13-17 VIII)*, oprac. zespół pod red. M. Tarczyńskiego, Warszawa 1995, s. 185-186.

⁴⁸CAW, SAU — MSWojsk., t. 27, Opracowanie z 1938 r.; CAW, 3 Armia, t. 87, De- pesza 3 armii do 6 armii z 5 IX 1920 r. w sprawie transportu 6 ukraińskiej dywizji strzeleckiej; — M a, . 471, o . 1, . 182, Komunikat sytuacyjny Oddz. I 3 armii z 31 VIII 1920 r.; , Komunikat Szt. Gen. z 1 IX 1920 r.; M. Wrzosek, *Wojny o granice Polski*, s. 318; A. Serednicki, *Ofensyw na Kijow w roku 1920 oraz jej konsekwencje dla armii i rz. du URL w swietle prasy petlurowskiej w Polsce*, cz. I, Studia z Dziejow Rosji i Europy Srodkowo-Wschodniej, t. XXVIII, 1993, s. 40; VI

1920 ., 1956, s. 3-8; E. Wiszka, *Udział 6 dywizji armii Ukraińskiej Republiki Ludowej*

: CAW, SAU — Gl. Zarz d Szt. Gen., t. 31, Sytuacja kadrowa i liczebność 6 dywizji strzeleckiej — stan na 15 VII 1920 r. CAW, SAU — Gl. Zarzad Szt. Gen., t. 56, *Ordre de bataille* 6 ukraińskiej dywizji strzeleckiej z 1 VIII 1920 r.

13

1920 .

, 2- 6-

: 1-

w obronie Zamoscia w sierpniu 1920 roku, [w:] *Od armii komputowej do narodowej (XVI—XX w.)*, pod red. Z. Karpusa i W. Rezmera, Toruń 1998, s. 267-282; (Aleksandrow Kuj.), 28 II 1921; W. Kuszcz, *Walki o niepodległość Ukrainy w 1920*, Głos Prawdy, nr 188, 9 IV 1927; . . 47; *Zwycięzcy za drutami. J ncy polscy w niewoli (1919-1922). Dokumenty i materiały*, oprac. S. Alexandrowicz, Z. Karpus, W. Rezmer, Toruń 1995, s. 62, 75-76.

Nazwa od	Харчовий стан				Бойовий стан						Керівник підрозділу
	офіцери	козаки	цивільні чинов.	коні	офіцери	рядові	кіннотники	кулемети	гармати	новобранці	
Штаб	148.	329	–	–	–	–	–	–	–	–	полк. генштабу Ліпко
Інспектор артилерії	6	8	–	–	–	–	–	–	–	–	полк. Яновський
Інспектор техн. військ	96	372	14	–	62	188	–	34	4	61	полк. Рукін
Санітарний інспектор	35	100	24	–	–	–	–	–	–	–	полк. Даін
Начальник тилу армії	233	503	43	–	–	–	–	–	–	–	сот. Січинський
1 Зап. стр. дивізія	442	1789	167	–	340	934	4-88	21/13	11	78	полк. Гулий
2 Вол. стр. дивізія	362	1990	534	–	187	323	266	67/160	6/144	330	ген. Загородський
3 Зал. стр. дивізія	729	2841	162	–	451	642	749	73/163	11	589	полк. Удовиченко
4 Київ. стр. дивізія	325	1243	18	–	212	377	129	25/32	9/107	727	полк. Тютюнник
5 стр. дивізія	108	157	–	–	92	42	34	7/18	–	54	полк. Долуд
6 стр. дивізія	270	1391	–	–	140	847	57	–	–	–	полк. Безручко
Об'єднана кін. дивізія	185	1116	–	–	180	–	–	5	5	238	полк. Омелянович-Павленко
Кулеметна дивізія	439	800	101	–	316	467	44	18/130	3	205	полк. Базильський
Кам'янецька Юнацька Шк.	55	421	–	–	–	–	–	–	–	–	полк. Шаповал
1 Флотський півекіпаж	17	94	–	–	–	–	–	–	–	–	полк. Омелянович
Razern:	3456	12754	1107	5026	1980	3860	2570	300/517*	49/251*	2282	

*

/

: CAW, SAU – MSWojsk., t. 104. Struktura organizacyjna armii UNR – stan n 16 IX 1920 r.

, 4- , 5- 3-

14 , , 15 49.

1920 .

41- 8-

().

17 500 ,

6400 5 , 49

300 (- 3).

:

50 , 18

, 21

: 26

51

6-

(EU 6),

⁴⁹ CAW, SAU — Gł. Zarząd Szt. Gen., t. 56, Komunikaty operacyjne 6 armii z 14 i 15 IX 1920 r.; CAW, Oddz. III NDWP, t. 17, — M a, . 471, o . 1, . 12, Komunikaty operacyjne z 14 i 15 IX 1920 r.;

1917—1921, 1995, . 172-173.

⁵⁰ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 20; — M a, . 471, o . 1, . 142, Komunikaty informacyjne NDWP od listopada 1919 do 1 I 1921 r. (Ukraina antysowiecka), s. 305.

⁵¹ CAW, Oddz. I NDWP, t. 17, Komunikaty operacyjne z 19, 21, 22, 24 i 28 IX 1920 r.; CAW, Kolekcje i Rekopisy, nr 2213, Opracowanie mjr. J. Maszczewskiego o działalności oddziałów ukraińskich w rejonie Stanisławów-Buczacz; Rzad i Wojsko, nr 39 i 40, 26 IX i 3 X 1920; Rzeczpospolita, nr 106, 29 IX 1920; Gonicz Krakowski, nr 269, 30 IX 1920; M. Wrzosek, *Wojny o granice Polski*, s. 319; M. Palij, *The Ukrainian-polish Defensive Alliance 1919—1921. An aspect of the Ukrainian Revolution*, Edmonton 1995, s. 135—136; „ - , . 254—255; - , 1, 6 X 1920.

—

52

53

54

55

— 1- — ;

— 2- — ;

— 3- — ;

— 4- — ;

— 5- — ;

— — ;

— — ;

() 15 1890-1895 1896-1900),

56

57

⁵² CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 317, Pismo 6 armii do Oddz. II NDWP z 30 IX 1920 r.

⁵³ , t. 20, Komunikat informacyjny NDWP, s. 305—306.

⁵⁴ CAW, Oddz. IV MSWojsk., t. 22, 24, 25; CAW, SAU — Gl. Zarz d Szt. Gen., t. 115, Dokumentacja dotycz ca zaopatrzenia w sprzet wojskowy oddzialow URL za okres maj-listopad 1920 r.

⁵⁵ CAW, Oddz. III NDWP, t. 17, Komunikat operacyjny z 29 IX 1920 r.; Rzad I Wojsko, nr 42, 17 X 1920.

⁵⁶ CAW, SAU — MSWojsk., t. 5, Uchwala rzadu URL z 14 IX 1920 r. o mobilizacji.

⁵⁷ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 20, Komunikat informacyjny NDWP, s. 306.

1. , , , -
 , , .
2. -
 , . -
 . , -
 . ,
- 1919 . 1920 .
3. , -
 . -
 . . . -
 1920 . -
 . -
 41- 60- (-
 8 .) «
 » , ») . «
 ,
- 6 -
 45- (,7 -
) . 11 . -
 , 1500 ' , 200 60' 58 . -
 , , , -
 , -
- (. 4). 59 ,

⁵⁸ , s. 306-307.

⁵⁹ , s. 316-317; CAW, Oddz. IV (Seksja Jencow) NDWP, t. 16, Pismo MSWojsk. r. w sprawie werbunku wsrod jencow bolszewickich do armii URL; CAW 3 Armia, t. 98, Dokumentacja dotyczaca werbunku do armii URL wsrod jencow bolszewickich z sierpnia i wrzesnia 1920 r.;

4
15 - 9 1920 .

	-	K	-			.	
1	7/526*	51	9		1	223	
2	10/901	69	39		3	3050	
3	20/1185		13				1
4	5/278						
5		5	3				
6	39		3				
	15/733		56	1		628	
	1	2	1				
Razem:	3703	127	124	1	4	3901	1

* /

: CAW, SAU — Sztab Armii Chynnej, t. 33, Zestawienie zdobyczy przejętej przez oddziały ukraińskie w okresie 15 IX – 9 X 1920 r.

45- 47-

7

6-

⁶⁰

19 10 1920 . 5-

6-

1

6-

— a, . 471, o . 1, . 14, Pismo naczelnika Szt. Gen. URL do szefa Szt. Gen. WP z 18 VIII 1920 r.

⁶⁰ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 20, Komunikat informacyjny NDWP, s. 318-319.

11

— , , , 61 -

, , , - -

, - -

, 18 , -

, , ()⁶². , 6-

, - -

, , - -

14 , ; , ; -

63.

1) ; -

2) -

3) 1500 ; -

, , -

, , -

4 -

12 18 1920 „ , , -

, 60- , 45- , 41- , 47-

12- -

14-

64.

⁶¹ CAW, Oddz. III NDWP, t. 59, Komunikaty informacyjne z 9, 10 i 14 X 1920 r.; CAW, SAU — Gl. Zarząd Szt. Gen., t. 103, Rozkaz dla dywizji jazdy nr 61 z 14 X 1920 r.

⁶² CAW, SAU — Gl. Zarząd Szt. Gen., t. 87, Komunikaty Frontu Południowego z 12 - 18 X 1920 r., s. 307.

⁶³ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 20, Komunikat operacyjny NDWP, s. 308.

⁶⁴ W. Kuszcz, *Walki o niepodległość Ukrainy*.

					...	
	18				7	14-
1000	,				.	-
	-	(3-),	-	(4-
),	-	(6-),	(2-)
	-	-	(1-) ⁶⁵ .	
					- 5-	
	1-				,	-
	6-				,	-
18						
	12 ⁰⁰	19	1920			
	,				(),
					,	
				14-	,	
					,	
						67,
						.
						19
						,
						.
						-
						.
						68.
	2	(),
					,	-
						,
	-					.

⁶⁵ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 20, Komunikat informacyjny NDWP, s. 306-307; Almanach, nr 1, I II 1920.

⁶⁶ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 20, Komunikat informacyjny NDWP, s. 308-309.

⁶⁷ , s. 309.

⁶⁸ CAW, Oddz. II NDWP, t. 20, Komunikat operacyjny z 30 X 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 20, Komunikat informacyjny NDWP, s. 309.

8

(

) ⁶⁹.

3-

(- 21 1920 .)

12 1920 .

II

2 1920 .

⁷⁰.

1920

6-

⁷¹.

⁶⁹ CAW, SAU — Gl. Zarząd Szt. Gen., t. 27, Opracowanie z 1938 r.

⁷⁰ CAW, Oddz. IV (Sekcja Ogólna), t. 23; AAN, PRM, t. 19391/1920, Dokumentacja dotycząca ukraińskiej stacji zbiorczej w Lancucie z 28 X 1920 r.; — , . 1075, o . 1, . 55, 13 X 1920 .

⁷¹ AAN, PRM (1918-1939), t. 22008/1920, Pismo NDWP do PRM w sprawie przesunięcia oddziałów ukraińskich z 26 X 1920 r.; Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy ukraińscy w Polsce*, (1991), s. 72-73; S. Mikulicz, *Prometeizm*, s. 102-103; Z. Waszkiewicz, *Józef Piłsudski a problem ukraiński*, [w:] *Polska i Ukraina*, s. 204; P. Hauser, *Federacyjna wizja Rzeczypospolitej w poglądach Józefa Piłsudskiego i proba jej urzeczywistnienia w latach 1918-1921*, [w:] *Polska i Ukraina*, s. 37.

72

18 1920 74 5

75 20 1920

76

73

1920

3-

9

⁷² CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Pismo szefa Szt. Gen. z 28 X 1920 r. do Oddz. II NDWP; (1772/89), t. 233, Rozkaz DOG Lwow z 29 X 1920 r. dotycz cy oddzialow ukraijskich i rosyjskich; CAW, Teczki personalne, nr 7091, Teczka personalna kpt. Artura Maruszewskiego.

⁷³ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Meldunek nr 7 kpt. A. Maruszewskiego, oficera I cznikowego, do Oddz. II 6 armii z 6 XI 1920 r.; , Meldunek nr 24 z 15 XI 1920 r.; CA MSW, Wydzial Wywiadowczy Oddz. II Szt. MSWojsk., t. 107 (obecnie CAW), Meldunek kpt. A. Maruszewskiego z 18 XI 1920 r.; (), I, 1931; Narod, 16 XI 1920.

⁷⁴ IISH — 18 XI 1920 ; , 29-30; 1920 .

I. 1933, . 296-297; 1918-1920, . I , 1967, 721; 1921, . 376; 4, 20 X 1920 ().

⁷⁵ CAW, SAU — Gl. Zarzad Szt. Gen., t. 138, Sklad 3 armii rosyjskiej w ocenie strony ukraijskiej z 10 XI 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1774/89), t. 654, Meldunek szefa Oddz. II grupy gen. Jadrzejewskiego do 6 armii z 29 X 1920 r.; I. Lisiewicz, *Ostatnia szansa (stosunki polsko-ukraijskie 1918-1921)*, Warszawa 1998, s. 168.

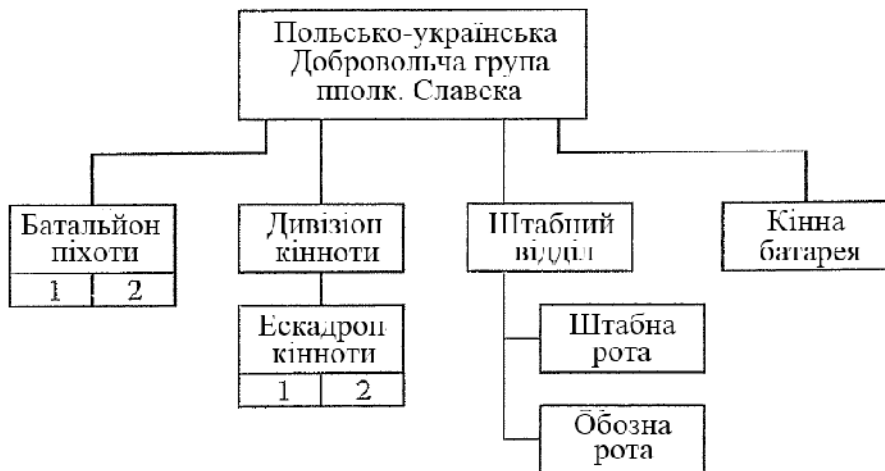
⁷⁶ CAW, Oddz. II NDPW, t. 122. Tekst umowy zawartej miedzy URL a esaulem W. Jakowlewem w pazdzierniku 1920 r.; CAW, 6 Armia, t. 14, Telegram esaula W. Jakowlewa do 6 armii z 21 X 1920 r.; , 2, 1992, . 542-543.

			-	...	45
	1920 .)			29	, 328
	, 38	(3"), 6	, 1000	, 40	-
	, 29		, 2	17	-
	(. 5).				
81	'				6-
					-
	-				-
					-
					-
					-
					-
					-
			V		-
	-	(.),	6-		
					-
					-
					-
					-
					-
	2	(.),	, 2		1200
)		(.)	3).		(4
			1920 .		
					-
1921 .	-				13
					-
	8	⁸² .			
			5		
			- 2'	1920 .*	

⁸¹ CAW, Oddz. IV NDWP (Sekcja Ogólna), t. 23 i 55; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk., t. 107, Wykazy materiałów i sprzętu wojskowego pobranego przez armie URL w okresie wspólnej z oddziałami polskimi walki na froncie; A. Kolanczuk, *Internowani żołnierze armii UNR (1920-1939)*, Kalisz-Przemysł-Lwów 1995, s. 5-6.

⁸² — Moja, . 471, o . 1, . 31 — cz. 1, Dokumentacja Grupy Ochotniczej pplk. W. Sławka za okres wrzesień 1920-styczeń 1921 r.

	29 000 .		6 000 .
	2 000 .		(
	3 000 .)
	328 .		
3-	38 .		550 000 .
(3")	6 .		500 .
	14 .		1000 .
	7 500 .) (-	30 .
	1 000 .		40 .
	6 000 .		5 .
	40 000 .		3 .
	28 904 .		27 .
	28 500 .		1 000 .
	19 600 .		880 .
	30 800 .		3 .
	18 000 .		250 .
	18 000 .		37 .
	32 000 .		18 .
	28 000 .		1 200 .
	28 000 .		700 .
	22 000 .		30 000 .
	22 000 .		1 000 .
	8 000 .		1 000 .
	22 000 .		10 .
	15 000 .		33 .
	25 000 .		42 .
	2 000 .		1 500 .
	1 .		2 200 .
a	50 865 .		31 000 .
	5 .		50 .
	3 .		3 000 .
	390 000 .		2 .
	17 .		2 000 .
	4 .		2 .
	152 .		1 .
	120 .		2 .

— Мо а, . 471, о . 1, . 31, . 1, Матеріали dotyczące Grupy Ochotniczej ppłk. Sławka z 1920/1921 r.

18

1920 .

*

6-

) 6 VIII 1920 .: - 3947 .. - 3057 .. - 5197 .. -
 -2981 .. - 5087 .. - 3100 .;
) 30 - 30 1920 . 6-
 2097 . .. : - 3750 , - 6000 , - 15 104
 , - 6000 .

: CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Pismo Oddz. IV NDWP do Oddz. II NDWP z 5 XI 1920 r.; CAW, Oddz. IV (Sekcja Ogólna) NDWP, t. 23, 55; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1774/89), t. 654, Wykaz materiałów i sprzętu pobranych przez armie URL w okresie wspólnej walki na froncie z Wojskiem Polskim (luty-listopad 1920 r.); CAW, Oddz. IV (Sekcja Ogólna) NDWP, t. 19, 22, 23 i 55, Wykaz sortów mundurowych pobranych przez stronę ukraińską z magazynów 6 armii do 30 VIII 1920 r.; CAW, 6 Armia, t. 143b, Dokumentacja dotycząca żywności przekazanej przez 6 armie stronie ukraińskiej w okresie 30 IX-30 XI 1920 r.; CA MSW, Wydział Wywiadowczy Oddz. II Szt. MSWojsk., t. 107 (obecnie CAW); CA KC PZPR, Instytucje wojskowe, t. 45 (obecnie AAN), Pismo dowódcy 6 armii do NDWP z 1 VI 1920 r.

18

— 15 , , —
 (2)⁸³ , —
 1920 .. , ,
 40 , , ,
 14 , 85 , 7 , 713 -
 17 750 , 84 (6). 100
 6
 — 7 1920 .
 ()

	4 115
	36 941
:	41 056*
	4 538
	332
	4 744
:	9 614

	1 897
	8 908
:	3 250
:	14 055
— :	713 .
— :	78 .
	7 .

* 7 1920 .. :
 — 434, — 14 403 (14 837), — 291.

: CAW, SAU — Gl. Zarz d Szt. Gen., t. 31, Pismo Generalnego Kwatermistrza armii
 URL do naczelnika Szt. Gen. z 11 XI 1920 r.

7 8.
 7

⁸³ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 302, Sprawozdanie oficerow Oddz. II NDWP o sytuacji na froncie z 28 X 1920 r.; — , . 1075, o . 1, . 55, Raport inspektora formacji ukraińskich w Polsce z 13 X 1920 r. o sytuacji w Lancucie.

⁸⁴ . 5-6; , [b.m. I r.w.]; P. Shandruk, *Arms of valor*, New York 1959, p. 131-133; Z. Karpus, *Traktat ryski a polscy sojusznicy z okresu wojny polsko-bolszewickiej 1920 roku*, [w:] *Traktat ryski 1921 roku po 75 latach*, pod red. M. Wojciechjwskiego, Torun 1998, s. 237.

2- - 1 -

1920 . ()

	15/2*	4
	6/0	58
	7/2	92
4-	60/0	582
5-	50/12	931
	-	-
	10/1	91
2-	32/3	287
	9/0	43
	14/5	380
:	337/25	3755/8

* /

: CAW, SAU — Sztab Armii Czynnej, t. 33, Liczebność i organizacja 2 Wołyńskiej Strzeleckiej Dywizji w dniu 1 XI 1920 r.

8

)– 7 (, 1920 .

1	451	3667	273	588	481
5	183	2053	109	689	30
3	804	8241	375	2200	606
4		4580	-	-	-
6		3870	-	-	-
	-	-	24	591	65

: CAW, SAU — Gl. Zarz d Szt. Gen., t. 31, Pismo Generalnego Kwatermistrza armii URL do naczelnika Szt. Gen. z 11 XI 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 20, Komunikaty informacyjne NDWP od listopada 1919 do stycznia. 1921 r., s. 31; CAW, SAU — 1 Dywizja KM, t. 11, Stan bojowy 1 dywizji KM z 8 XI 1920 r.; , 30 X 1920.

3 14- 8-
 , 4 62 15
 : 7-, 24- 44-
 (12- 85), 3
 5
 3 4 1920 .,
 7
), (.
), (86
 11 1920 ' 87:

⁸⁵ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 20, Komunikat informacyjny NDWP, s. 311-312; P. Szandruk, *Arms of valor*, s. 132.

⁸⁶ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Meldunek nr 7 kpt. A. Maruszewskiego z 6 XI 1920 r.; Narod, nr 223, 16 XI 1920; J. J. Bruski, *Rada Republiki — parlament Ukrainskiej Republiki Ludowej na uchodźstwie (luty—sierpień 1921 r.)*, [w:] *Polska i Ukraina*, s. 337-340.

⁸⁷ CAW, Oddz. III NDWP, t. 20, Komunikat operacyjny z 4 XI 1920 r.; CA MSW, Wydział Wywiadowczy Oddz. II, t. 107 (obecnie CAW), Meldunek kpt. A. Maruszewskiego do Oddz. II NDWP z 6 XI 1920 r.; , Komunikat sytuacyjny nr 152 z 4 XI 1920 r.; — , . 471, o . 1, . 1 — . 1, Raport NDWP z 3 XI 1920 r.; , . 184-185; . , [b.m. i r.w.], . 10—11.

) () . . . (3- -
) , . . . (5- 6- ; -
) - ; -
) () . (1- -
) .) . -
 2- , 4- , -
 - - , -
 , . . . -
 . 88 . -
 , - , -
 , , -
 - - 1920 . -
 . , , -
 , . -
 3- . . . -
 . 10 . -
) 800 ()⁸⁹. (. . -
 , -
 . 8 -
 , 10 . -
 () 41- 47- -

⁸⁸ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Meldunek nr 7 kpt. A. Maruszewskiego z 6 XI 1920 r.

⁸⁹ , t. 20, Komunikat informacyjny NDWP, s. 312; J. Kumaniecki, Pokoj polsko-radziecki 1921. Geneza, rokovania, traktat, komisje mieszane, Warszawa 1985, s. 55—56.

8-
 90
 ,
 ,
 ,
 3-
 3-
 (,), 10
 , 91 ,
 (800),
 92
 -
 ,
 ,
 ,
 ,
 93
 , , , 11
 ,
 ,
 12
 - 13
 , 6- 5-
 -
 -
 13

90

(1917—1922).

I , 1974, . 354; H. von Rimscha, *Der Russische Bürgerkrieg und die Russische Emigration 1917—1921*, Jena 1924, s. 44.

⁹¹ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Meldunek nr 21 kpt. A. Maruszewskiego 7. 14 XI 1920 r.; CAW, Oddz. III NDWP, t. 20, Komunikat operacyjny z 14 XI 1920 r.; M. Palij, *The Ukrainian-polish Defensive*, s. 171—173; *Kurier Poranny*, 16 XI 1920.

⁹² — , . 4012, o . 1, . 10, 10-21 XI 1920 r.; *Narod*, nr 225, 18 XI 1920; *Naprzod*, 19 XI 1920; *Rzeczpospolita*, 19 XI 1920.

⁹³ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Meldunek nr 21 kpt. A. Maruszewskiego z 14 XI 1920 r.; CAW, Oddz. I NDWP, t. 20, Komunikat operacyjny z 14 XI 1920 r.

5- , . , .
 13 , ().
 , , (.)
 , (.)
 150) : 3- 13 (7- 8- 400 -
 , - 4-
 - , -
 . 2- , -
 , , 95 .
 , - , -
 , , 13 16- (-
) -
 , 96 .
 - 14 - -
 - 97 .

⁹⁴ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Meldunek nr 21 kpt. A. Maruszewskiego z 14 XI 1920 r.
⁹⁵ T ; Almanach, nr 1 z 1 II 1921.
⁹⁶ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Meldunek nr 21 kpt. A. Maruszewskiego z 14 XI 1920 r.; CA MSW, Wydział Wywiadowczy Oddz. II Szt. MSWojsk., t. 107 (obecnie CAW), Meldunek kpt. A. Maruszewskiego do Oddz. II NDWP z 14 XI 1920 r.; Rzeczpospolita, 16 XI 1920; Svoboda, nr 103, 16 XI 1920.
⁹⁷ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Meldunek nr 21 kpt. A. Maruszewskiego z 14 XI 1920 r.

15 17 1920 . -

, - , -

17 18
3-

, - -

- , 2- : 1- - , 4- , 5- 6—

, 3- -

3- 25%
98

11
99

100

⁹⁸ Ta , Meldunek nr 32 kpt. A. Maruszewskiego z 18 XI 1920 r.

⁹⁹ CAW, Oddz. I NDWP, t. 20, Komunikat operacyjny z 19 XI 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Meldunek nr 31 kpt. A. Maruszewskiego z 17 XI 1920 r.; , Meldunek nr 47 z 20 XI 1920 r.

¹⁰⁰ , Meldunek nr 47 kpt. A. Maruszewskiego z 20 XI 1920 r.; CA MSW, Wydział Wywiadowczy Oddz. II Szt. MSWojsk.. t. 107 (obecnie CAW). Meldunek lent. A. Maruszewskiego z 15 XI 1920 r.; — , . 4012, o . 1, . 10; Rzeczpospolita, 21 XI 1920.

16-

104

21

9

2 1920 *

	17 590 szt.
	403 .
	81 .
()	428 .
	720 .
	10 .
	19 .
	2 .
	1 .
	1 .
	2 .

* : a)

93

;)

18

(

);)

: CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327; CAW, 6 Armia, t. 113^B, Ogólne zestawienie materiałów i sprzętu wojskowego przejętego od armii URL i ochotniczych oddziałów rosyjskich po ich internowaniu; CAW, Oddz. III NDWP, t. 20, Komunikat operacyjny z 23 XI 1920 r.; CA MSW, Akta Wydziału Wywiadowczego Oddz. II, t. 107 (obecnie w CAW), Meldunek nr 72 kpt. A. Maruszewskiego z Tarnopola do Oddz. II NDWP i 6 armii z 3 XII 1920 r.;
 , . 2372c, o . 1, . 6-18,

¹⁰⁴ CAW, Oddz. III NDWP, t. 20, Komunikat operacyjny z 23 XI 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Meldunek nr 72 kpt. A. Maruszewskiego z 21 1920 ;
 , . 13.

-
 ...
 -
 -
 (,
 . -)
 -
 -)
 .
 ()
 (13 - 21)
 36 , 280 12 .¹⁰⁵
 17 500 ,
 81 , 403 (-
 . 9).
 ,
 (7 .), 8 (4 .) 1500
 -
 (. , ,)
 , , ,
 -
 , , , 15-
 106
 -
 , 25 1920 .
 1921 .
 4 280 , 14 006 19 451 -
 -)¹⁰⁷ 1 165 (-
 , . 10.

¹⁰⁵ CAW, Oddz. I NDWP, t. 20, Komunikat operacyjny z 22 XI 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Meldunek nr 50 kpt. A. Maruszewskiego z 21 XI 1920 r.; CAW, Oddz. I NDWP, t. 127, Depesza kpt. A. Maruszewskiego z 28 XI 1920 r.; CA MSW, Wydział Wywiadowczy Oddz. II Szt. MSWojsk., t. 107 (obecnie CAW), Meldunek kpt. A. Maruszewskiego do Oddz. II NDWP i 6 armii o sytuacji w internowanych oddziałach ukraińskich, rosyjskich i kozaków esaula Jakowlewa z 25 XI 1920 r.

¹⁰⁶ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Meldunek nr 62 kpt. A. Maruszewskiego z 28 XI 1920 r.; CAW, Oddz. I NDWP, t. 127, Depesza kpt. A. Maruszewskiego z 28 XI 1920 r.; W. Materski, *Tarcza Europy. Stosunki polsko-sowieckie 1918-1939*, Warszawa 1994, s. 95; A. Serednicki, *Ofensywa na Kijów w roku 1920*, s. 202-203.

¹⁰⁷ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Meldunek nr 70 i 72 kpt. A. Maruszewskiego z 30 XI i 3 XII 1920 r.; CAW, Oddz. I NDWP, t. 127, Depesza kpt. A. Maruszewskiego z 28 XI 1920 r.; . . 159.

1920 20 1921

Дата відправлення	Назва підрозділу	Кількість осіб	Старшини	Козаки	Цивільні	Коні	Звідки	Куди
1	2	3	4	5	6	7	8	9
25 XI 1920	Авіаційна ескадра	34	•	•	-	-	Тернопіль	Познань
25 XI	Інтерновані	100	300	850	-	-	Тернопіль	Ланцут
25 XI	Генеральний Штаб	28	110	65	6	5	Тернопіль	Честохова
26 XI	Інтерновані	28	99	345	-	-	Тернопіль	Ланцут
26 XI	Жандармерія, Юнацька школа (тпх.)	64	107	1562	38	-	Тернопіль	Ланцут
23 XI	Міністерства	24	-	-	-	-	Чортків	Тарнов
29 XI	Жандармерія	2	-	-	-	4	Тернопіль	Варшава
29 XI	Санітар. потяг.	38	-	-	-	-	Тернопіль	Львів
29 XI	1-ша дивізія	100	437	1116	-	-	Глибоке	Пікуличі
30 XI	Тили 1-ї дивізії	14	42	44	-	-	Волочиськ	Злочев
30 XI	Втікачі-біженці	48	-	-	577	-	Чортків	Тарнов
30 XI	3-тя дивізія	82	318	528	20	-	Борки	Ланцут
30 XI	4-та дивізія, штаб 3-ї див. ; Бригада прикордонної охорони	100	177	1532	-	-	Глибоке	Ланцут
2 XII	Охорона Гол. Отамана, 6-та стрілецька дивізія	100	173	803	-	86	Борки	Александрів Куяв.
2 XII	2-га Волинська див.	100	306	1084	23	9	Глибоке	Вадовіце
3 XII	Збірна станиця, Штаб 6-ї стр. дивізії	76	327	525	46	37	Борки	Александрів Куяв.
3 XII	Міністерство економіки	44	2	-	28	24	Тернопіль	Тарнов

1	2	3	4	5	6	7	8	9
3 XII	Штаб 2-ї дивізії та 1 і 2 Запасні бригади	90	70	470	166	-	Борки	Вадовице
3 I 1921	2-га дивізія	100	169	738	38	10	Тернопіль	Вадовице
5 I	Командування тилу	-	180	242	60	12	Тернопіль	Ланцут
5 I	Жандармерія	-	24	156	7	1	Тернопіль	Ланцут
6 I	Полк Черношличників	44	91	577	14	6	Тернопіль	Пікулічі
	Об'єднана кінна дивізія	104	266	1 143	25	16	Борки	Вадовице
6 I								
10 I	3-тя дивізія	-	228	685	46	20	Тернопіль	Каліш
10 I	1-ша дивізія	-	11	77	-	-	Тернопіль	Пікулічі
10 I	5-та дивізія	-	198	355	25	34	Тернопіль	Ланцут
11 I	Кулеметна дивізія	-	136	182	2	5	Тернопіль	Вадовице
12 I	Штаб армії	-	179	232	13	3	Борки	Пьотрков
15 I	Шпиталь №1	14	0 0	25	9	2	Тернопіль	Каліш
15 I	Урядовці	4	11	33	-	-	Тернопіль	Львів
17 I	Шпиталь №2	-	7	23	-	-	Збараж	Александрів Куяв.
17 I	Санітарний пункт	-	6	74	-	-	Збараж	Пьотрков
17 I	Саніт. потяг (kariel.)	38	1	6	-	-	Збараж	Львів
20 I	4-та дивізія	102	297	544	19	23	Глибоке	Вадовице
Разом відіслано:			4280	14 006	1165	297		

„•” —
 „•” —

: CAW, SAU — Gl. Zarz d Szt. Gen., t. 138, Spis transportow kolejowych z internowanymi Ukraincami wyslanych do 20 I 1921 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Meldunek nr 70 kpt. A. Maruszewskiego wyslany z Tarnopola z 1 XII 1920 r.; CAW, 6 Armia, t. 133^B, Spisy internowanych oddzialow ukraińskich skoncentrowanych w rejonie Tarnopola z 2-3 XII 1920 r.

11

, 1921 .*

— 20

№	Назва підрозділу	Місце розташування	Загальне число людей					Майно, передане полякам при переході через Збруч								
			старшини	військ. урядов.	підстаршини	козаків (рядові)	разом	гвинтівки	кулемети	гармати	шаблі	піки (списи)	авто	літаки	коні	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
1	1-ша Запорізька див.	Вадовіце	457	79	337	1257	2150	3827	108	12	-	30	-		972	
2	Об'єднана кінна див.		189	42	341	611	1183	1538	97	6	-	324	-		517	
	Разом:		646	121	678	1868	3313									
3	2-га Волинська див.	Калиш	301	38	234	1010	1575	2363	127	10	2	-	1		306	
4	3-тя Залізна див.		491	125	273	1058	1947	2691	112	14	-	540	5		1011	
5	Охорон Гол. Отамана		26	5	97	138	224	1137	13	2	-	-	-		65	
	Разом:		818	160	564	2204	3746									
6	4-та Київська див.	Александрів Куяв.	177	42	113	378	710	958	26	-	-	6	-		165	
7	6-та стрілецька див.		232	33	279	890	1452	2065	31	8	5500	40	-		298	
8	Штаб 3-ї Залізної див.		71	14	64	155	304	162	2	-	-	4	-		60	
9	Армійський Запасний Шпиталь		6	1	11	25	43									
	Разом:		486	90	485	1448	2509									

⊕

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
10	5-та Херсонська див.		195	43	56	224	518	1225	73	4	-	-	-		
11	Кулеметна див.		102	57	40	173	372	556	38	2	-	-	1		173
12	Штаб запасних військ. відділів		6	-	-	2	8								
13	1-ша запасна бриг.		20	11	12	45	88	347							
14	2-га запасна бриг.		35	20	14	55	124	146	3						
15	Збірна станція		119	6	42	67	234	205	-						
16	Подільсько-Могилівська Бригада	Ланцут	29	4	33	42	108	62	3						
17	Комендантура Кам'янець-Подільського		17	5	11	28	61	85	2						
18	Курні польової жандармерії		45	16	93	124	268	545	-						
19	Тили Діючої армії		189	61	80	280	584	57	5		12000				
20	Юнацька школа		54	7	1	397	489	550	9	3	-				
Разм.			781	220	382	1437	2820	18509	699	61	17502	940	7	-	3592
Всього в таборах:			2731	591	2109	6957	12388								

*

) 4- ()
);
) 180 i 250 ;
) . 1000 , (:);
)
 () .

: CAW, SAU — Gl. Zarz d Szt. Gen., t. 142, Stan i rozmieszczenie oddzialow ukraińskich w obozach w Polsce — stan na 20 IV 1921 r.

1 2¹⁰⁸.
 700), 25 1920 . 16³⁰ 35 (-
 3-
 1920 ..
 11

¹⁰⁸ AAN, PRM, t. 17021/1921, Dokumentacja dotycząca skierowania do Kalisza i Częstochowy internowanych Ukraińców z 27—29 XI 1920 r.; CAW, 4 Armia, t. 329; CAW, SAU — Kancelaria Głównego Atamana, t. 50, Pismo naczelnika grupy internowanych w Pikulicach z 12 XII 1920 r.; CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 116, Dokumentacja dotycząca sytuacji w obozie w Sosnowcu za okres 3-19 XII 1920 r.; , t. 117, Pismo o sytuacji w obozach dla Ukraińców w Sosnowcu i Piotrkowie z 20 XII 1920 r.; , t. 82, Dokumentacja dotycząca internowanych Ukraińców w Aleksandrowie Kujawskim za okres 19—21 XII 1920 r.; CAW, SAU — Gl. Zarząd Szt. Gen., t. 33, Meldunek naczelnika internowanych Ukraińców w Pikulicach z 24 XII 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1772/89), t. 1699, List Ukraińców przybyłych do Tarnowa (z rodzinami) i zakwaterowanych w miejskim hotelu z 29 XII 1920 r. (209); CAW, Dział Kontroli Gospodarczej Władz i Zakładów Centralnych, t. 80, Zestawienie wydatków na ukraińskich internowanych przebywających w obozach w Tucholi i Lancucie za styczeń 1921 r.; — K , . 3526, o . 1, . 1; Archiwum Państwowe w Rzeszowie, Akta miasta Lancuta, t. 74; (), 3, 1 VI 1926; Rzeczpospolita, nr 171, 4 XII 1920; Gazeta Poranna, 29 XI 1920; , 2, 16 IV 1920; W. Materski, Tarcza Europy, s. 95; H. Dominiczak, *Granica wschodnia Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1919-1939*, Warszawa 1989, s. 106; , . 19-20; , 1993, . 5-12; (1921—1924 .), — , 1997, . 68—75; Z. Karpus, *Pobyt żołnierzy Ukraińskiej Repitbliki Ludowej w obozach w Polsce w latach 1920—1924*, [w:] *Europa Orientalis. Polska i jej wschodni sąsiedzi od średniowiecza po współczesność. Studia i materiały ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Alexandrowiczowi w 65 rocznica urodzin*, Toruń 1996, s. 456.

109

110

: « », , , () . () , 2- 200 - , , () , 111

112

1)

2)

3)

¹⁰⁹ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Meldunek nr 24 kpt. A. Maruszewskiego z 15 XI 1920 r.; , t. 20, Komunikat informacyjny NDWP, s. 316-317.

¹¹⁰ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 20, Komunikat informacyjny NDWP, s. 316.

¹¹¹ ; — , . 1075, o . 1, . 86,

¹¹² CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Meldunek nr 24 kpt. A. Maruszewskiego z 15 XI 1920 r.; , Meldunek nr 32 z 18 XI 1920 r.; CA MSW, Wydział Wywiadowczy Oddz. II, t. 107 (obecnie CAW), Meldunek kpt. Maruszewskiego z 15 XI 1920 r.; Rzeczpospolita, 20 XI 1920; Kurier Poranny, 16 XI 1920.

4) 3 .
 200 . , , -
 ; (-
 18) -
 113 . -
 , , , -
 1920 . , -
 . , . -
 , 10 1920 .¹¹⁴ . . .

¹¹³ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 20, Komunikat informacyjny NDWP, s. 316-317.

¹¹⁴ CA MSW, Wydział Wywiadowczy Oddz. II, t. 107 (obecnie CAW), Meldunek kpt. Maruszewskiego z 15 XI 1920 r.

I

(— 1920 .)

(— 1920 .)

1920 .

1- -

1 .

« »,

2 .

¹ CAW, Kolekcje i R kopisy, nr 2134, Zyciorys gen. S. Bulak-Balachowicza złożony w Wojskowym Biurze Historycznym w Warszawie 7 XII 1929 r.; Z. Karpus, O. Latyszonek, *Zyciorys gen. Stanisława Bulak-Balachowicza*, Białoruskie Zeszyty Historyczne (Białystok), 1995, nr 2 (4), s. 160-169; M. Cabanowski, *General Stanisław Bulak-Balachowicz*, Warszawa 1993, s. 15-18.

² Hoover Institution on War, Revolution and Peace — Stanford University, B. I. Nicolaevsky Collection, sygn. 128-8, Dokumentacja dotycząca oddziału gen. S. Balachowicza walczącego w składzie armii gen. M. Judenicza; W. Pobog-Malinowski, *Najnowsza historia polityczna Polski*, t. II (1914-1939), Londyn 1967, s. 363; M. Heller, A. Niekricz, *Utopia u władzy. Historia Związku Sowieckiego*, t. 1, Londyn 1985, s. 67;

1919 „

« »³.

1920 .

1920 .

1920

()⁵.

³ CAW, Oddz. II NDWP, t. 69, Wyciągi z gazet lotewskich z lipca 1919 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 369, Przegląd prasy rosyjskiej nr 46 sporządzony przez Sekcję Informacyjny MSZ, Wydział Prasowy — Referat Rosyjski z lipca 1919 r.; CAW, Front Pomorski, t. 105, Referat informacyjny NDWP z 15 I 1920 r. pt. „Białorus”; Instytut Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, Akta osobowe Stanisława Bulak-Balachowicza, Wspomnienie L. Mikuckiego o gen. S. Bulak-Balachowiczu; Echo (Ryga), 31 VII 1919; , 5, 1919; O. Latyszonek, *General Buiak-Balachowicz w wojnie 1919-1920*, Sybirak (Białystok), 1990, nr 5, s. 8-9.

⁴ LVVA — , t. 8; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 317, Raport polityczny nr 7 Oddz. II Dłtwa Frontu Lit.-Biał. z 19 II 1920 r.; H. Batowski, *Mi dzy dwiema wojnami 1919-1939. Zarys historii dyplomatycznej*, Krakow 1988, s. 65-66; J. Soots, *Wojna Estonii o wyzwolenie (1918-1920)*, Przegł(d Wojskowy, t. IV, 1929, z. 20, s. 86-89; B. Waligora, *Na przelomie zdarzeh na ziemiach Bicilorusi i Litwy oraz w krajach baltycdch (1918-1919)*, Warszawa 1934, s. 17; O. Latyszonek, *Białoruskie formacje wojskowe 1917-1923*, Białystok 1995, s. 147-150.

⁵ LVVA — , t. 3, Pismo szefa Misji Białoruskiej do MSZ Lotwy z 13 I 1920 r.; , t. 1, Ocena sytuacji politycznej na Lotwie z 15 I 1920 r.; AAN, Ataszaty Wojskowe RP, t. A.II/81/2, Telegram kpt. A. Myszkowskiego z Rygi do NDWP z 7 II 1920 r.; Z. Karpus, *Działalność gen. Stanisława Bulak-Balachowicza i jego oddziału w Polsce podczas wojny 1920 r.*, Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska w Białymstolcu, 1990, s. 89.

6

1920 ..

7

9

1920 ..

2 4 2

() – « 8 »

24 1920 ..

⁶ LVVA — , t. 458, Sprawozdanie z narady oficerów wywiadu armii lotewskiej z gen. S. Balachowiczem i płk. K. Jezowitowem 26 II 1920 r.; , Polityczno-Ekonomiczny Departament MSZ Lotwy, t. 3, Pismo MSZ Lotwy do pik. Jezowitowa z 11 XII 1919 r.

⁷ CAW, Teczki Personalne, t. 16, Teczka personalna płk. A. Myszkowskiego; P. Stawecki, Oficerowie dyplomowani Wojska Polskiego Drugiej Rzeczypospolitej, Wrocław—Warszawa—Krak w 1997, s. 191.

⁸ AAN, Ataszaly Wojskowe RP, t. A.II/81/1, Telegram kpt. A. Myszkowskiego z Rygi do NDWP z 7 II 1920 r.; , t. A.II/65/2, orrespondencja gen. S. Balachowicza z lutego 1920 r.; , t. A. 11/64/1, Telegram kpt. Myszkowskiego do NDWP z 24 II 1920 r.

:	,	,	,	900	-
110	,	,	,		-
)	30	3	(-
,				9	-
		30%			-
		1920			-
					-
	¹⁰		898	111	-
787	110				-
:	(41%),	(23%),	(21%),	(8%),	-
(4%),	,			(3%).	-
:					-
87,	1.	:	- 1,	- 9,	() -
- 2,			- 3,	- 9.	
	2.	:	() - 15,	- 24,
	- 60,		-	- 85,	- 35,
433,	- 135.				-
,	:	- 2	„	- 6	„
- 619	„	- 134	160	„	- 23
	- 4				- 47

⁹ , t. A.11/65/2, Odrzeczne sprawozdanie ppor. aminskiego z inspekcji oddziału gen. S. Balachowicza w Marienburgu z 24 II 1920 r.

¹⁰ , t. A.II/65/2, Zestawienie gen. S. Balachowicza dotyczące oddziału (liczba żołnierzy, ich stopnie wojskowe i narodowosc, posiadane uzbrojenie) z 20 II 1920 r.; E. Jekabsons, *Generalis Stanislavs Bulak-Balahovics un Latvija*, Latvijas Archivi (Ryga), 1995, nr 1, s. 16-18; , *Stosunki mi dzy Lólw i Białorusk . Republik Ludow w latach 1919—1921*, Białoruskie Zeszyty Historyczne (Białystok), 1997, nr 7, s. 56-57.

...

27 1920 .

;

¹¹.

¹².

(),

- 5 6 14⁰⁰.

:

- 1- : 17 , 5

, 6 1 ;

- 2- : 17 , 7 , 4

1 ¹³.

1920 .

¹⁴.

¹¹ AAN, Ataszaty Wojskowe RP, t. A.II/64/1, Telegram kpt. A. Myszkowskiego do NDWP z 24 II 1920 r.

¹² LVVA — , Polityczno-Ekonomiczny Departament MSZ Lotwy, t. 3, Pismo dtwa Armii Lotewskiej w sprawie oddz. gen. S. Balachowicza z 29 III 1920 r.; AAN, Ataszaty RP, t. A.II/64/1, Telegram kpt. A. Myszkowskiego z 28 II 1920 r.; J. Relidzinski, *Sladami Kmicica*, Tygodnik Ilustrowany, nr 31, 31 VII 1920, s. 604-605; Batachowcy, Federacja, 1929, nr 7—8, s. 30.

¹³ AAN, Ataszaty Wojskowe RP, t. A.II/65/2, Pismo kpt. Myszkowskiego do gen. S. Balachowicza z 2 III 1920 r.; , Telegram gen. Balachowicza do kpt. Myszkowskiego i gen. E. Rydzza-Smigiego z 4 III 1920 r.

¹⁴ , t. A.II/65/2, Pismo kpt. Myszkowskiego do gen. E. Rydzza-Smigiego z 28 III 1920 r.; , t. A.II/81/2, Sprawozdanie z inspekcji szpitala oddzialu gen. S. Balachowicza w Marienburgu z 19 V 1920 r.; CAW, Oddz. II NDWP, t. 113, Pismo mjr. A. Myszkow-

15

200

600

16

17

1

skiego do Oddz. II NDWP z 28 VIII 1920 r.; CAW, IV Szt. MSWojsk., t. 48, Dokumentacja dotycząca ewakuacji z Lotwy żołnierzy i sprzętu oddziału gen. Balachowicza.

¹⁵ Z. Karpus, *Formowanie oddziałów ukraińskich w Polsce w latach 1919-1920*, [w:] *Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa*, pod red. Z. Karpusa, W. Rezmiera, E. Wiszki, Toruń 1997, s. 238-239; e, *Jency i internowani w Białymstoku i Brześciu Litewskim w latach 1919-1921*, *Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska w Białymstoku*, 1992, z. 6, s. 77; , *Białoruskie formacje wojskowe w Polsce w latach 1919-1921*, [w:] *Pomorze - Polska - Europa. Studia i materiały z dziejów XIX i XX w. ofiarowane prof. dr. hab. Mieczysławowi Wojciechowskiemu w 60 rocznicę urodzin*, Toruń 1995, s. 229.

¹⁶ CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 23, Pismo Dep. VIII MSWojsk. do Oddz. IV Szt. MSWojsk. z 8 VII 1920 r. w sprawie zaopatrzenia oddziałów ukraińskich i gen. S. Balachowicza.

¹⁷ M. Cabanowski, *General Stanisław Bulak-Balachowicz*, s. 93-104; *Sąsiedzi wobec wojny 1920 r. Wybór dokumentów*, oprac. J. Cisek, Londyn 1990, s. 93-101; K. Gomołka, *Polskie ugrupowania polityczne wobec kwestii białoruskiej 1918-1922*, Warszawa 1989, s. 37-42

18

19

1920

20

1920

21

1920

11

4-

600

22

¹⁸ CAW Teki Laudanskiego, t. 10-11, Pismo Ekspozytury MSWojsk. ds. Ukraińskich o oddziale gen. S. Balachowicza, k. 50-51; CAW, Oddz. I NDWP, t. 71, Pismo Oddz. I NDWP o działalności oddziałów pozostawionych na tyłach wojsk bolszewickich z 14 V 1920 r.; AAN, PRM, t. 7642/1922, List otwarty gen. S. Balachowicza do Sejmu Ustawodawczego RP z 8 IV 1922 r.

¹⁹ CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 23, Pismo Dep. VIII MSWojsk. do Oddz. IV Szt. MSWojsk. z 8 VII 1920 r.; CA KC PZPR, MSWojsk., mikrofilm 430 (obecnie AAN), Meldunki o sytuacji na froncie wschodnim w okresie 14-28 VI 1920 r.

²⁰ CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 22, Pismo Ekspozytury MSWojsk. ds. Ukraińskich do Oddz. IV Szt. MSWojsk. z 26 IV 1920 r.; CAW, Oddz. I NDWP, t. 71, Pismo gen. K. Sosnkowskiego do NDWP z 31 V 1920 r.; CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 23, Pismo Oddz. I MSWojsk. do Oddz. IV MSWojsk. z 12 VII 1920 r.

²¹ CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Meldunek ppor. M. Zadory-Skabowskiego do Oddz. II Szt. MSWojsk. z 29 V 1920 r.

²² CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 22, Dokumentacja dotycząca zaopatrzenia oddziału gen. S. Balachowicza z maja i czerwca 1920 r.; CAW, Oddz. III NDWP, t. 16, Komunikat operacyjny Frontu Wschodniego z 11 VI 1920 r.; CAW, 4 Armia, t. 174, Komunikat opera-

650 , -
 , 500

650 ²³ ,

(11 - 12 1920 .)

4- , ,
 185 , . ²⁴ , -
 13 ,

- 100 , . ²⁵ , -

26 .

cyjny Frontu Litewsko—Białoruskiego z 11 VII 1920 r.; CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 23, Pismo MSWojsk. Dep. VII do Oddz. IV Szt. MSWojsk. z 8 VII 1920 r.; , t. 22, Pismo Oddz. IV Szt. MSWojsk. do gen. S. Balachowicza z 7 VI 1920 r.; Encyklopedia wojskowa, t. 1, Warszawa 1931, s. 192.

²³ CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 22, Pismo Oddz. IV Szt. MSWojsk. do Dep. Gospodarczego MSWojsk. z 5/6 VI 1920 r.; , Pismo Oddz. IV Szt. MSWojsk. do gen. S. Balachowicza z 7 VI 1920 r.

²⁴ , Pismo dtwa Grupy Poleskiej do Oddz. IV NDWP z 7 VII 1920 r.; T. Kutrzeba, Bitwa nad Niemnem (wrzesień-pazdziernik 1920 r.), Warszawa 1926, s. 175—176; A. Przybylski, Wojna polska 1918—1921, Warszawa 1930, s. 82-84; M. Wrzosek, *Wojsko Polskie i operacje wojenne lat 1918-1921*, Białystok 1988, s. 505-506; , *Wojny o granice Polski Odrodzonej 1918-1921*, Warszawa 1992, s. 291; Z. M. Musialik, *Wojna polsko-bokrzewicka 1919-1920 r.*, Włocławek [b.r.w.], s. 48-51.

²⁵ CAW, 4 Armia, t. 174, Komunikat operacyjny Frontu Litewsko-Białoruskiego z 15 VI 1920 r.; CAW, Oddz. III NDWP, t. 16, Komunikat operacyjny Frontu Wschodniego z 15 VI 1920 r.

²⁶ CAW, 4 Armia, t. 174, Komunikat operacyjny z 18 i 30 VI 1920 r.; CAW, Oddz. III NDWP, t. 16. Komunikat operacyjny z 17 VI i 1 VII 1920 r.; Bitwa warszawska, t. I, Bitwa nad Bugiem (27 VII-7

...
...
...
27.
...
...
13 1920 .
32
... 2
... 1
... 1000
... 120
... 200 , 120 (, 5 , 1)
...
...
180 ()
...
100 . 2 . 28 .
« » ,
1920 . 29
(« »)
...
() « » .
...
...

VIII1920), cz. I i II, Warszawa 1935 (cz. I — s. 27, 55, cz. II — s. 43, 49, 175-176), t. II, Bitwa nad Wisłą, ks. I (7 VIII-12 VIII 1920), cz. I i II, Warszawa 1939 (cz. I — s. 135-141, cz. II — s. 322, 272); O. Latyszonek, *Watek ukraiński w działalności gen. Stanisława Bulak-Bałachowicza*, [w:] *Polska i Ukraina*, s. 262-263.

²⁷ CA C PZPR, MSWojsk., mkcr. 430 (obecnie AAN), Informacja o wydarzeniach na Froncie Południowym w okresie 14 VI-28 VI 1920 r.; CAW, 4 Armia, t. 174, Komunikat operacyjny z 30 VI 1920 r.

²⁸ CAW, Oddz. IV (Sekcja Jencow), t. 14, Pismo MSWojsk. do NDWP z czerwca 1920 r. w sprawie uzupełnienia dla gen. S. Bałachowicza; CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 22, Pismo do KTW z 12 VII 1920 r.; , t. 22, Meldunek Grupy Poleskiej do DOG Grodno z 26 VI 1920 r.; , t. 23, Pismo Oddz. IV Szt. MSWojsk. w sprawie zaopatrzenia dla oddziału gen. Bałachowicza za okres 7-11 VII 1920 r.

²⁹ CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 23, Pismo Oddz. IV Szt. MSWojsk. do Dep. III Żegluga Powietrznej z 7 VII 1920 r.

)³⁰ 12.

12

		12 1920			
4		78	483	74	473
		18	146	16	140
	*	154	1162	118	831
		:	1316	:	949

*

: CAW, 4 Armia, t. 174, Stan kadrowy Grupy Poleskiej na dzien 12 VII 1920 r.

39 946 , , 746 22 479 1140³¹ .

(.) .

» »³² .

³⁰ , t. 23, Depesza Oddz. IV Szt. MSWojsk. do dtwa Obozu Warownego w Brzesciu z 10 VII 1920 r.; , Pismo Oddz. I Szt. MSWojsk. do Oddz. IV Szt. MSWojsk. z 12 VII 1920 r.; CAW, Oddz. I NDWP, t. 89, Pismo Oddz. I Szt. MSWojsk. do szefa Szt. Gen. gen. S. Hallera w sprawie organizacji oddzialow narodowosciowych w Polsce z 12 VII 1920 r.; Z. Karpus, *Jency i internowani w Bialymstoku i Brzesciu Litewskim*, s. 74.

³¹ CAW, 4 Armia, t. 563, Stan kadrowy Grupy Poleskiej na dzien 12 VII 1920 r.

³² CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Pismo Oddz. II Szt. MSWojsk. informujace o formowaniu na terenie Polski oddzialow w narodowych z 21 VII 1920 r.; CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58, Dokumentacja dotyczaca wlaczenia oddzialow kozackich do grupy gen. Balachowicza z lipca i sierpnia 1920 r.; CAW, Oddz. II (Sekcja Jencow) NDWP, t. 35b, Pismo MSWojsk. dotyczace formowania w Polsce ochotniczych oddzialow rosyjskich z 22 IX 1920 r.; *Balachowcy*, Federacja, 1929, nr 7-8, s. 31

... ..

1920 . ;

4 1920 .

4- 33 . ,

1920 . 400 1300-1400 (4 1000 -

»³⁴ . «

1920 . 35 (22

« 1920 . »

24 1920 .

3- 3- 29

1920 ³⁶ .

30 1920 .

³³ CAW, 3 Armia, t. 131, Raport nr 3 ppor. Blonskiego do szefa Oddz. II 3 armii z 30 VIII 1920 r.; CAW, Oddz. II NDWP, t. 80, Raport oficera lyncznikowego przy gen. Balachowiczu ppor. Zadory-Skabowskiego do Oddz. II Szt. MSWojsk. z 27 IX 1920 r.

³⁴ W. Sikorski, *Nad Wisla i Wkra. Studium z polsko-rosyjskiej wojny 1920 roku*, Lwow-Warszawa-Krakow 1928, zal. nr 15; M. Bielski, *General brygady Adolf Mikołaj Waraksiewicz (1881-1960)*, Torun 1998, s. 80-81.

³⁵ J. Cisek, *Białoruskie oddziały gen. Stanisława Bulak-Balachowicza w polityce Jozefa Pilsudskiego (maszynopis rozprawy doktorskiej)*; *Sasiedzi wobec wojny 1920 roku*, s. 9-10; M. Cabanowski, *General Stanislaw Bulak-Balachowicz*, s. 8-9; , 11, 29 VII 1920,

³⁶ CAW, 3 Armia, t. 131, Raport nr 3 ppor. Blonskiego z 30 VIII 1920 r.; , t. 98, Raport ppor. Blonskiego do Oddz. II 3 armii z Lublina 26 VIII 1920 r.

4 , 6 3-

3- ()³⁷.

11-12

15 , 1920

38

39

25

40

10 1920

11 10

³⁷ , t. 131, Raport nr 3 ppor. Blonskiego z 30 VIII 1920 r.; CAW, Oddz. I NDWP, t. 16, Komunikat operacyjny Frontu Wschodniego z 6 VIII 1920 r.; CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Raport ppor. Skabowskiego do Oddz. II Szt. MSWojsk. z 7 VIII 1920 r.; A. Salwik, *W zwycieskim pochodzie. Pamiatnik z czasow walk III batalionu 25 pulku piechoty*, Radom 1934, s. 170; A. Suchcic, *Generalowie wojny polsko-sowieckiej 1919-1920. Malý slownik biograficzny*, Bialystok 1993, s. 12-13; Z. M. Musialik, *Wojna polsko-bolszewicka*, s. 107-108.

³⁸ CAW, Kolekcje i Rekopisy, nr 2190, Relacje kpt. rezerwy Z. Zajchowskiego z walk w dniach 13-17 VIII 1920 r.; CAW, 3 Armia, t. 131, Raport nr 3 ppor. Blonskiego z 30 VIII 1920 r.; K. A. Tarkowski, *Lotnictwo polskie w wojnie z Rosja Sowiecka 1919-1920*, Warszawa 1991, s. 99; O. Latyszonek, *Watek ukraiński*, s. 265-266.

³⁹ CAW, 3 Armia, t. 131, Raport nr 3 ppor. Blonskiego z 30 VIII 1920 r.; CAW, Oddz. III NDWP, t. 16, Komunikat operacyjny Frontu Wschodniego z 21 VIII 1920 r.; J. Cisek, *Bialoruskie oddzialy gen. Stanislawula Bulak-Balachowicza*, s. 221-222.

⁴⁰ CAW, 3 Armia, t. 131, Raport nr 3 ppor. Blonskiego z 30 VIII 1920 r.; *Bitwa warszawska 13-28 VIII 1920 r. Dokumenty operacyjne*, cz. I, oprac. zespol pod red. M. Tarczynskiego, Warszawa 1995, s. 401.

1920 .)

(22 VIII
1,5

1

41

(3)

⁴¹ CAW, 3 Armia, t. 131, Raport nr 3 ppor. Blonskiego do Oddz. II 3 armii z 30 VIII 1920 r.; CAW, Oddz. II NDWP, t. 80, Meldunek ppor. W. Brusznickiego do szefa Oddz. II 3 armii z 31 VIII 1920 r.; , t. 138, Dokumentacja dotycz ca post powania oddzialu Balachowicza w powiecie brzeskim za okres 1-5 IX 1920 r.

42

1920

3-

43

6

1920

44

⁴² CAW, 3 Armia, t. 131, Raport nr 3 ppor. Blonskiego z 30 VIII 1920 r.; CAW, Oddz. II NDWP, t. 80, Raport ppor. Blonskiego do Oddz. II 3 armii z 20 VIII 1920 r.

⁴³ CAW, 3 Armia, t. 131, Raport nr 3 ppor. Blonskiego z 30 VIII 1920 r.

⁴⁴ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1774/89), t. 654, Zezwolenie wydane przez Oddz. II Szt. MSWojsk. na werbunek do oddziałów gen. Balachowicza z 6 VIII 1920 r.; CAW, 3 Armia, t. 98, Dokumentacja dotycząca werbunku do oddziałów gen. Balachowicza z 25 VIII—2 IX 1920 r.; Pismo Oddz. II Szt. MSWojsk do Oddz. II NDWP z 27 VIII 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1772/89), t. 1788. Teleuramy informujące o transportach kierowanych do grupy gen. Balachowicza z Wadowic z 8 VIII i 5 IX 1920 r.; CAW, SAU — Gl. Zarząd Szt. Gen., t. 3, Rozkaz Oddz. II 3 Armii z 16 IX 1920 r.; CAW, Oddz. II NDWP, t. 15, Pismo Oddz. II Szt. MSWojsk. do Oddz. II NDWP z 27 VIII 1920 r.; CAW, Oddz. IV (Sekcja Jencow) NDWP, t. 16, Raporty o sytuacji jencow na Punktach Wysylkowych 3 armii z 9 IX 1920 r.; Pismo Oddz. II Szt. MSWojsk. do Oddz. II NDWP z 5 IX 1920 r.; AAN, Ataszaty Wojskowe RP, t. A.II/115, Telegram przedstawiciela NDWP w Rydze z 28 VIII 1920 r.

1920

45 , , -

8- 9 , 310

209 ; 34

46 , -

).

(.) . 47

1920 .)

2200 , 700

48 .

4.

⁴⁵ CAW, Teki Laudanskiego, t. 6-7, Pismo Oddz. II Szt. MSWojsk. do Oddz. II NDWP z 27 VIII 1920 r.; CAW, 3 Armia, t. 31, Pismo dtwa 3 armii do Oddz. II 3 armii z 6 IX 1920 r. w sprawie bazy dla oddziału Balachowicza; , Telegram kwatermistrza 3 armii do szefa sztabu 3 armii z 8 IX 1920 t.; CAW, Oddz. I NDWP, t. 89, Pismo Oddz. I Szt. MSWojsk. do szefa Szt. Gen. gen. Hallera z 12 VII 1920 r.; AAN, Komisariat Generalny RP w Gdarisku, t. 64, Informacja attache wojskowego w Rydze o ochotnikach do armii Balachowicza z 17 IX 1920 r.

⁴⁶ CAW, Oddz. II NDWP, t. 80, Pismo oficera I cznikowego przy grupie gen. Balachowicza ppor. Zadory-Skabowskiego do Oddz. II 3 armii z 4 IX 1920 r.; CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Pismo Ekspozytury MSWojsk. w Kaliszu do gen. S. Balachowicza z 27 VIII 1920 r.

⁴⁷ CAW, 3 Armia, t. 98, Materiały dotyczące akcji werbunkowej do oddziału gen. S. Balachowicza z okresu 23-31 VIII 1920 r.; , Zbiór ulotek i odez w (6 sztuk) kolportowanych przez grupe gen. Balachowicza.

⁴⁸ CAW, 3 Armia, t. 131, Raport nr 3 ppor. Blonskiego do Oddz. II 3 armii z 30 VIII 1920 r.; CAW, 4 Armia, t. 169, Raport ppor. M. Bilka, kierownika Oddz. II 18 DP, do Oddz. II 4 armii z 13 XII 1920 r.

1920

27

1920

1

1920

49

1920

4

1920 *

*

: CAW, 3 Armia, t. 131, Raport nr 3 ppor. Blonskiego do Oddz. II 3 armii z 30 VIII 1920 r.

⁴⁹ CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Tekst umowy zawartej w Warszawie miedzy B. Sawinkowem a gen. S. Bulak-Balachowiczem 27 VIII 1920 r.; SH —
— Мо а, . 5866, о . 1, . 125, - , 27 VIII 1920 ; , .
156, Materiały spraw finansowych oddzialow gen. S. Bulak-Balachowicza za okres marzec-pazdziernik 1920 r. 9 IV-29 XII 1920 r.

108,9 . . . , 1,2 . . . i 1,15 . . .

1920 ..

...

1 1920 ..

50

1920

3-

12 1920

10

11 13

21

52

4-

24

18

26

⁵⁰ CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Zawiadzenie Oddz. II MSWojsk. wystawione dla B. Sawinkowa z 1 IX 1920 r.; ..., Pismo Oddz. II Szt. MSWojsk. do NDWP z 3 IX 1920 r.; CAW, Oddz. II NDWP, t. 80, Pismo oficera I cznikowego ppor. Zadory-Skabowskiego do Oddz. II Szt. MSWojsk. z 4 IX 1920 r.; K. Wedziagolski, *Pamiętnik. Wojna i rewolucje. Bolszewicki przewrot. Kontrrewolucja. Warszawski epilog*, Londyn 1972, s. 432; ..., *Boris Savinkov: portrait of a terrorist*, [b.m.w.] 1988, s. 190-195.

⁵¹ CAW, 3 Armia, t. 131, Raport ppor. Blonskiego do Oddz. II 3 armii z 20 IX 1920 r.; ..., e, Meldunek st. wachm. Zgieta do ppor. Blonskiego z 12 IX 1920 r.; Pierwsza wojna polska (1918-1920). Zbiór wojennych komunikatów prasowych Sztabu Generalnego (za czas od 26 XI 1918 r. do 20 X 1920 r.) uzupełniony komunikatami Naczelnej Komendy Wojska Polskiego we Lwowie (od 2 XI 1918 r. do 23 XI 1918 r.) i Dowództwo Głównego Wojska Polskiego w Poznaniu (od 1 I I 1919 r. do 14 IX 1919 r.), zebrał, oprac. i wstępem opatrzył S. Pomarański, Warszawa 1920, s. 292-293; J. F. Lewandowski, *Ataman z Białorusi*, Katolik, nr 37, 1 I XI 1988, s. 13

⁵² CAW, 3 Armia, t. 131, Raport ppor. Blonskiego z 20 IX 1920 r.; CAW, Oddz. III NDWP, t. 16, Komunikat operacyjny Frontu Wschodniego z 21 IX 1920 r.; Z. Karpus, *Działalność gen. Stanisława Bulak-Balachowicza*, s. 90-91; A. Salwik, *W zwiyciskim pochodzie*, s. 191.

4- (2 400 53 ,
). 28 -
 1920 . - 54 -
 ;
 1920 . -
 . . .)
 : () (-
) ;
 ,
 , 10 ,
 55 .
 5. , , -
 .
 2
 1920 . , 12
 . 12 1920 ,, ,

⁵³ AAN, Ataszaty Wojskowe RP, t. A.II/65/1, Komunikat informacyjny NDWP o sytuacji nr 30 z 1 X 1920 r.; CAW, 4 Armia, t. 54, *Ordre de bataille 4 armii z 1 X 1920 r.*; Federacja, 1929, nr 1-2, s. 26-28; T. Kutrzeba, *Bitwa nad Niemnem*, s. 175-176, 194; A. Przybylski, *Wojna polska*, s. 211; Z. Grabowski, *Bitwa pod Klewaniem*, *Przegląd Kawaleryjski*, 1932, nr 8-9, s. 103-105; M. Cabanowski, *General Stanisław Bulak-Balachowicz*, s. 39-40; *Bitwa warszawska*, t. II, cz. I, s. 15-16; L. Wyszczelski, *Niemien 1920*, Warszawa 1991, s. 146.

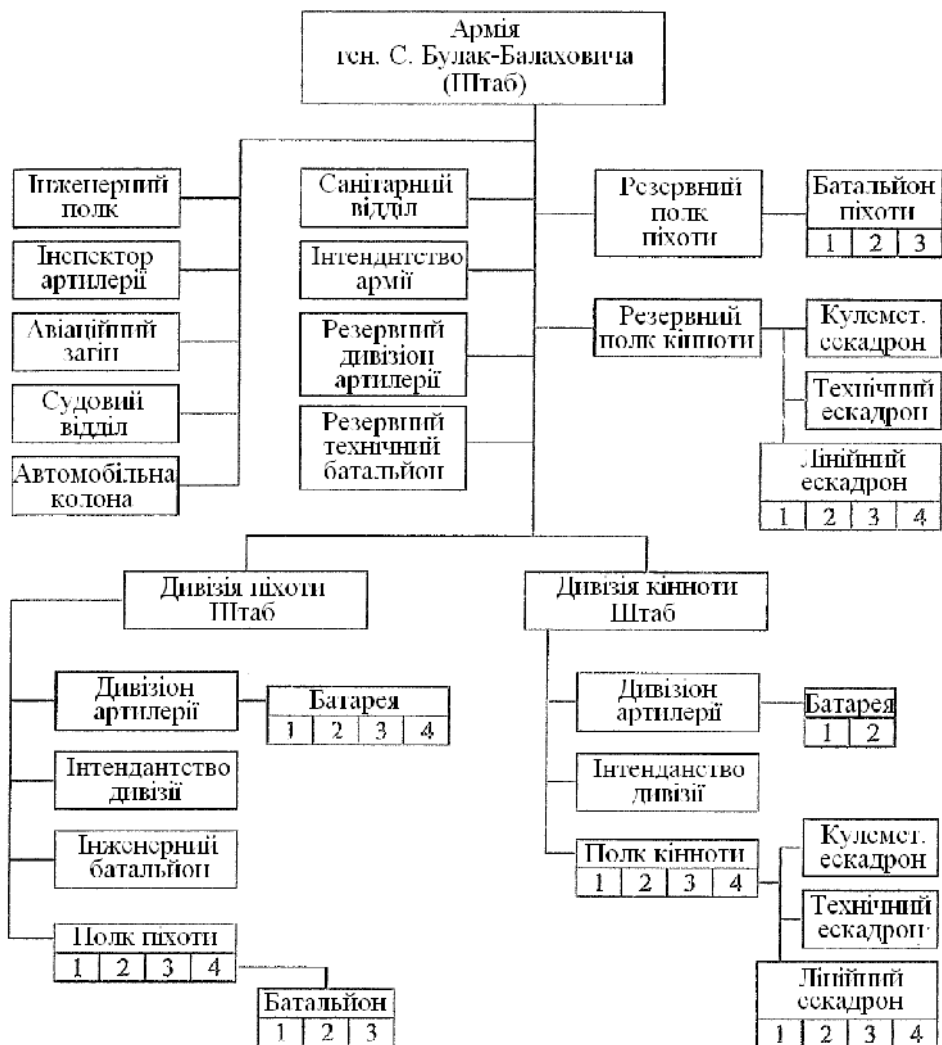
⁵⁴ CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58, Pismo MSWojsk. w sprawie organizacji w Polsce armii gen. Balachowicza z 30 IX 1920 r.; Balachowcy, Federacja, 1929, nr 1-2, s. 29; Balachowcy, *Na Czatach*, 1928, nr 2, s. 19; M. Wrzosek, *Wojny o granice Polski*, s. 320; J. Cisek, *Rozmowy Piłsudski-Machrow. Przyczynek do stosunków Polski z „białą” Rosją w roku 1920*, [w:] *Z dziejów polityki i dyplomacji polskiej. Studia poświęcone pamięci Edwarda W. Raczynskiego, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wychodźstwie*, Warszawa 1994, s. 216.

⁵⁵ CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58, Pismo gen. K. Sosnkowskiego w sprawie organizacji armii gen. Balachowicza z 30 IX 1920 r.

4

30

1920

: CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58, Pismo MSWojsk. do gen. S. Balachowicza i B. Sawinkowa zatwierdzaj ce struktur organizacyjny armii z 30 IX 1920 r.

56
 , 8 1920 .. , -
 , 16 300
 , 4766 , 4960
 - 1760, -
 1708 (. .
). 3100
 -
 1920 . 13.

13

- 8 1920 .*

	O	-	.		K	- ^a	
	24	6	479	32	2M	425	
	4	-	88	90	2M	88	
	5	2	75	3			
	18	3	500	12	7M,2	500	
	28	3	740	72	7M,3	410 , 280A	
	24	3	509	108	6M,1	403 , 80	
	23	3	580	58	6M,1	420 , 120A	
	21	3	495	325	6M,2	280 , 100	
(.)							
1-	17	3	212	104	4M	212	
	24	3	400	300	6M,1	460	
	16	3	390	202	2M	160	
						(8)	
:	204	32	4528	1206	58	3938 + 8	-
	: 4764						

() - 400 .. , () - 48 .. , () - 840 .. , () - 2598 .. , () - 100 .. ,
 : 8 900 () - 10 .

⁵⁶ CAW, Oddz. III NDWP, t. 20, Komunikat operacyjny Frontu Wschodniego z 3 X 1920 r.; CAW, 4 Armia, t. 169, Raport ppor. M. Bilka z 13 XII 1920 r.; , Raport ppor. Blonskiego do Oddz. II NDWP z 6 XII 1920 r.

.13

-		
()		
	22	450
	20	700
	24	400
	4	140
:	70	1690
		: 1760

,						
1 ()	o					-
	19	10	1	154	13	49
	2	7	-	16	2	27
	5	9	1	81	84	85
	5	2	-	52	-	36
	127	7	1	1332	37	779
	130	11	1	1383	43	163
	30	3	3	660	86	-
	3	-	-	37	-	5
	21	4	-	261	14	10
	7	-	-	146	23	7
	21	3	1	374	-	-
	1	2	-	2	-	2
5	2	-	18	3	5	
	376	60	8	4516	225	1168 i l
						: 4960

-		
68	1640	
		: 1708

. 13

	5,	3
	1,	1
	6,	4
	2,	2
	4,	1
:	18,	11

*

700

2400

(3100);

13 1920 .

2 . -

: CAW, Oddz. IV (Sekcja Ogolna) NDWP, t. 21, Sprawozdanie komisji powolanej dla zbadania sytuacji zaopatrzeniowej grupy gen. S. Bulak-Balachowicza z 8 X 1920 r. (nr sprawy 56293).

1920 ..

()

20-

57),

⁵⁷ AAN, PRM, t. 21431/1920; , t. 7643/1922, Dokumentacja dotycz ca skarg Zydow na post powanie oddzialow gen. Balachowicza; *Inwazja bolszewicka a Zydzi. Zbior dokumentow*, z. 1, Warszawa 1921; J. Szczepanski, *Wojna 1920 roku na Mazowszu i Podasiu*, Warszawa-Pultusk 1995, s. 107; H. von Rimscha, *Der Russische Burgerkrieg and die Russische Emigration 1917-1921*, Jena 1924, s. 42-44. O ekscesach antyzydowskich po zajeciu Pinska zob. : , 85, 14 X 1920.

58

1920 ..

90-

1919-1920 . (

59

60

1920 .

3-

10-11 -

1920 .⁶¹:

⁵⁸ Kurier Lwowski, nr 228, 18 IX 1920; Rzeczpospolita, nr 97, 20 IX 1920; Ilustrowany Kurier Codzienny, nr 259, 20 IX 1920; Gazeta Poranna, nr 255, 30 IX 1920; Kurier Warszawski, nr 272, 1 X 1920.

⁵⁹ CAW, 3 Armia, t. 131, Raport oficera łącznikowego MSWojsk. ppor. Zadory-Skabowskiego z 17 X 1920 r.; , Meldunek ppor. W. Brusznickiego z 31 VIII 1920 r.; , Raport st. wachm. Krolaka, dow. plutonu zandarmerii przy grupie gen. Balachowicza, z 3 IX 1920 r.; , Pismo ppor. Fedrycza z 27 IX 1920 r.; , Meldunek ppor. Blonskiego do szefa Oddz. II 3 armii mjr. I. Boernera z 16 X 1920 r.; , Meldunek wachm. Gorskiego z 3 IX 1920 r.; , Pismo Oddz. IV 3 armii do Oddz. II 3 armii z 22 IX 1920 r.; , Pismo Oddz. II 3 armii do NDWP, MSWojsk. z 16 X 1920 r.; CAW, 3 Armia, t. 98, Dokumentacja dotyczaca naduzyc oddzialow gen. Balachowicza; CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58, Pismo Oddz. II Szt. MSWojsk. do Oddz. II NDWP z 23 IX 1920 r.; CAW, Oddz. IV (Sekcja Jencow) NDWP, t. 20, Depesza dtwa 3 armii z 23 IX 1920 r.; — Mo a, . 5866, o . 1, . 189, Pismo pplk. B. Miedzinskiego z 12 II 1921 r. do B. Sawinkowa w sprawie pik. Pawlowskiego i jego ekscesow w Kamieniu Kaszyskim; , . 192, Pismo RKE z 27 XII 1920 r. do prokuratury w Warszawie w sprawie naduzyc pplk. Darskiego i plk. Borysa Dobrzynskiego w Kamieniu Kaszyskim; , 15, 21 X 1920, . 4.

⁶⁰ M. Cabanowski, *General Stanislaw Bulak-Balachowicz*, s. 29-87; J. Relidzinski, *Sladami Kmicica*.

⁶¹ CAW, 3 Armia, t. 131, Meldunek st. wachm. Zgietta do ppor. Blonskiego z 12 IX 1920 r.;

1) 15, 80, 10, (

63, 1

2)

3)

16 1920 3- 10-

3- 1920 62;

3) 30, 3,

2- 10 16

4)

: « ».

⁶² . Raport ppor. Blonskiego do Oddz. II 3 armii z 20 IX 1920 r.;

5)

, ,
 , ,
 : 60 , -
 , , ,
 , ,
 , ,
 , , 30, 50.
 , 13 1920
 40 , 75 , ,
 , , ,
 , , ,
 , , ,
 « 400 » , 15
 , , 10- ,
 , 600 ,
 , ,
 - « 75- », ,
 , , 16 1920
 14- , ,
 , , ,
 , , ,
 , , 19 18- ,
 , ,

»,

48 [. . .].

1500

, 20 1920

3-

63

1920

64

1920

65

12

⁶³

⁶⁴ S. Lis-Blonski, Balachowcy (maszynopis w zbiorach Zakładu Naukowego im. Ossolinskich we Wrocławiu, Dział rękopisów, nr 15545, s. 90-93)

⁶⁵ CAW, 3 Armia, t. 131, Raport ppor. Blonskiego z 16 X 1920 r.; CAW, 4 Armia, t. 169, Raport ppor. Blonskiego z 6 XII 1920 r.; , Meldunek ppor. M. Bilka z 13 XII 1920 r.

(-)

12 1920 .,

3-

3-

66

12

17 - 2-

67

5500

⁶⁶ — Mo a, .5866, o .1, .170, 1920 — 1921 r., .7; P. Simanskij, *Kampania bialoruska Armii Ludowo-Ochotniczej gen. Bulak-Balachowicza w 1920 r.*, Bellona, t. XXXVII, 1931, z. 3-4, s. 199-200; B. Owsianko, *Proces Sawinkowa, Kulisy* — *Ekspres Wieczorny*, nr 104, 28 i 30 V 1983, s. 7; Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukrainscy na terenie Polski w latach 1918-1924*, Torun 1997, s. 93; , 88, 28 X 1920.

⁶⁷ CAW, 4 Armia, t. 169, Raport ppor. Bloriskiego do Oddz. II NDWP i 4 armii z 6 XII 1920 r.; - 1919-1920. (), . I II, Mo a 1994, .I, .117-117 A.

14

15 1920 .

<p>1</p> <p>— 600 : -</p> <p>— 2 : .</p> <p>— 1 - i 4</p> <p>— 4</p> <p>— 30</p> <p>— 6</p>	<p>7</p> <p>: .</p> <p>— 90</p> <p>— 130</p> <p>— 4</p> <p>— 2 -</p>
<p>2</p> <p>— 800</p> <p>: .</p> <p>— 2</p> <p>— 10 - i 4</p> <p>— 2</p> <p>— 28</p> <p>— 8</p>	<p>8</p> <p>: — 60</p> <p>9</p> <p>: .</p> <p>— 380</p> <p>— 2 -</p>
<p>3</p> <p>— 700 : -</p> <p>— 2 : .</p> <p>— 6 - i 3</p> <p>— 30</p> <p>— 7</p>	<p>10</p> <p>: .</p> <p>— 7</p> <p>— 120</p> <p>— 165</p> <p>— 4 - i 2</p>
<p>4</p> <p>— 900 : -</p> <p>: .</p> <p>— 2</p> <p>— 12 - i 5</p> <p>— 4</p> <p>— 30</p> <p>— 5</p>	<p>11</p> <p>: .</p> <p>— 1</p> <p>— 4</p> <p>— 18</p> <p>— 26</p>
<p>5</p> <p>— 400 :</p> <p>: .</p> <p>— 200</p> <p>— 10 - i 1</p> <p>— 32</p> <p>— 12</p>	<p>12</p> <p>: .</p> <p>— 1</p> <p>— 4 -</p> <p>— 4</p> <p>— 160</p>
<p>6</p> <p>— 11 : -</p> <p>: .</p> <p>— 240</p> <p>— 11</p>	<p>13</p> <p>: .</p> <p>— 3</p> <p>— 20</p> <p>14</p> <p>II- : .</p> <p>— 40</p> <p>— 250</p> <p>— 8</p>

14.			
15	— 1 — 12 — 5	20	120 i 200-300 :
16	— 3 — 60		— 5225 — 234 — 51 — 62 — 24
17	— 20		— 11 — 780
18	— 300 — 8 — 15		— 5 — 18 — 26 — 15
19	— 400 — 20		— 32 4- — 80

: CAW, 3 Armia, t. 98, Organizacja i liczebność grupy frontowej gen. S. Bulak-Balachowicza — stan na 15 X 1920 r. (załącznik do raportu ppor. Błoriskiego do Oddz. II 3 armii z 16 X 1920 r.).

14.

3-

2-

4500

, , , -
 , 3- , -
 , (, -
), 3- , -
 3300 ⁶⁸ -
 30 , -
 6. , -
 : -
 , . . -
 1- , -
 30% (-
) , -
 (-
), ⁶⁹ , -
 1- , -
 , . . -
 , . « » ⁷⁰ -
 , .

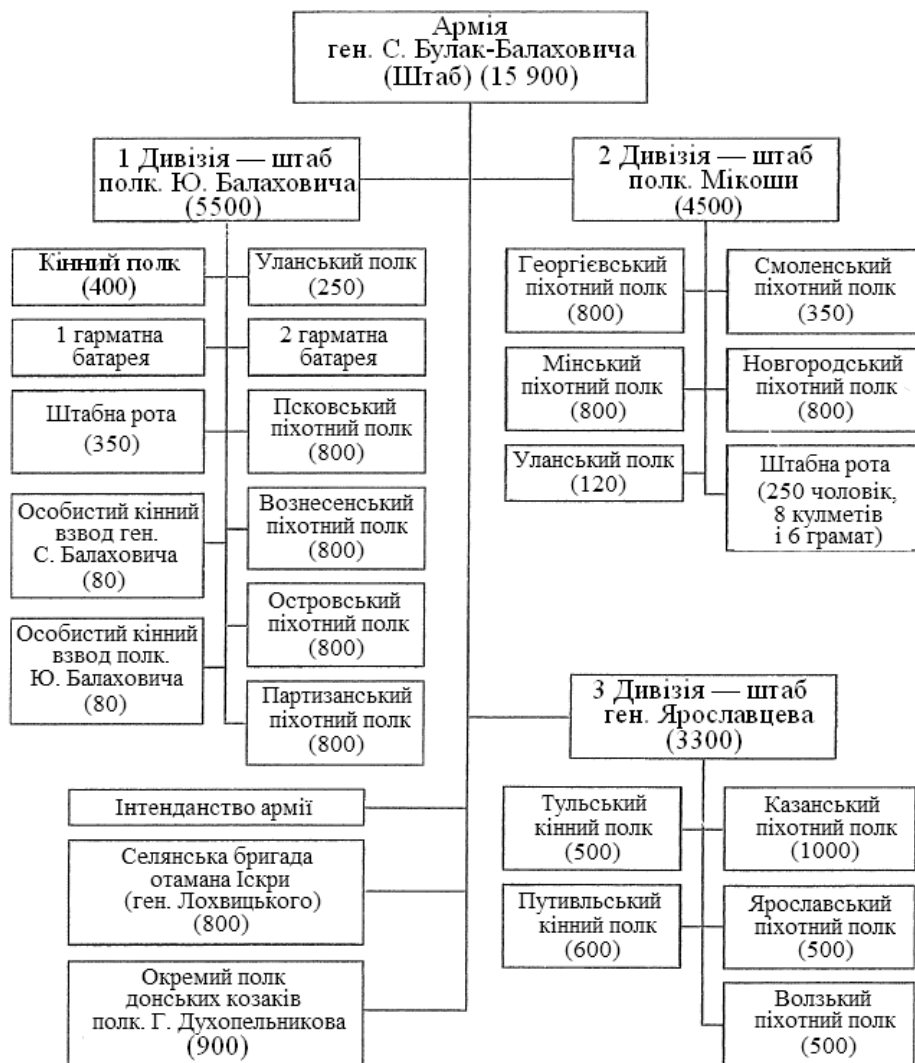
⁶⁸ CAW, 4 Armia, t. 169, Raport ppor. Blonskiego z 6 XII 1920 r.; , t. 254, Meldunek ppor. Blonskiego do Oddz. II 18 DP i 4 armii z 28 X 1920 r.; , t. 169, Raport ppor. M. Bilka z 13 XII 1920 r.; — , . 471, o . 1, . 54, Raport wywiadowczy o liczebności armii gen. Balachowicza z 12 XI 1920 r.; Głos Lubelski, nr 273, 10 X 1920.

⁶⁹ CAW, 4 Armia, t. 169, Meldunek ppor. Blonskiego z 25 X 1920 r.; , Raport ppor. Blonskiego z 6 XII 1920 r.

⁷⁰ CAW, 4 Armia, t. 254, Meldunek ppor. Blonskiego z 25 X 1920 r.

6

1920 *

*

()

: CAW, 4 armia, t. 169, Raport oficera wywiadowczego NDWP Oddz. II por. Blonskiego z 6 XII 1920 r.; , t. 254, Meldunek ppor. Blonskiego do Oddz. II 18 DP i 4 armii z 28 X 1920 r.

2- , 3- ,

()⁷¹.

3- -

1920 .

2742 ,

53 ⁷².

2200 -

15 , -

73 .

1- 2- (3- -

) . . - 17 1920 . -

74 .

2 -

1920 . , -

15- -

26 -

-

-

-

-

⁷¹ CAW, 4 Armia, t. 169, Raport ppor. M. Bilka z 13 XII 1920 r.; P. Simanskij, *Kampania bialoruska*, s. 196-198, 217.

⁷² CAW, Oboz Jencow nr 7 w Tucholi, t. 2, Rozkaz dzienny dowodcy obozu nr 108 z 15 IX 1920 r.; CAW, Ocldz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327, Pismo Oddz. II NDWP z 28 X 1920 r. w sprawie przebiegu akcji werbunkowej w obozach jenieckich w Polsce; — , . 309, V. Ohonovski, *Chronika taboru polononych: Oboz Jencow nr 7*, t. 1-2, Tuchola 1920 (rekopis), tu t. 2, s. 309-311; *Tuchola. Oboz jencow i intemowanych 1914-1923*, cz. 1, oprac. Z. Karpus, W. Rezmer, Torun 1997, s. XXXV.

⁷³ CAW, Oddz. IV (Sekcja Ogolna) NDWP, t. 21, Pismo gen. S. Balachowicza w sprawie zaopatrzenia dla nowo przybylych uzupełnien z 1 IX 1920 r.; CAW, Oddz. IV (Sekcja Jencow), t. 19, Pismo NDWP z 15 X 1920 r. w sprawie wyslania grupy jencow ze Strzalkowa do gen. Balachowicza; Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukrainscy na terenie Polski*, (1997), s. 92-93.

⁷⁴ CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, k. 237; (), 79, 17 X 1920, . 1; Z. Karpus, *Dzialalnosc gen. Stanislawca Bulak-Balachowicza*, s. 92, 101.

(
 79.
 , 12 1920 .
 2 , 2- 3- ,
 , 4 (,
)
 , 18 ,⁸⁰ ,
 25 18- 26
⁸¹ .
 , - ,
 4 1920 .
 16-18 (,
) . 200 -
 , ,
 , 1 . 1000 3-⁸² 14 -

⁷⁹ , CAW, 4 Armia, t. 169, Raport ppor. M. Bilka z 13 XII 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1774/89), t. 399, Raport ppor. Zadory-Skabowskiego, oficera łącznikowego MSWojsk. przy armii gen. S. Balachowicza, do Oddz. II Szt. MSWojsk. z grudnia 1920 r.

⁸⁰ CAW, 4 Armia, t. 169, Raport ppor. Blonskiego z 6 XII 1920 r.; , Raport ppor. M. Bilka z 13 XII 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1774/89), t. 399, Raport ppor. Zadory-Skabowskiego z grudnia 1920 r.; CAW, Oddz. III NDWP, t. 20, Komunikat operacyjny z 30 X 1920 r.

⁸¹ CAW, 4 Armia, t. 254, Ocena sytuacji armii gen. Bulak-Balachowicza dokonana przez szefa sztabu 18 DP mjr. Drapelle z 25 X 1920 r.; W. Jedrzejewicz, *Wspomnienia*, oprac. i posłowiem opatrzył J. Cisek, Wrocław-Warszawa-Kraków 1993, s. 95; *Sasiedzi wobec wojny*, s. 136-137.

⁸² CAW, 4 Armia, t. 254, Meldunek 18 DP do NDWP z 31 X 1920 r.; , t. 254, Pismo mjr. J. J. drzejewicza do Oddz. II NDWP z 26 X 1920 r.; , t. 169, Raport ppor. M. Bilka z 13

XII 1920 r.; [imię], Raport ppor. Blonskiego z 6 XII 1920 r.; [imię], Raport szefa sztabu armii gen. S. Balachowicza plk. Wasiljewa o przyczynach niepowołania jego oddziałów w rejonie Mozyrza; [imię], Meldunek ppor. Blonskiego z 25 X 1920 r.; CAW, Oddz. II NDWP, t. 91, Skład sztabu armii gen. S. Balachowicza z 31 X 1920 r.; V A — [imię], [imię], t. 24/5, Pismo RKE w Warszawie do MSZ Czechosłowacji z 20 XII 1920 r.; Zvjastun, nr 1, 5 XI 1920.

⁸³ CAW, 4 Armia, t. 254, Pismo 4 armii do 13 DP z 26 X 1920 i z 11 XI 1920 r.

⁸⁴ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1774/89), t. 399, Raport ppor. Zadory-Skabowskiego z grudnia 1920 r.

85

: 1-

, 2-

, 3-

86

2-

3-

7

1-

(16

),

87

) 1-

88

⁸⁵ CAW, 4 Armia, t. 254, Pismo Oddz. II 4 armii do 18 DP z 23 X 1920 r.; , t. 169. Raport plk. Wasiljewa.

⁸⁶ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1774/89), t. 399, Raport ppor. Zadory-Skabowskiego z grudnia 1920 r.

⁸⁷ ; CAW, 4 Armia, t. 243, Meldunek sytuacyjny 18 DP z 8 XI 1920 r. (wieczorem); , t. 243, Meldunek 18 DP do 4 armii z 24 XI 1920 r.; , t. 169, Raport ppor. M. Bilka z 15 XII 1920 r.; N. Davies, *Orzeł biały. Czerwona gwiazda. Wojna polsko-bolszewicka 1919-1920*, Krakow 1997, s. 263; S. Lis-Blonski, *Balachowcy*, s. 157; , 110, 24 XI 1920; (), 1920.

⁸⁸ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1774/89), t. 399, Raport ppor. Zadory-Skabowskiego z grudnia 1920 r.

7
10⁸⁹ 2- 1-
3-
(3)⁹⁰
1-
(3)
1-
1-
15⁹¹
1-
92

⁸⁹ CAW, 4 Armia, t. 169, Raport ppor. M. Bilka z 13 XII 1920 r.; , t. 169, Meldunek wywiadowczy Oddz. II 4 armii nr 250 z 17 XI 1920 r.; , t. 169, Raport plk. Wasiljewa z grudnia 1920 r.; , t. 243, Depesza 18 DP do 4 armii z 16 XI 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1774/89), t. 399, Raport ppor. Zadory-Skabowskiego z grudnia 1920 r.; , 1920 .., 1925, . 403; , 103, 16 XI 1920, s. 3; Kurier Wieczorny, 16 XI 1920; , 103, 16 XI 1920.

⁹⁰ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1774/89), t. 399, Raport ppor. Zadory-Skabowskiego z grudnia 1920 r.
⁹¹ ; CAW, 4 Armia, t. 169, Raport ppor. Bilka; , t. 243, Depesza 18 DP do 4 Armii z 16 XI 1920 r.; Rzeczpospolita, 19 XI 1920.

⁹² CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1774/89), t. 399, Raport ppor. Skabowskiego; CAW, 4 Armia, t. 169, Raport ppor. Blonskiego z 6 XII 1920 r.; , t. 169, Raport ppor. M. Bilka; , t. 254, Raport ppor. Blonskiego do 18 DP z 2 XII 1920 r.; , t. 176, Wyciąg z raportu ppor. Blonskiego z 10 XI 1920 r. —

2- 3-

⁹³.

16

1-

17

⁹⁴.⁹⁵.

[I-]

⁹³ CAW, 4 Armia, t. 169, Raport ppor. M. Bilka; , t. 243, Depesza 18 DP do 4 armii z 22 XI 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1774/89), t. 399, Raport ppor. Zadory-Skabowskiego.

⁹⁴ CAW, 4 Armia, t. 169, Raport ppor. M. Bilka; , t. 169, Raport plk. Wasiljewa; , t. 171, Kalendarium działalności armii gen. Balachowicza w okresie 21 XI-6 XII 1920 r.; , Raport ppor. Blonskiego z 6 XII 1920 r.

⁹⁵ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1774/89), t. 399, Raport ppor. Zadory-Skabowskiego.

... ..

22 96

()

2- 1500 ()

4500) 3

3-)

1200 (. 3300)⁹⁷.

24

98: 24

24

22

3- 2-

26

12 23 18- . . ()

⁹⁶ CAW, 4 Armia, t. 169, Raport ppor. M. Bilka; , Raport ppor. Blonskiego z 6 XII 1920 r.;
 , Meldunek wywiadowczy nr 255 Oddz. II 4 armii z 22 XI 1920 r.
⁹⁷ , Raport ppor. Blonskiego z 6 XII 1920 r.
⁹⁸

, 99 , -
 , , , -
 , 30 , , -
 800 4 , 100 , , -
 (15) , . -
 1- , . -
) , , (-
 , 15- , -
 1800 (300) , -
 , (-
) , 13 400 ; -
 8 101 , . -
 , 1 -
 102 4 8 -
 , 200 1000 -
 420 6 . -
 , 103 . -
 , , -
 , , -

⁹⁹ CAW, 4 Armia, t. 243, pismo dowodcy 18 DP do 4 armii z 23 XI 1920 r.; , t. 169, Raport ppor. Blonskiego z 6 XII 1920 r.

¹⁰⁰ CAW, Oddz. III NDWP, t. 16, Komunikat operacyjny Oddz. III NDWP z 30 XI 1920 r.

¹⁰¹ CAW, 4 Armia, t. 169, Raport ppor. Blonskiego z 6 XII 1920 r.; , t. 169, Raport ppor. Bilka; , t. 254, Depesza 18 DP do 4 armii z 6 XII 1920 r.; , t. 243, Meldunek 18 DP z 29 XI 1920 r.

¹⁰² , t. 169, Raport ppor. Blonskiego z 6 XII 1920 r.; , Meldunek wywiadowczy Oddz. II 4 armii nr 265 z 2 XII 1920 r.; CAW, Oddz. I NDWP, t. 16, Komunikat operacyjny Oddz. I NDWP z 1 XII 1920 r.; urier Plocki, nr 287, 7 XII 1920.

¹⁰³ CAW, Oddz. III NDWP, t. 16, Komunikat operacyjny Oddz. I NDWP z 5 XII 1920 r.; CAW, 4 Armia, t. 169, Meldunki wywiadowcze Oddz. II 4 Armii nr 265-268 z 2-7 XII 1920 r.; , t. 254, Raport ppor. Blonskiego do 18 DP z 2 XII 1920 r.

15

12-27 1920

			()
27 XII 1920 r.	36 534	64	— (3") 18 — 4 — 28 — 30
27 XII 1920 r.	36 982	32	—
12 XII 1920 r.	36 869	8	— 5605
14 XII 1920 r.	36 908	4	— 852
27 XII 1920 r.	36 982	6	— 517
			: 6974
			— () 58
			— () 22
			— () 87
			: 167

: CAW, 4 Armia, t. 447, Pismo 4 armii do Oddz. IV Szt. MSWojsk. z 16 III 1921 r. zawieraj ce wykaz broni przejętej po rozbrojeniu oddziałów gen. S. Bulak-Balachowicza.

22 , 6974

167

15.

29

¹⁰⁴ CAW, 4 Armia, t. 243, Meldunek 18 DP do 4 armii z 4 XII 1920 r.; , t. 254, Depesza szefa sztabu 4 armii do 18 DP z 4 XII 1920 r.; CAW, Oddz. IV NDWP (Sekcja Jencow), t. 22, Raport ppor. Zadory-Skabowskiego z 29 XI 1920 r.; CAW, Oddz. II NDWP, t. 138, Depesza Oddz. II 4 armii do Oddz. II NDWP z 4 XII 1920 r.

¹⁰⁵ CAW, 4 Armia, t. 169, Raport ppor. Blonskiego z 6 XII 1920 r.; , t. 254, Depesza 18 DP do 4 armii z 6 XII 1920 r.; , t. 254, Meldunek wywiadowczy Oddz. II 4 armii nr 271 z 8 XII 1920 r.

. 6476 , - 10 1920 .
 (. 16). 828 5648
 : , , -
 1921 . (.) 5921
 , - (1 2).

16

. 29 , -7 1920 .

1	2		
		3	4
29 XI 1920		55	841
1 XII 1920	2-	24	148
	1-	41	110
		10	-
	2-	43	370
	3-	11	100
	II	4	165
	1-	5	-
	2-	3	-
		16	133
	2-	16	-
	1-	11	-
	10	-	
3 XII 1920		40	127
		57	60
		42	274
	-	17	104
	3-	15	47
	3-	14	35
		5	247
	3-	7	4
5 XII 1920		16	-
		5	-
		4	-

.16

1	2	3	4
	j	13 13 2 2 14 1 23 68	- - - - - - - 1203
7 XII 1920	1-	24 6 18 36 4	- - - - 900
-		44 18 45 21 128	- - - - 780
:	:	828	5648
:	:	6476	

: CAW, 4 Armia, t. 169, Meldunek wywiadowczy Oddz. II 4 armii nr 274 z 11 XII 1920 r.; , Meldunek kierownika Oddz. II 18 DP ppor. M. Bilka z 10 XII 1920 r.; , Telegram Oddz. IV Szt. MSWojsk. do Oddz. I Szt. MSWojsk. z 14 XII 1920 r.; , Meldunek Oddz. II 4 armii z 12 XII 1920 r.; — Mo a, . 5814, o . 1, . 1, Dokumentacja dotyczaca pobytu oddzialow gen. Balachowicza w Szczypiornie; , . 5866, o . 1, . 113, Zestawienie oddzialow rosyjskich internowanych w obozach w Polsce z 20 V 1920 r.

1920

16-18

6,5

1920

18

15

1920

106:

4-

106

, t. 169, Raport ppor. M. Bilka z 15 XII 1920 r.

II

3-

—

1920

(— 1920 .)

(— 12 1920 .)

1920 .,

1920

15 1920 .

1.

1920 .

30

»².

«

»

«

(

)

—

1920 .

¹ A. Nowak, *Jak rozbić rosyjskie imperium. Idee polskiej polityki wschodniej (1733 - 1921)*, Warszawa 1991, s. 263-265; L. Grosfeld, *Piłsudski i Sawinkow*, [w:] *Studia historyczne. Księga jubileuszowa z okazji 70 urodzin prof. dr. S. Arnolda*, Warszawa 1965, s. 125; —, *Piłsudski et Sawinkov*, *Acta Poloniae Historica*, t. 14, 1966, s. 66-67; Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski w latach 1918-1924*, Toruń 1997, s. 95-101; —, —, *1919-1920* .., Moskwa 1994, s. 154-155.

² CAW, Oddz. II NDWP, t. 80, Pismo Oddz. II Szt. MSWojsk. do Oddz. II NDWP z 21 VII 1920 r.; SH —, Pismo B. Sawinkowa do gen. K. Sosnkowskiego z I VII 1920 r.; Z. Gippius, *Rok 1920 Polsce. Notatki z dziennika. Wojna z bolszewikami*, *Wiadomości* (Londyn), nr 48, 2 XII 1931; L. Grosfeld, *Piłsudski i Sawinkow*, s. 125.

. . . , , : . . . , . . .
 45 :
 , , , 5³ -
 , . 1919 -
 , -
 , , ,
 1920 . 4 .
 , 1920 .,
 -
 1919 . . . « » , 755 .
 , .
 , -
 ,
 . 1919 . -
 . . .
 5 . « -

³ AAN, RKP, t. 36, Etat Rosyjskiego Komitetu Politycznego w Polsce z lipca 1920 r.; K. Wedziagolski, *Pamiętniki. Wojna i rewolucja. Bolszewicki przewrót. Kontrrewolucja. Warszawski epilog*, Londyn 1972, s. 423; L. Grosfeld, *Pilsudski i Sawinkow*, s. 128; Z. Gippus, *Rok 1920 w Polsce*, s. 2.

⁴ AAN, RKP, t. 9, Materiały dotyczące działalności RKP za okres 1919-1924; A. Juzwenko, *Polska a „biała” Rosja (od listopada 1918 do kwietnia 1920 r.)*, Warszawa 1973, s. 118-119; Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski*, (1997), s. 100-101.

⁵ AAN, PRM, t. 2529/1919, Materiały dotyczące rosyjskiej drużyny oficerskiej; CAW, Gabinet MSWojsk., t. 420; A. Juzwenko, *Polska a „biała” Rosja*, s. 118-124; Niepodległość (Londyn-Nowy Jork), t. 7, 1961, s. 56-59 (list nr 15 J. Pilsudskiego do płk. K. Switalskiego w sprawie legii rosyjskiej); *Pierwsza wojna polska (1918-1920). Zbiór wojennych komunikatów prasowych Sztabu Generalnego (za czas od 26 XI 1918 r. do 20 X 1920 r.) uzupełniony komunikatami Naczelnej Komendy Wojska Polskiego we Lwowie (od 2 XII 1918 r. do 23 XI 1918 r.) i Dowództwo Głównego Wojska Polskiego Poznaniu (od 11 I 1919 r. do 14 IX 1919 r.)*, zebrał, oprac. i wstępem opatrzył S. Pomarański, Warszawa 1920, s. 40 i 53; A. Nowak, *Jak rozbić rosyjskie imperium*, s. 267; Sprawozdania stenograficzne Sejmu Ustawodawczego, sprawozd. z 71 posiedzenia z 17 V 1919 r.; Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy w Polsce w latach 1918-1924. Z dziejów militarno-politycznych wojny polsko-radzieckiej*, Toruń 1991, s. 54-56; A. Lcinwand, *Polska a Denikin. Z dziejów stosunków między Polską a kontrrewolucją na południu Rosji w*

»

6.

1920

19

1920

12,5

7.

latach 1918-1920, [w:] *Z dziejow wojny i polityki. Ksiega pamiatkowa ku uczczeniu siedemdziesiatej rocznicy urodzin prof. dr. Janusza Wolinskiego*, Warszawa 1964, s. 30-31.

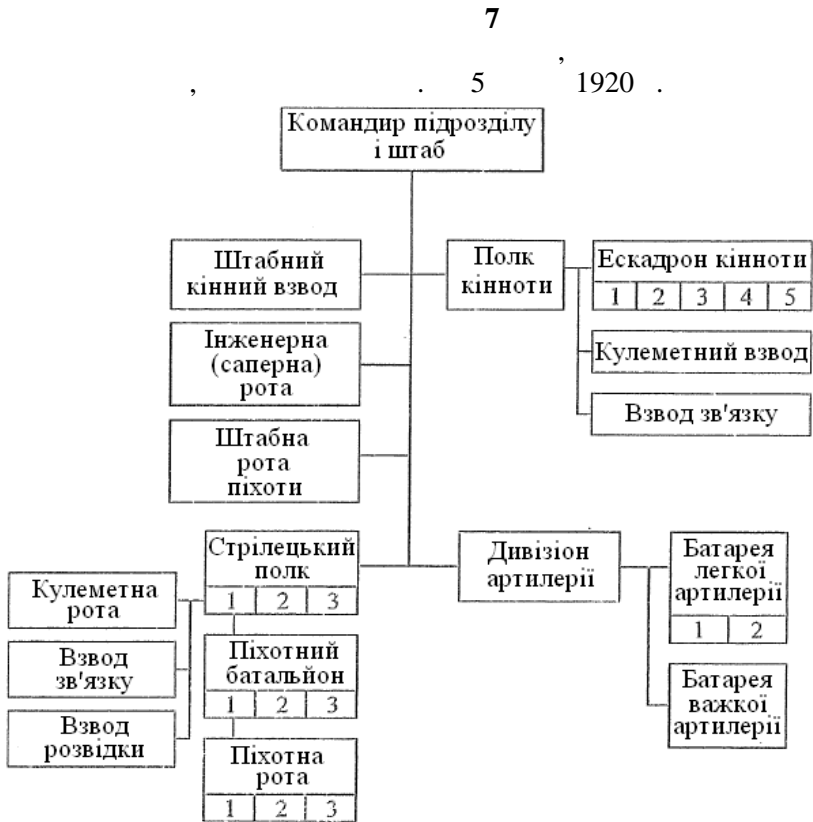
⁶ *Pierwsza wojna polska (1918-1920). Zbior wojennych komunikatow*, s. 40, 43 (kom. z 19 II i 7 III 1919 r.); Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukrainscy w Polsce*, (1991), s. 54.

⁷ CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 12, 24, 33, Materiały dotyczące korpusu gen. Bredowa za okres marzec-czerwiec 1920 r.; CAW, Dział Kontroli Gospodarczej Władz i Zakładów Centralnych, t. 13, Materiały dotyczące przejęcia sprzętu wojennego i koni od korpusu gen. Bredowa; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/39), t. 915, Opracowanie pt. „Historia ruchu antybolszewickiego na Krymie” przygotowane przez Polska Misje Wojskowa przy Głównodowodzącym Siły Zbrojny na Południu Rosji z 1920 r.; AAN, Ataszaty Wojskowe RP, t. A.II/64/1; — Mo a, . M. E. ; A. Nowak, *Jak rozbić rosyjskie imperium*, s. 266; A. Juzwenko, *Polska a „ biała ” Rosja*, s. 260-263; Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukrainscy w Polsce*, (1991), s. 60-66; , *Armia gen. por. M. E. Bredowa w Polsce (marzec—sierpień 1920)*, Acta Universitatis Nicolai Copernici, Historia XXI, Torun 1986, s. 75-92; , *Oboz uchodźcow, jencow i internowanych w Aleksandrowie Kujawskim w latach 1918-1921*, Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie (Włocławek), t. 6, 1987, s. 245-258; , Mo a 1966, . 199—204; H. Bulhak, *Początki sojuszu polsko-rumunskiego i przebieg rokowań o konwencja wojskowa m l. 1919-1921*, Dzieje Najnowsze, 1973, nr 3, s. 30.

1920 .	3-	:	44	6	,	68	,	15 980
6490	,	5	200	,	720	,	2900	-
	8:	.			1,087	.	.	.
1)	-1	,	.	:				-
2)						(-
) - 87				
	87	.	.	.				
,	,	,	,	,	,	,	,	-
,	.	.	.	,	5	1920	.	7.
.						45	,	131
	(,	983	(125	-	
, 310	,	8	.			32	,	
3	,	48	,	690	,	4	(572
	48	-	,	690	,	4	.	-
	26	,	2	,	41	,	(-
, 653	(89	-	,	573	,	6
10	(8	2) ⁹ .			-
		6189	,		286	(7	-	
, 883	-	5020	,		1994	.	-	
,	-	
							(-

⁸ CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58, Projekt dotyczący formowania oddziałów rosyjskich w Polsce z 26 VI 1920 r.

⁹ CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58; CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11; CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 23, Organizacja oddziału rosyjskiego przyjęta przez MSWojsk. Dep. I w lipcu 1920 r.

: CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58; CAW, Teki Laudariskiego, t. 10-11; CAW, Oddz. V Szt. MSWojsk., t. 23, Organizacja oddziału rosyjskiego przyjeta przez MSWojsk. Dep. I w lipcu 1920 r.

¹⁰. ; . . , -
 . . -
 . . :) -
 ;) -
¹¹. ;) -
 , , -
 , , -
 , -
 , () -
 80% , -
 , -
¹². 1500 . . , -
 , -
 , -
 . 9 -
 6 . . , -
 , . -
 , ¹³. -
 . 17 -
 : 10 -
 3 . , 5 (3) - 5,5 .
 7,5 .
 10 500

¹⁰ CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 22, 23, Materiały dotyczące Ekspozytury MSWojsk. w Brzesciu Litewskim za okres czerwiec-lipiec 1920 r.

¹¹ CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Pismo MSWojsk. określające organizacje Ekspozytury z 4 VII 1920 r.

¹² CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 23; CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58, Pismo MSWojsk. do Ekspozytury w Brzesciu z 7 VII 1920 r.

¹³ Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski*, (1997), s. 99.

2500

(), ,

27

5 (: 10

)¹⁴.

(17)

()

15

7

1920

1-

16

¹⁴ CAW, Oddz. VI Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 303; , t. 23; CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58; CAW, Oddz. VI Szt. MSWojsk., t. 11, Materiały dotyczące przeniesienia Ekspozytury MSWojsk. z Brzescia do Wadowic i następnie do Kalisza i Szczypiorna za okres lipiec-wrzesien 1920 r.

¹⁵ CAW, Oddz. VI Szt. MSWojsk., t. 23, Pismo Ekspozytury MSWojsk. do dtwa obozu w Kaliszu i Szczypiornie z 27 i 28 VII 1920 r.

¹⁶ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 907, Raport por. Michalskiego, zastępcy szefa misji wojskowej przy gen. Wranglu, z sierpnia 1920 r.; CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Kopie umowy w sprawie tworzenia oddziału rosyjskiego w Polsce z 7 VII 1920 r.; — Mo a, . 5866, o . 1, . 193,

16 VII 1920 r.; , . 191,

1 1 VII 1920 . (.); *S siedzi wobec wojny 1920 r. Wybór dokumentów*, oprac. J. Cisek, Londyn 1990, s. 142; A. Nowak, *Jak rozbić rosyjskie imperium*, s. 263.

...
 ...
 ... (... - ... 1920 ...) ...
 ... 18 ... 1100 ...¹⁷ ...
 ... 3500 ...
 ...
 ...¹⁸ ...
 ...
 ... 16 ... (... 1500 ...
 ... 2- ... 19 ...
 ... 2 ...¹⁹ ...

¹⁷ AAN, RKP, t. 36, Sprawozdanie oficerów werbunkowych z pobytu w obozach jenców i intemowanych z lipca 1920 r.; CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Pismo Oddz. II Szt. MSWojsk. do RKP z 21 VII 1920 r. w sprawie zezwolenia na werbunek w obozach; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1772/89), t. 1788, Wykaz transportów z kozakami z obozu w Dabiu za okres 1 VII-18 VIII 1920 r.; — Mo ..., . 308, o. . 10, . 272, Materiały dotycz ce werbuncu w obozach jenców bolszewickich w Polsce do oddziałów rosyjskich.

¹⁸ CAW, Dtwo Frontu Polnocnego, t. 2, Telegram NDWP do Dtwo Frontu Polnocnego z 16 i 19 VIII 1920 v.; CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58, Pismo NDWP do MSWojsk. z 16 VIII 1920 r. w sprawie oddziału rosyjskiego i brygady Jakowlewa; — Mo ..., . 5866, o. . 1, . 189, Pismo Oddz. II Szt. MSWojsk. do B. Sawinkowa z 27 VII 1920 r. dotycz.ce werbuncu wsrod oddziałów korpusu gen. Bredowa; ..., Pismo Oddz. II Szt. MSWojsk. z 21 IX 1920 r. do RKP w sprawie prowadzenia werbunku wsrod jenców bolszewickich przebywających w obozach w Polsce.

¹⁹ CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58, Pismo B. Sawinkowa do MSWojsk. z 18 VIII 1920 r.

17

— 17 1920 .

	34	13	41	24	88
	7	13	53	48	73
	5	1	51	6	57
	5	3	26	6	34
	37	22	42	-	101
1-	138	7	442	117	587
2-	145	8	514	118	667
3-	141	7	419	116	567
	81	10	452	134	543
	14	4	499	207	517
	6	-	592	420	598
	97	6	450	181	553
	103	4	372	173	479
	11	4	201	78	216
	58	6	210	64	274
	15	3	30	4	48
	897	111	4394	1696	5402

: CAW, 2 Armia, t. 127, Pismo gen. L. Boboszki do B. Sawinkowa z 15 IX 1920 r.;
 , Zestawienie liczbowe oraz struktura organizacyjna oddziału rosyjskiego z 17 IX 1920 r.;
 — Mo a, . 5866, o . 1, . 193, 18 IX 1920
 r.; , . 190, Zestawienie liczebne 3 armii rosyjskiej z 20 IX 1920 r.

²⁴ CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Informacja o politycznym położeniu oddziału gen. Boboszki z 20 IX 1920 r.; , Kopie pism gen. Boboszki do B. Sawinkowa z 15 IX 1920 r. i B. Sawinkowa do gen. Boboszki z 16 IX 1920 r.; CAW, 2 Armia, t. 127, Tłumaczenie pisma gen. Boboszki do B. Sawinkowa z 15 IX 1920 r.; — Mo a, . 5866, o . 1, . 193, 18 IX 1920 r.

— , . , . . . , . . . , . . . ()
. ; 5), 20 25.
. ,
) (.
. 1920 .
50 , 26 —
— 27 1920 .
) 24- ()
1 (). 3 (5400)
, — 2160 .
. . . . : — .
. . . . 27 ,
. . . . ,
— 1920 .
. . . .
,
:
. . . .
1920 .

²⁵ CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Informacja o politycznym położeniu oddziału gen. Boboszki z 20 IX 1920 r.; AAN, RKP, t. 39, Pismo gen. P. Machrowa do B. Sawinkowa z 19 IX 1920 r.; J. Cisek, *Rozmowa Piłsudski-Machrow. Przyczynek do stosunków Polski z „białą” Rosją w roku 1920*, [w:] *Z dziejów polityki i dyplomacji polskiej. Studia poświęcone pamięci Edwarda W. Raczyńskiego, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wychodźstwie*, Warszawa 1994, s. 214-215.

²⁶ Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy w Polsce, (1991)*, s. 62.

²⁷ CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58, Pisma B. Sawinkowa do gen. K. Sosnkowskiego z 27 VIII i 5 IX 1920 r. dotyczące nowych projektów organizacji oddziałów podległych RKP.

28 .
 ()
 ;
 ,
 10 1920 . ()²⁹ .
 , 1920 .
 ,
 30 .
 , 28 1920 .
 ,
 ,
 31 .
 ,
 ,
 1920 .³² 300
 , 27
 1920 .

²⁸ AAN, Ataszaty Wojskowe RP, t. A.II/64/2, Telegram mjr. A. Myszковского do szefa Szt. Gen. z 17 VII 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 349, Meldunek mjr. Myszковского do NDWP z 31 VII 1920 r.; (1772/89), t. 751; CAW, Oddz. II NDWP, t. 268, Referat informacyjny NDWP z 16 VII 1920 r.

²⁹ AAN, Ataszaty Wojskowe RP, t. A.II/64/2, Meldunki mjr. Myszковского do NDWP z lipca 1920 r.

³⁰ , t. A.II/115, Meldunek mjr. A. Myszковского z 27 VII 1920 r.; Instytut Jozefa Pilsudskiego w Nowym Jorku, Akta osobowe B. W. Sawinkowa, Raport G. Gosztowta o oddzialach gen. Pahlena z 2 VIII 1920 r.

³¹ AAN, Ataszaty Wojskowe RP, t. A.II/115, Materiały dotyczące oddzialu gen. Pahlena przeslane przez mjr. Myszковского do MSWojsk. i NDWP z lipca-sierpnia 1920 r.; Instytut Jozefa Pilsudskiego w Nowym Jorku, Akta osobowe B. W. Sawinkowa, Kopia umowy z 28 VII 1920 r. podpisanej z gen. Pahlensem w Rydze; CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Kopia umowy z 28 VII 1920 r.; LVVA — , Dyplomatyczno-Konsularne Przedstawicielstwo Lotwy za granicy (fond 2575), t. 2, Pismo B. Sawinkowa do Misji Lotwy w Warszawie z 4 VIII 1920 r.

³² CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 26, Pismo B. Sawinkowa do Oddz. II MSWojsk. z 11 X 1920 r.; — Mo a, . 5866, o . 1, . 191, . 9 X 1920 r.

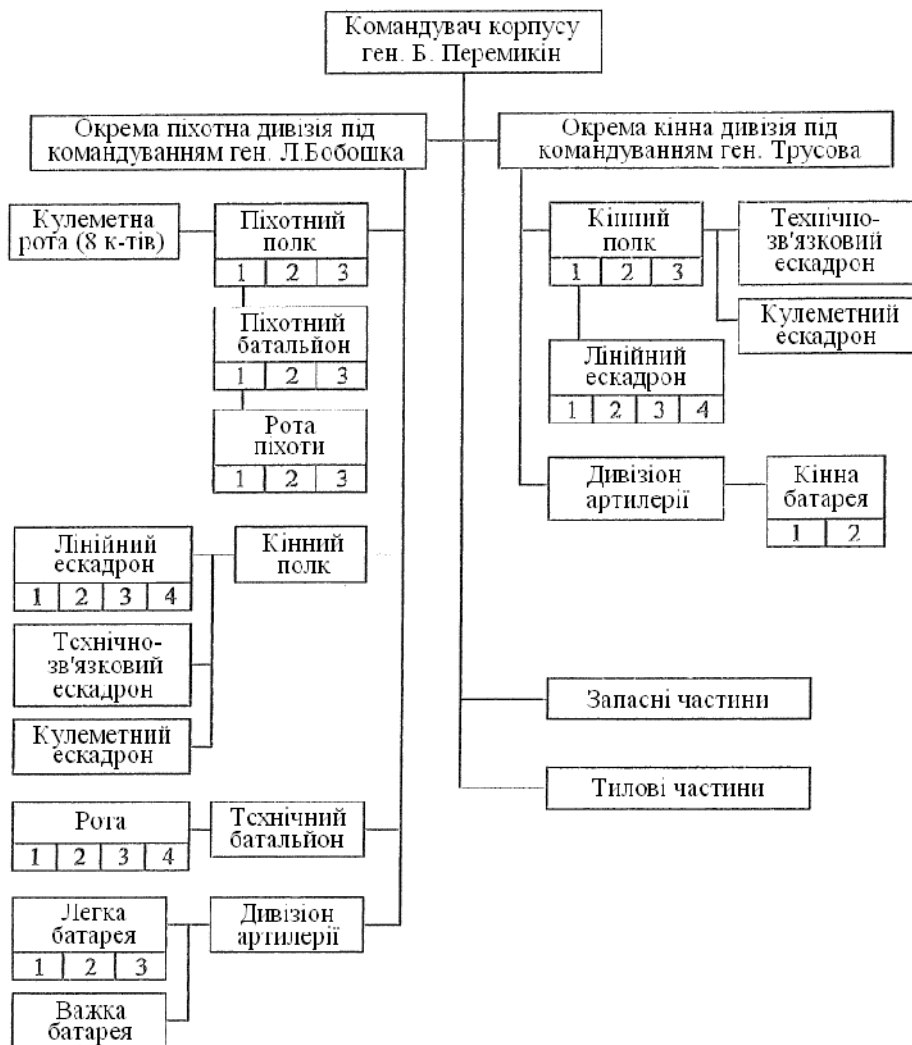
,
 .
 () 2 () - 1
 3
 ,
 ,
 ,
 33 , 2,
 .
 ,
 1920 ,,
 ,
 27 1920 .
 ,
 .
 8.
 13 26 1920 ,,
 28 «3- »³⁴

³³ CAW, Oddz. II NDWP, t. 91; AAN, RKP, t. 39, Pismo gen. K. Sosnkowskiego, ministra SWojsk., z 18 IX 1920 r. w sprawie nowej organizacji oddzialow rosyjskich w Polsce; — Mo a, . 5866, o . 1, . 190, Dokumentacja dotyczca pulku uralskich kozakow z wrzesnia 1920 r.; , . 189, Pismo gen. Sosnkowskiego do Oddz. I Szt. MSWojsk. z 18 IX 1920 r.

³⁴ AAN, RKP, t. 39, Dokumentacja dotyczca oddzialow rosyjskich w Polsce z wrzesnia i pazdziernika 1920 r.

27

1920

: CAW, 6 Armia, t. 24; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 327; CAW, Oddz. I NDWP, t. 59; CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58. CAW. Oddz. I NDWP, t. 115, Pismo MSWojsk. z 27 IX 1920 r. ustalaj ce ostateczn organizacj oddzialow rosyjskich w Polsce; — Мо а, . 5866, о . 1, . 190, Pismo RKP do plk. Stachiewiczza z 25 IX 1920 r.

3-

35

27

1920

4-

1010,

36

37

5

52

7, 8 9

()

38

18.

9

39

35

, Telegram gen. Machrowa do gen. P. Wrangla z 29 IX 1920 r.;
 Materiały dotycz ce oddziałów rosyjskich z września-października 1920 r.; CAW, Teki
 Laudanskiego, t. 10-11, Telegram B. Sawinkowa do gen. Wrangla z 28 IX 1920 r.; CAW,
 Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 26, Depesza polskiego przedstawiciela z Sewastopola z 24 IX
 1920 r.; — Mo a, . 5866, o . 1, . 190, Telegram B. Sawinkowa z 28 IX 1920 r. do
 gen. Wrangla; (1916 . — 1920 .),
 1928, . 157-159; , 38, 23 IX 1920, . 2. . 1912 .

³⁶ CAW, 6 Armia, t. 24, Pismo MSWojsk. z 27 IX 1920 r.

³⁷ CAW, Oddz. I NDWP, t. 114; CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk. t. 58; AAN, RKP, t. 39,
 Rozkaz nr 1010 w sprawie wymarszu dywizji gen. Boboszki z 30 IX 1920 r.; — Mo
 a, . 5866, o . 1, . 189, Rozkaz gen. Sosnkowskiego z 30 IX 1920 r.

³⁸ CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58; CAW, Oddz. I NDWP, t. 114; CAW, Oddz. I
 NDWP, t. 114; AAN, RKP, t. 39, Materiały dotycz ce wymarszu dywizji gen. Boboszki z
 października 1920 r.; CAW, 4 Armia, t. 54, Ordre de b taille 4 armii z 10 X 1920 r.

³⁹ CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58, Rozkaz MSWojsk. z 9 X 1920 r. o wymarszu
 dywizji jazdy gen. Trussowa na front; — Mo a, . 5866, o . 1, . 189, Rozkaz gen.
 Sosnkowskiego z 9 X 1920 r.

Назва частини	Офіцери й військ. урядовці	Сестри мило- сердя	Рядові	Разом осіб	Оснащення й озброєння						
					коні	куле- мети	польові кухні	вози	ящики	гармати	Вантажні автомобілі
1-й стрілецький полк	130	-	480	610	115	6	4	17	-	-	-
2-й стрілецький полк	125	-	490	615	113	6	4	11	-	-	-
3-й стрілецький полк	113	-	402	515	115	6	4	13	-	-	-
Технічний і штабний батальйон дивізії й армії	66	2	240	308	68	1	2	5	-	-	-
1-й кінний полк	65	-	490	555	180	6	3	10	-	-	-
Дивізіон артилерії	86	2	514	602	174	1	4	9	14	10	-
Етапний відділ	82	30	152	264	78	-	2	54	-	-	2
Разом	667	34	2768	3469	843	26	23	119	14	10	2

: CAW, Oddz. I NDWP, t. 115, Ordre de bataille I stan liczebny dywizji gen. Boboszki
 przesłany do MSWojsk. Przez Ekspozyturę w Kaliszu 9 X 1920 r..

1920 .

71 ⁴⁷ .

. 18

1920 ..

⁴⁸ .

(- 21 1920 .)

, 3-

. 11

(3-

3-

⁴⁹ .

⁴⁷ , t. 26, Korespondencja między RKP a MSWojsk. w sprawie powstania jednostek lotniczych przy 3 armii rosyjskiej z października 1920 r.

⁴⁸ , t. 24, Pismo B. Sawinkowa do MSWojsk. z 18 X 1920 r.

⁴⁹ AAN, RKP t. 39, Kopia pisma B. Sawinkowa do gen. P. Wrangla z 15 X 1920 r.; — Moja, . 5866, o . 1, . 193, Pismo B. Sawinkowa do gen. Wrangla z 15 X 1920 r.

18 1920 . 50

25

2 , 51

3-

22

6-

52

3- 5 19.

8649 ;

53

⁵⁰ SH —
 18 XI 1920 .; CA C PZPR (Centralne Archiwum Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej —),
 Instytucje wojskowe, (296/1), t. 39 (obecnie AAN), Komunikat informacyjny Oddz. II NDWP z 15 III 1921 r.

⁵¹ CAW, Kolekcje i Rekopisy, nr 855, Opracowanie pt. „III Armia Rosyjska gen. Wrangla na terytorium Polski w 1920 roku”, s. 14; CAW, Oddz. II NDWP, t. 80, Rozkaz Oddz. I NDWP z 11 X 1920 r.; CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 26, Materiały dotycz ce zaopatrzenia oddziałów rosyjskich z pazdziernika 1920 r.

⁵² CAW, Kolekcje i Rekopisy, t. 855, Opracowanie pt. „III Armia Rosyjska”, s. 13-16.

⁵³ , s. 18-19; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 20, omunikat informacyjny od listopada 1920 r. do 1 I 1921 r.

3170

2150

100

;

- 620

300

-

54

19

3-

5

1920

Nazwa oddziału			
		/	
1- (. .)	552	2565	3117
2- (. .)	269	1334	1603
(.)	203	3172	3375
3-	8	200	208
	2	165	167
	36	62	98
	11	70	81
:	1081	7568	8649

: CAW, Kolekcje i R kopisy, nr 855, Opracowanie pt. „ Armia Rosyjska”, s.

13-16.

11

1920

10
800

1000

55

()

()

15

⁵⁴ CAW, SAU — Gl. Zarz d Szt. Gen., t. 138, Skład armii gen. B. Peremykina w ocenie strony ukraińskiej z 10 XI 1920 r.

⁵⁵ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 20, Komunikat informacyjny od listopada 1920 r. do 1 I 1921 r., s. 105-106.

17 18 —

—⁵⁶ 20 —

() 3- 21 —

10 —

7300⁵⁷ —

20)⁵⁸ (—

21.

20

3-

() — 9 1920 .

1	2
3-	:
—	54
—	84
—	41
—	35
—	5
—	26
:	
—	29
—	168
—	22

⁵⁶ , s. 107-108; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk., t. 282, t. 107, Tajny dziennik Komisji Likwidacyjnej NDWP przy rządzie URL; , Meldunek kpt. Maruszewskiego, oficera łącznikowego przy armii URL, do Oddz. II NDWP z 18 XI 1920 r.

⁵⁷ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk., t. 107, t. 282, Tajny dziennik Komisji Likwidacyjnej NDWP przy rz dzie URL; CAW, Kolekcje i R kopisy, nr 855, Opracowanie pt. „III Armia Rosyjska”, s. 72-73; T. Michalski, *Nasza kawaleri na lewym skrzydle bitwy warszawskiej (1-22 VIII 1920 r.)*, Przegląd Kawaleryjski, 1929, nr 3, s. 172-173.

⁵⁸ CAW, 6 Armia, t. 27¹²; , t. 113 B, Dokumentacja dotycz ca internowania oddziałow rosyjskich gen. B. Peremykina z grudnia 1920 r.

. 20

1	2
	1- : — 30 — 47
	: — 95 — 263
	6- : — 54 — 50
	1- : — 65 — 262
	1, 2, 3 : — 325 — 548
	: — 653 — 1422 — 63 — 35 — 5 — 26
	: — 9 — 7
	: — 34 — 119
	: — 202 — 104 — 6 — 5 (37)
	: — 4 — 34
	: — 249 — 264 — 6 — 5 (37)

. 20

1	2
	:
—	89
—	566
—	2
—	2
	:
—	10
—	101
	:
—	15
—	160
	:
—	114
—	817
—	2
—	2()
	:
2-	34
—	13
—	7
—	22
—	1
2-	:
—	62
—	168
5- 2-	:
—	117
—	229
6-	:
—	88
—	156
7-	:
—	96
—	244
	:
—	397
—	810
—	7
—	22
—	1

. 20

1	2
	: — 27 — 255 — 4 — 4
	: — 20 — 448
	: — 47 — 1073 — 4 — 4
	: — 20 — 34
	: — 12 — 13
	: — 7 — 146
	: — 49 — 1 105 — 2 96 — 3 82 — 4 79 — 6 84 — 42 — 77 — 29
	: — 11 — 235
	() — 12 — 72
	: — 111 — 1094

. 20

1	2
:	— 1573
	— 5480
	— 75
	— 75
	— 9
	— 26
	: 7241

: CAW, 6 Armia, t. 113^B, Protokół nr 86 Komisji Odbiorczej internowanych ochotniczych oddziałów rosyjskich z 10 XII 1920 r.

21

2 — 8 1920 .*

/	
()	9630 .
	0
	1 szt.
	2 szt.
	1 szt.
	1 szt.
	782 szt.
	10 szt.
	2 szt.
	350
	(o 1000 .)

* 3-

: CAW, 6 Armia, t. 113^B, Ogólne zestawienie materiałów i sprzętu wojskowego przejętego od armii URL i ochotniczych oddziałów rosyjskich po ich internowaniu; , Materiały Komisji Odbiorczej działającej w miejscowościach skoncentrowania ochotniczych oddziałów rosyjskich po ich internowaniu z 3-13 XII 1920 r.

(
2- . - 1921 . , 1578 . -
)
1921 . , 4536) 1- (1 2)⁵⁹. -
, ,
1920 . 15 , 1920 .
, , -
60.
, 1 1920 .. ,
, , -
, , -
, , -
61.

⁵⁹ CAW, 6 Armia, t. 27¹²; CAW, 4 Armia, t. 329, Materiały dotyczące oddziałów internowanych w Polsce za okres grudzień 1920 - kwiecień 1921 r.; Z. Karpius, *Jency i internowani. rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski*, (1997), s. 101; — Mo a, . 5866, o 1, . 113, Zestawienie oddziałów rosyjskich internowanych w obozach w Polsce z 20 V 11921 r.

⁶⁰ CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 24, Rozkaz nr 36 z 18 XI 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 317, Informacja Oddz. II NDWP z 28 XII 1920 r.

⁶¹ CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58, Pismo Oddz. I MSWojsk. z 23 X 1920 r. o likwidacji Ekspozytury w Kaliszu.

IV

(— 1920 .)

1920 .

1920 .

1.

2.

3.

1-

()

() , 27

1920 . , 31

¹ z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski w latach 1918-1924*. Torun, 1997, s. 98-99.

² *Sasiedzi wobec wojny 1920 r. Wybór dokumentów*, oprac. J. Cisek, Londyn 1990, s. 97; J. Rommel, *Moje walki z Budiennym. Dziennik wojenny b. dowodcy 1 Dywizji Kawalerii gen. dyw. Juliusza Rommla*, cz. 1, Lwów [b.r.w.], s. 173—174.

³ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk.. (1775/89), t. 350, Pismo szefa Biura Wywiadowczego do mjr. I. Boerner, szefa Oddz. II 3 Armii, z 11 IX 1920 r.

...

3- 14-

, 800 700 4. -

: 20 -

59- (10- . . - . .), -

430 , - [Bek

Memdzijew -Krystow] (. . . -

)⁵; 20 - 1- 9- -

[Lasztabehe] (14 VIII)⁶;

18 - 8- (. .) 8- -

(800 , -

)⁷; 13 - 21- 50 -

4-)⁸; 9 - (-

) 3- ()⁹; 17 - -

14- ¹⁰ ,

17 18 1919 ., -

620 -

¹¹ . - ,

, , . . (-

⁴ AAN, Ataszaty Wojskowe RP (1918-1939), t. A.II/65/1, Komunikat informacyjny o sytuacji wewnętrznej i zewnętrznej nr 29 z 20 IX 1920 r.; CAW, Oddz. II NDWP, t. 146, Pismo Oddz. II Frontu Ukraińskiego do Oddz. II NDWP z 12 VI 1920 r.; K. Krzeczunowicz, *Ostatnia kampania konna*, Londyn 1971, s. 67-68.

⁵ AAN, Ataszaty Wojskowe RP, t. A.II/65/1, Komunikat nr 29; CAW, 4 Armia, t. 516, Materiały dotyczące 59 orenburskiego pułku, czerwiec-lipiec 1920 r.; CAW, Oddz. II MSWojsk. (1775/89), t. 303, Pismo Oddz. II Szt. MSWojsk. do Oddz. II NDWP z 10 VIII 1920 r.

⁶ AAN, Ataszaty Wojskowe RP, t. A.II/65/1, Komunikat nr 29; CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58, Pismo Oddz. II Szt. MSWojsk. do Ekspozytury MSWojsk. w Kaliszu z 14 VIII 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 303.

⁷ AAN, Ataszaty Wojskowe RP, t. A.II/65/1, Komunikat nr 29; CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 24, Pismo Ekspozytury MSWojsk. w Kaliszu do Oddz. IV z 1 IX 1920 r.; CAW, 3 Armia, t. 98, Pismo oficera łącznikowego przy grupie gen. Balachowicza do Oddz. II NDWP z 4 IX 1920 r.

⁸ CAW, 4 Armia, t. 201, Pismo dowódcy 4 armii z 26 VIII 1920 r.

⁹ CAW, 3 Armia, t. 98, Materiały dotyczące kozackiego pułku uralskiego z września 1920 r.; — Mo a, . 5866, o . 1, . 190, Pismo dowódcy I uralskiego pułku kozaków Filimonowa do RKP z 28 IX 1920 r.; A. Salwik, *W zwyciaskim pochodzie. Pamiętnik z czasów walk III batalionu 25 pułku piechoty*, Radom 1934, s. 189-190.

¹⁰ AAN, Ataszaty Wojskowe RP., t. A.II/65/1, Komunikat nr 29.

¹¹ CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Pismo dowódcy Obozu Internowanych nr I w Dabiu do DOG Krakow z 3 VI 1920 r., k. 185.

) ¹² .	-
				1919 .	-
				, 1920 .	-
				,	-
				,	-
				,	-
				13 .	-
				,	-
				,	-
				,	-
				1920 .	-
				5,5 .	-
				14 .	-
				,	-
				,	-
				:	-
				,	-
				,	-
				15 .	-
				:	-
				,	-
				,	-
				,	-
				1920 .	-
				,	-
				(,)	-

¹² , Pismo DOG Krakow do MSWojsk. z 9 VI 1920 r., k. 187; Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski*, (1997), s. 99.

¹³ CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Pismo Oddz. II NDWP do MSWojsk. i esaula Jakowlewa z 30 VI 1920 r. w sprawie formowania w Polsce jednostek kozackich; Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski*, (1997), s. 99; S. Borowiec, *Nad Bugiem. Walki osłonowe 7 Dywizji Piechoty (5 sierpnia-11 września 1920)*, Studia Taktyczne z Historii Wojen Polskich 1918-1921, t. 7, Warszawa 1925, s. 120-124.

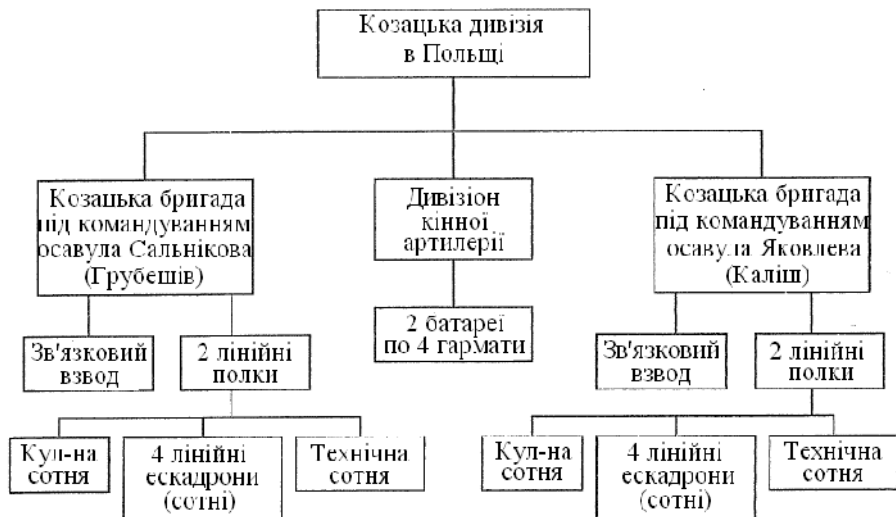
¹⁴ Z. Karpus, *Armia gen. por. M. E. Bredowa w Polsce (marzec-sierpień 1920)*, Acta Universitatis Nicolai Copernici, Historia XXI, Torun 1986, s. 79; , *Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski*, (1997), s. 95-97; A. Juzwenko, *Polska a „biała” Rosja (od listopada 1918 do kwietnia 1920 r.)*, Warszawa 1973, s. 87.

¹⁵ CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 22, Pismo Oddz. I Szt. MSWojsk. do gen. Bredowa z 4 V 1920 r.

16.

8

1920

: CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58, Pismo MSWojsk. zatwierdzające organizację oddziału kozaków z 15 VII 1920 r.

30

1920 .(L.

5249/def. 20)

17

¹⁶ CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Depesza DOG Krakow do MSWojsk. z 10 VI 1920 r.; Pismo dtwa Obozu Internowanych nr I w D biu do DOG Krakow z 3 VI 1920 r.; CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 22, Pismo z 4 V 1920 r.

¹⁷ CAW, Oddz. II NDWP, t. 80, Pismo Oddz. II Szt. MSWojsk. do Oddz. II NDWP z 21 VII 1920 r.; CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 23, Pismo Oddz. II do Oddz. IV Szt. MSWojsk. z 12 VII 1920 r.; CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58.

1920 . (. -
) - 800
 700 ; 600 . -
 . , (.) -
 350 -
 21. 16 . -
 1- , , -
 , 220 (12 -
), 310 100 22 . -
 480 27 240
 (59) .
 - 23 .
 , , -
 . 21 1920 . -
 (-
)
 - . -
 , . -
 , 24 .
 ; -
 20 . , -
 550 (48) , 4 (3"), 4
 , 8 , 150 , 450 , 200

²¹ CAW, Oddz. II NDWP, t. 146, Pismo Oddz. II Frontu Ukraińskiego do Oddz. II NDWP z 12 VI 1920 r.

²² CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 303, Depesza dowodcy Frontu Ukraińskiego do Oddz. II NDWP z 21 VI 1920 r.

²³ , Materiały dotyczące brygady Salmnikowa z czerwca 1920 r.

²⁴ CAW, SAU — Gł. Zarząd Szt. Gen., t. 166; CAW, Teki Laudanśkiego, t. 10; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk (1775/89), t. 303, Materiały dotyczące brygady Salmnikowa za okres czerwiec-lipiec 1920 r.

1920 ..

18 1920 . ()³¹

8-

40 , 50 770 32

16 33 3-

3-

34

³⁰ CAW, Ocldz. II NDWP, t. 91, Pismo ministra spraw wojskowych do szefa Oddz. I MSWojsk. z 18 IX 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 350, Pismo NDWP z 11 IX 1920 r. dotyczące oddziałów rosyjskich tworzonych w Polsce.

³¹ CAW, 3 Armia, t. 98, t. 131; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 303, Materiały dotyczące brygady Salmikowa i pułku dońskiego dowodzonego przez plk. Duchopielnikowa.

³² CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58; CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 24; CAW, 3 Armia, t. 98, Materiały dotyczące pułku kozaków plk. Duchopielnikowa za okres sierpień-wrzesień 1920 r.

³³ CAW, 3 Armia, t. 98; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 303, Materiały dotyczące pułku kozaków plk. Duchopielnikowa z września 1920 r.

³⁴ CAW, 3 Armia, t. 98, Pismo szefa Oddz. II NDWP do Oddz. II 3 armii z 18 IX 1920 r.; CAW, Oddz. II NDWP, t. 138, pismo Oddz. II NDWP z 18 IX 1920 r.

, 20 - 3- (

), , . . -

, . -

, ; : [-

,] -

, 35 -

, , -

, . . . -

, . -

, ; ;

, 21 -

, , -

, 36 -

, , -

1920 . -

, 37 -

, , . . , 18 1920

³⁵ CAW, 3 Armia, t. 131, Meldunek z rozmowy z esaulem Salnikowem sporz dzony przez oficera Oddz. II 3 armii z wrzesnia 1920 r.; CAW, 2 Armia, t. 127, Pismo szefa sztabu brygady doriskiej z 18 IX 1920 r.

³⁶ CAW, 3 Armia, t. 98, Raport oficera I cznikowego przy brygadzie Salnikowa z 22 IX 1920 r.; , t. 131, Meldunek z rozmowy z esaulem Salnikowem z wrzesnia 1920 r.

³⁷ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 303, Instrukcje Oddz. II NDWP z 11 IX 1920 r.; CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 25, Pismo gen. K. Sosnowskiego do szefa Oddz. I MSWojsk. z 18 IX 1920 r.

3- 1920 .⁴³ 21

10
(3-)

(14). (15)

), (

(. 2)⁴⁴.

1920 .

1- .⁴⁵

1- .

1920 .

⁴³ CAW, Kolekcje i Rekopisy, nr 855, Opracowanie „III armia rosyjska gen. Wrangla”, s. 88; Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski*, (1997), s. 99.

⁴⁴ CAW, Kolekcje i Rekopisy, nr 855, Opracowanie „III armia rosyjska gen. Wrangla”, s. 89-90; CAW, 4 Armia, t. 329, Pismo Oddz. I MSWojsk. w sprawie internowanych oddziałów rosyjskich z 1 III 1921 r. i materiały dotyczące internowanych w Polsce za okres luty-kwiecien 1921 r.; CAW, 6 Armia, t. 113B, Materiały komisji dokonującej ewidencji materiałów internowanych oddziałów rosyjskich za grudzien 1920 r.; CAW, 6 Armia, t. 2712, Pismo gen. K. Sosnkowskiego do DOG Lwow z 30 XI 1920 r.; Z. Karpus, *Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski*, (1997), s. 100.

⁴⁵ CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Pismo Oddz. II NDWP do MSWojsk. z 30 VI 1920 r.; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 350, Pismo Oddz. II NDWP do Oddz. II 3 armii z 11 IX 1920 r.

46

47

(Państwowym Urzędem do spraw Powrotu Jeńców,
Uchodźców i Robotników – PU ds. PJUR)

10,

10⁴⁸.

1920

3-

14-

(

)

49

1920⁵⁰

51)

⁴⁶ CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 403; CAW, 3 Armia, t. 98, Materiały dotyczące brygady esaula Jakowlewa.

⁴⁷ CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 303; CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Materiały dotyczące działalności Ekspozytury MSWojsk. w Wadowicach za okres czerwiec-lipiec 1920 r.

⁴⁸ CAW, Oddz. VI Szt. MSWojsk., t. 11, Pismo dowódcy obozu w Kaliszu do Oddz. IV Szt. MSWojsk. z 10 IX 1920 r.; t. 22, Depesza Oddz. IV Szt. MSWojsk. do DOG Krakow z 30 VI 1920 r.

⁴⁹ CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11, Pismo Oddz. II NDWP do MSWojsk. z 30 VI 1920 r.

⁵⁰ CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58, Materiały dotyczące organizacji oddziałów kozackich w Polsce za okres czerwiec-lipiec 1920 r.

⁵¹ CAW, Oddz. II NDWP, t. 10; CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58; CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 1788, t. 403 i t. 22; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 350, Materiały dotyczące werbunku do oddziałów kozackich za okres czerwiec-lipiec 1920 r.

1 1920 .

Підрозділи	Офіце- ри	Коза- ки	Підофі- цери	Коні		Вози	Озброєння				
				кав.	тягл.		гарма- ти	гвин- тівки	пісто- лети	шаблі	списи
Штаб бригади (шеф — ген.-підпор.)	15	120	34	118	34						
2 штаби козацьких полків	22	134	30	32	68						
8 кінних сотень	48	968	224	1080	64						
4 піші сотні	24	484	112	28	32						
2 кінні кулеметні відділи	8	118	40	130	60						
1 кінна арт. батарея	10	127	33	96	50						
2 кінні технічні відділи	2	36	14	50	4						
Суд бригади	4	10	15	6	-						
Разом	133			1842		124	4	1600	275	1999	479

* : CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 58, , Oddz. VI Szt. MSWojsk., t. 23, Materiały dotyczące organizacji brygady esaula Jakowlewa.

⁵⁶ -
 23-24
 3- ().
 1200
 , (), (.)
 140-150), -
 1359 , 143 , 20 ⁵⁷
 26 1920
 , - 3-
 , -
 : , -
⁵⁸ 3- , -
 , -
 , 1- -
 , -
 , -
 , 3-
 , -
 1- , -
 : , (.)
), 20 (.)
). 200 (. 2 , 80 -
 , 80 80 100 -
 (. 10- ,
 ,)
 , ⁶⁰

⁵⁶ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 303, Pismo MSWojsk. do NDWP z 14 VIII 1920 r.; CAW, Dtwo Frontu Południowego, t. 2, Pismo NDWP do Frontu Południowego z 16 VIII 1920 r.

⁵⁷ CAW, Oddz. I NDWP, t. 17, Komunikat operacyjny Frontu Wschodniego z 25 VIII 1920 r.; CAW, 3 Armia, I. 98, Pismo 3 armii do NDWP z 26 VIII 1920 r.; CAW, Oddz. II NDWP, t. 122, Sprawozdanie oficera z brygady Jakowlewa dla Oddz. II 3 armii z 3 IX 1920 r.; M. Bielski, *General brygady*, s. 80-81; J. Stawinski, *Likwidacja ostatniego zagonu Budionnego. (Zarys)*, Przegląd Kawaleryjski, 1930, nr 10, s. 193-195.

⁵⁸ CAW, 3 Armia, t. 98, Pismo dtwa 3 armii do NDWP z 26 VIII 1920 r.; , t. 131, Raport szefa Oddz. II 3 armii mjr. I. Boerner o nadużyciach oddziałów Balachowicza i Jakowlewa z 23 IX 1920 r.

⁵⁹ CAW, 3 Armia, t. 131, Raport mjr. Brodeckiego o brygadzie Jakowlewa z 4 IX 1920 r.; M. Wrzosek, *Wojny o granice Polski Odrodzonej 1918-1921*, Warszawa 1992, s. 318.

⁶⁰ CAW, 3 Armia, t. 98, Meldunek oficera łącznikowego przy brygadzie Jakowlewa z 4 IX 1920 r.; CAW, 3 Armia, t. 131, Raport mjr. Brodeckiego z 25 IX 1920 r.; J. Rommel, *Kawaleria polska w poscigu*

...

10-⁶¹ 13

62 1- 10

()

(5) 15

63

« »

10- 6- 20

64

za Budiennym. *Dziennik wojenny b. dowodcy 1 Dywizji Kawalerii gen. dyw. Juliusza Rommla*, cz. 2, Lwow [b.r.w.], s. 12-13.

⁶¹ CAW, Oddz. II NDWP, t. 17, Komunikat operacyjny NDWP z 31 VIII i 10 IX 1920 r.; , t. 138, Raport wachm. R. Pileckiego, przydzielonego do brygady Jakowlewa, z 20 IX 1920 r.; M. Wrzosek, *Wojny o granice Polski*, s. 319; L. Zeligowski, *Wojna w roku 1920. Wspomnienia i rozważania*, Warszawa 1990, s. 107-108.

⁶² CAW, 3 Armia, t. 98; CAW, Oddz. II NDWP, t. 80, Wyci g z raportu wachm. Pileckiego, przydzielonego do brygady Jakowlewa, z 13 IX 1920 r.

⁶³ CAW, Oddz. II NDWP, t. 80, Meldunek wachm. Dawidczyrskiego, przydzielonego do brygady Jakowlewa, z 15 IX 1920 r.; , t. 138, Odpis scisle tajnej depezy pchor. Kubicy do Oddz. II 3 armii z 21 IX 1920 r.; I. Babel, *Dziennik 1920*, przel. i wstepem opatrzył J. Pomianowski, Warszawa 1998, s. 157-158; , *Historia jednego konia*, Warszawa 1983, s. 151, 172.

⁶⁴ CAW, Oddz. II NDWP, t. 80, Meldunek oficera lacznikowego przy brygadzie Jakowlewa, ppor. Michalowskiego, z 28 IX 1920 r.; CAW, 3 Armia, t. 131, Depesza pchor. Kubicy do Oddz. II 3 armii z 21 i 24 IX 1920 r.; CAW, Oddz. II MSWojsk. (1774/89), t. 654, Depesza Oddz. II grupy gen. Jedrzejowskiego z 8 IX 1920 r.; — , . 146, . 3667a, Rozkaz operacyjny nr 12 6 armii z 20 IX 1920 r.;

, , -

, -

11 1920 ., -

1000 200 , 1500 -

, 400 60 65 625 , 16 -

1920 12 -

1920 66 20 -

14 -

67 3- -

21 11 () -

() -

68 -

— Mo a, . 471, o . 1, . 182, Meldunek sytuacyjny szefa sztabu 3 armii plk. W. Bortnowskiego z 18 IX 1920 r.

⁶⁵ CAW, 6 Armia, t. 14; , t. 78 F, Materiały dotycz ce zaopatrzenia brygady Jakowlewa.

⁶⁶ CAW, Oddz. II NDWP, t. 122, Tekst umowy miedzy strona ukrainska a esaulem Jakowlewem oraz korespondencja dotyczaca brygady Jakowlewa z pazdziernika 1920 r.

⁶⁷ CAW, Oddz. III NDWP, t. 59, Pismo NDWP do gen. Peremykina z 14 X 1920 r.; CAW, 6 Armia, t. 14, Telegramy esaula Jakowlewa do 6 armii z 21 X 1920 r.

⁶⁸ AAN, RKP, t. 39, Materiały dotyczace oddzialow rosyjskich w Polsce za okres wrzesien-listopad 1920 r.; CAW, Oddz. II NDWP, t. 122, Materiały dotyczace brygady Jakowlewa z pazdziernika 1920 r.

...

69

2 1920

1 6- 70

10 190 , 1528 , 914

4 , 38 772 71

21 72

1920

1400 9

(100 , 623)73

24

126 , 570

*

1920

⁶⁹ CAW, 6 Armia, t. 14, Telegramy do 6 armii z 21 X 1920 r.

⁷⁰ CAW, Oddz. IV Szt. MSWojsk., t. 26, Pismo MSWojsk. do 6 armii z 29 X 1920 r.; CAW, Oddz. I NDWP, t. 121; CAW, 3 Armia, t. 220, Rozkaz Szt. Gen. z 2 IX 1920 r.

⁷¹ CAW, SAU — Gl. Zarząd Szt. Gen., t. 138, Liczebność dywizji Jakowlewa z 10 XI 1920 r.

⁷² CA MSW, Wydział Wywiadowczy Oddz. II Szt. MSWojsk. (obecnie CAW), t. 107, Telegramy kpt. Maruszewskiego, oficera łącznikowego przy armii URL, do Oddz. II NDWP z 20 i 21 XI 1920 r.; CAW, Kolekcje i Rekopisy, nr 855, Opracowanie pt. „III armia rosyjska gen. Wrangla”, s. 90.

⁷³ CAW, 6 Armia, t. 27¹², Pismo MSWojsk. do DOG Lwów z 30 XI 1920 r.; , Rozkaz dtwa 6 armii z 4 XII 1920 r.; CAW, 4 Armia, t. 329, *Ordre de bataille* — organizacja oddziałów internowanych Rosjan, Ukraińców, Kozaków i żołnierzy gen. Balachowicza z 1 IV 1921 r.; CAW, Oddz. IV (Sekcja Jenców) NDWP, t. 35^A, *Ordre de bataille* obozów jenców i internowanych i Stacji Rozdzielczych z 7 I 1921 r.; — Mo a, . 5866, o . 1, . 113, Zestawienie oddziałów rosyjskich internowanych w obozach w Polsce z 20 V 1920 r.

, : , -
 . . . - 1920
 6-7 . . . :
 1) 900 ; , -
 2) 1700-1900 ; , -
 3) 900 , ; -
 4) 3- ; 600 , -
 5) - 3- ;
 6) - 3- ;
 7) 3- ;
 8) - . : -
 , - (, ,
)⁷⁴ , ,
 , - ,
 : -

 () .
 (. . . , . . .
) .

⁷⁴ CAW, 2 Armia, t. 127, Pismo samodzielnej brygady kozakow donskich do MSWojsk. z 18 IX 1920 r.

	(1920 .) ³ .	-
	,	1919 .	-
1919 .	.	.	-
	4.		-
	1919 .,	,	-
	,	,	-
	,	,	-
	,	,	-
	,	,	-
	(),	-
	,	,	-
5,	:	,	-
— 1-		— 600 ;	-
—		— 200 ;	-
—	— 157 ;		-
—	— 40 (40);		-
—	— 60 .		-

³ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 363, Pismo Dtwa Twierdzy Grodno z 9 VI 1919 r.;
 , Raport Dtwa Twierdzy Grodno przygotowany na podstawie zeznan konfidentów w sprawie sytuacji
 pulku białoruskiego z czerwca 1919 r.; , Spis władz wojskowych 1918—1921, Oddziały białoruskie
 (opracowanie).

⁴ , Pismo Biura Wywiadowczego Oddz. II NDWP do kpt. W. Sławka z 27 VI 1919 r.;
 , Raport Dtwa Twierdzy Grodno przygotowany na podstawie zeznan konfidentów z czerwca 1919 r.; Z.
 Karpus, *Białoruskie formacje wojskowe*, s. 223; K. Gomolka, *Białorusini w II Rzeczypospolitej*, Gdansk
 1992, s. 38-39.

⁵ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 363, Pismo Komisarza Rządu RP na Powiat Grodziński
 S. Iwanowskiego z 29 III 1919 r.

1919

(Druskiennik),

¹⁰

1-

17

1919

37

200

¹¹

1

⁸ CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/39), t. 363, Pismo por. W. J drzejewicza z 2 V 1919 r. w sprawie przejmowania Grodna przez Wojsko Polskie; — Mo a, . 471, o . 1, . 82, Pismo NDWP z 24 V 1919 r. w sprawie pułku białoruskiego stacjonuj cego w Grodnie.

⁹ — Mo a, . 308, o . 6, . 285, Rozkazy Dtwa Twierdzy Grodno nr 31 i 34 z 29 V i 1 VI 1919 r.; K. Gomolka, *Geneza, dziaiałainosc i rozpad białoruskich oddzialow wojskowych (1917-1920)*, Studia i Materiały do Historii Wojskowosci, t. XXXIV, 1992, s.186.

¹⁰ CAW, Kolekcje i Rekopisy, nr 3194/2, Relacja S. Iwanowskiego o jego dziaiałainosci w Komisariacie Rządu w Grodnie z 1937 r., k. 13.

¹¹ CAW, Oddz. IV (Sekcja Jencow) NDWP, t. 2, Pismo Oddz. IV do Dtwa Twierdzy Grodno z 25 IV 1919 r.; CAW, Oddz. II NDWP, t. 268, Referat informacyjny pt. „Białorus”, k. 14; , Spis władz wojskowych 1918-1921, Oddziały białoruskie (opracowanie); B. Waligora, *Na przelomie*, Warszawa 1934, s. 39; (For national independence of Byelorusia).

1919 . (1920 .
)¹² . -
 ,
 500 ¹³ . 1920 .
 ,
 . 1919 .
 . 1-
 :
 , -
 14 .
 1919 .
 22 1919 .
 ,
 , 28 1919 .
 ()¹⁵ .
 , -

¹² O. Latyszonek, *Mikolaj Demidow (1888-1967)*, Białoruskie Zeszyty Historyczne (Białystok), 1995, nr 30, s. 175-176.

¹³ AAN, Szt. Gl. (1918-1939), t. 616/5; AAN, Ataszaty Wojskowe RP (1918-1939), t. A.11/150, Komunikat informacyjny NDWP pt. „Białorus” z 1 III 1921 r.; Litewskie Centralne Archiwum Akt Nowych w Wilnie, fond 908, t. 1, Dokumentacja samodzielnej kompanii białoruskiej przy armii litewskiej z lat 1919-1923; V. Statkus, *Lietavos Ginkluotos Pajegos 1918-1940 m.*, Chicago 1986, s. 140-141; 1918-1920, C (), 1993, 4, .23-26.

¹⁴ — Mo a, . 471, o . 1, . 82, Pismo NDWP z 24 V 1919 r. w sprawie pułku białoruskiego w Grodnie.

¹⁵ CAW, Oddz. I NDWP, t. 49; CAW, Oddz. I Szt. MSWojsk., t. 32, Dekret Naczelnego Wodza w sprawie organizacji oddziałów białoruskich z 22 X 1919 r.; CAW, Oddz. II NDWP, t. 268, Referat informacyjny pt. „Białorus”; AAN, Szt. Gl. (1918-1939), t. 616/5, Referat informacyjny o sytuacji na Białorusi z 1 VI 1920 r.

19 1919 . 16 .

« ».

« » («Gazety Warszawskiej»),
 («endecja», , ND – Narodowa
 Demokracja,).

17 .

22 1919 .

1920 ..

22 1919 .

18 .

¹⁶ CAW, Oddz. II NDWP, t. 268, Referat informacyjny pt. „Białorus”; AAN, Szt. Gl. (1918-1939), t. 616/5, Referat informacyjny o sytuacji na Białorusi z 1 VI 1920 r.; — Mo a, . 308, o . 12, . 129, Referat informacyjny półroczny Oddz. II NDWP za okres 1 1-31 VII 1920 r. pt. „Białorus”; O. Latyszonek, *Białoruskie formacje wojskowe*, s. 124; E. Mironowicz, *Białorusini wobec państwa polskiego w latach 1918- -1925*, Białoruskie Zeszyty Historyczne (Białystok), 1994, nr 2, s. 24; J. Turonek, *Wacław Iwanowski i odrodzenie Białorusi*, Warszawa 1992, s. 80;

(), ; , 1996., . 167-168.

¹⁷ AAN, PRM — Rektyfikaty, nr 49, t. 4, Komunikat informacyjny Dep. II MSWojsk. nr 55 z 25 XI 1919 i nr 56 z 26 XI 1919 r.; Gazeta Warszawska, 1919, nr 320 i nr 321.

¹⁸ *Krotki zarys zagadnienia białoruskiego. Opracowanie II Oddział Sztabu Generalnego WP*, Warszawa 1928, s. 88-129; CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1772/89), t. 751, Referat informacyjny NDWP z 15 VII 1920 r. pt. „Białorus. Historyczny rzut oka na rozwój ruchu białoruskiego po dzień dzisiejszy”.

...

4-

100

20

(20 1919 .)

1

30

60

()

¹⁹ CAW, Oddz. I NDWP, t. 49, Dekret Naczelnego Wodza w sprawie organizacji oddziałów białoruskich z 22 X 1919 r.; CAW, Oddz. V Personalny MSWojsk., t. 52, Pismo MSWojsk. do DOG Grodno z 2 II 1920 r. w sprawie zakwaterowania i zaprowiantowania oddziałów białoruskich; CAW, Oddz. I MSWojsk., t. 129, Pismo w sprawie przeprowadzenia werbunku do oddziałów białoruskich z 16 III 1920 r.; — Mońka, t. 471, o. 1, t. 14, Pismo gen. Sosnkowskiego w sprawie organizacji werbunku z 16 III 1920 r.; O. Łatyszonek, *Białoruskie formacje wojskowe*, s. 125—126; Z. Karpus, *Białoruskie formacje wojskowe*, s. 225-226; J. Brzoza, *Polski role 1919*, Warszawa 1988, s. 242;

(Me...), t. 1, 1994, s. 111.

²⁰ CAW, Oddz. I NDWP, t. 30; CAW, Oddz. V NDWP, t. 43, Zarządzenie MSWojsk. z 20 XI 1919 r. dotyczące zasad organizacji oddziałów białoruskich; CAW, Oddz. I NDWP, t. 29, Pismo Generalnego Inspektora Piechoty do Inspektora Szkół Wojskowych Piechoty z 17 XI 1919 r.

) 30 -
 . ,
 21 .
 1920 . , -
 , 30 -
 22 . , -
 , . -
 , . -
 100 23 . 1919 . -
 1920 . , -
 . , -
 , . -
 . , -
 (,),
 , . -
 , . -
 . , . -

²¹ CAW, Oddz. I NDWP, t. 49, Pismo MSWojsk. do DOG Grodno z 12 III 1920 r.; CAW, 4 Armia, t. 174, Pismo DOG Grodno do Oddz. II 4 armii z 17 IV 1920 r.; CAW, Oddz. I NDWP, t. 67, Rozkaz dowódcy Wojskowych oddziałów Białoruskich nr 20 z 9 IV 1920 r.; Gazeta Wąsławska, 1920, nr 62; Z. Karpus, *Białoruskie formacje wojskowe*, s. 226-227.

²² CAW, 4 Armia, t. 174, Pismo DOG Grodno do Oddz. II 4 armii z 17 IV 1920 r.;
 (Mi), 5, 29 I 1993, . 14-15.

²³ CAW, Oddz. I NDWP, t. 67, Rozkaz dowódcy Wojskowych Oddziałów Białoruskich nr 20 z 9 IV 1920 r.; — Mo a, . 471, o . 1, . 199, Dokumentacja dotycząca BKW i werbunku do oddziałów białoruskich za okres marzec-lipiec 1920 r.; , . 200, Karty przebiegu służby oficerów przyjętych do oddziałów białoruskich.

24

25

17 1920

, 26

4-

, 21

1920

5-

27

1920

²⁴ CAW, 4 Armia, t. 174, Raport polityczny nr 3 Oddz. II 4 armii z 21 IV 1920 v.; CAW, Oddz. I NDWP, t. 67, Pismo plk. Konopackiego do dtwa Okregu Etapowego w Minsku z 12 IV 1920 r.

²⁵ CAW, Oddz. I NDWP, t. 67, Rozkaz dowodcy Wojskowych oddzialow Bialoruskich nr 15 z 2 IV 1920 r.

²⁶ , Pismo plk. Konopackiego do dtwa Okregu Etapowego w Minsku z 17 IV 1920 r.; Z. Karpus, *Bialoruskie formacje wojskowe*, s. 227; O. Latyszonek, *Bialoruskie formacje wojskowe*, s. 89; H. Glogowska, *Hassan Konopacki — tatarski dowodca bialoruskiego wojska*, Bialoruskie Zeszyty Historyczne (Bialystok), 1994, nr 2, s. 164-165.

²⁷ CAW, Oddz. I NDWP, t. 67, Dekret Naczelnego Wodza z 21 V 1920 r. (nr 5267/1) w sprawie mianowania nowego szefa sztabu oddzialow bialoruskich; CAW, Kolekcje i Rekopisy, nr 2270, Relacja mjr. Tunguz-Zawislaka zlozona w Wojskowym Biurze Historycznym pt. „Odwrot naszych wojsk w roku 1920 z Minska Litewskiego w kierunku na Baranowicze”; G. Golebiewski, *Zanim zostal „Grottem”. Sluzba Stefana Roweckiego w wojsku II Rzeczypospolitej do 1939 r.*, Torun 1998, s. 35.

				-
				-
				-
		28		
		1920	29	
				-
			(21	9
	1920 .)	150		-
				-
30				-
		31		
	8 1920 .			-
				-
				9
	1920 .	3-	50	
25				-
12-				-
	32		20	1920

²⁸ CAW, Oddz. V NDWP, t. 59, Pismo w sprawie reklamowania wojskowych narodowosci bialoruskiej sluzacych w WP do oddzialow bialoruskich z 12 II 1920 r.; AAN, Ambasada RP w Paryżu, t. 79, Raport dotyczacy Bialorusi z 24 I 1921 r.

²⁹ CAW, Oddz. V NDWP, t. 59, Pismo w sprawie reklamowania wojskowych narodowosci bialoruskiej sluzacych w WP do oddzialow bialoruskich z 12 II 1920 r.; Z. Karpus, *Bialoruskie formacje wojskowe*, s. 226-227.

³⁰ CAW, Kolekcje i Rekopisy, nr 2270, Relacja mjr. Tunguz-Zawislaka; — Mo a, . 471, o . 1, . 199, Pismo dtwa oddzialow bialoruskich do DOE Minsk Lit. z 15 IV 1920 r.

³¹ AAN, Ataszaty Wojskowe RP, t. A.II/64/2, Raport polityczny nr 5 Oddz. II 4 armii z 16 VI 1920 r.; — Mo a, . 471, o . 1, . 199, Plakaty i odezwy BKW z lipca 1920.

³² CAW, Kolekcje i Rekopisy, nr 2270, Relacja mjr. Tunguz-Zawislaka.

100

33

1921

10-

6

34

35

10

1921

VI

VI

³³ AAN, TSK, t. 524, Materiały o sytuacji na Białorusi w 1920 r.; CAW, 2 Armia, t. 46, Protokół z przesłuchania 13 XI 1920 r. Sergiusza Konopielki; , . 112; , . 1, Mi 1993, . 369-370; , . 2, Mi 1995, . 72-73.

³⁴ CAW, Oddz. V Personalny MSWojsk., t. 52, Dokumentacja dotycząca przyjęcia do WP oficerów byłych oddziałów białoruskich (nr sprawy 63756/V); , Spis władz wojskowych 1918-1921, Oddziały białoruskie (opracowanie).

³⁵ , Pismo Oddz. II MSWojsk. do Oddz. V MSWojsk. z 22 IV 1921 r. w sprawie rozformowania oddziałów białoruskich; — Mo a, . 471, o . 1, . 14, Dokumentacja dotycząca przekazywania środków finansowych BKW na żołd dla oficerów i żołnierzy.

4-

11

36

25

37

4-

1920

38

1920

39

14-15

1920

107

³⁶ AAN, Ataszaty Wojskowe RP, t. A.II/125/1, Szyfrogram z 22 X 1920 r. do ambasady RP w Paryżu; Z. Karpus, W. Rezmer, *Powstanie sluckie 1920 r. w swietle polskich materialow wojskowych*, Białoruskie Zeszyty Historyczne (Białystok), 1996, nr 1(5), s. 75; i . « », Mi 1987, . 15-16.

³⁷ i . « », . 39-40; , 1920 .— , (), 1993, 2. . 2-13; O. Latyszonek, *Białoruskie formacje wojskowe*, s. 100; *Krotki zarys zagadnienia białoruskiego*, s. 98-106; K. Gomolka, *Białorusini w II Rzeczypospolitej*, s. 41; . 270-271.

³⁸ P. Stawicki, *Oficerowie dyplomowani Wojska Polskiego Drugiej Rzeczypospolitej*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1997, s. 215; G. Gol biewski, *Zanun został „Grottem”*, s. 57.

³⁹ Z. Karpus, W. Rezmer, *Powstanie sluckie 1920 r.*, s. 76; O. Latyszonek, *Białoruskie formacje wojskowe*, s. 102.

			1-	
		4-		
24	1920			
	29			
15				
	15	43		
1-		44		
				4-
		1100-1200		
				1920
			30	
	45			
46				

⁴³ CAW, 4 Armia, t. 169, Meldunek wywiadowczy Oddz. II 4 armii z 17 XI 1920 r.; ..., t. 183, Szkic strefy neutralnej na obszarze stacjonowania 4 armii; i ... « ... », s. 46-48; M. Wrzosek, *Wojsko Polskie i operacje wojenne lat 1918-1921*, Białystok 1988, s. 595-597; Z. Karpus, *Działalność gen. Stanisława Bulak-Balachowicza i jego oddziału w Polsce podczas wojny 1920 r.*, Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska w Białymstoku, 1990, s. 92-93.

⁴⁴ CAW, 4 Armia, t. 243, Materiały dotyczące białoruskich drużyn robotniczych z okresu styczniowickich 1921 r.; A. i ... « ... », s. 54-55; O. Latyszonek, *Białoruskie formacje wojskowe*, s. 102.

⁴⁵ Z. Karpus, *Białoruskie formacje wojskowe*, s. 230.

⁴⁶ O. Latyszonek, *Białoruskie formacje wojskowe*, s. 101.

...

18 8 1920

47

48

1-

49

1- 3 1920

1- 6 1920 50

12 1920

⁴⁷ CAW, 4 Armia, t. 243, t. 169, Meldunek wywiadowczy Oddz. II 4 armii nr 272 z 9 XII 1920 r.

⁴⁸ Z. Karpus, W. Rezmer, *Powstanie sluckie 1920 r.*, s. 77-78.

⁴⁹ CAW, 4 Armia, t. 169, Zestawienie informacyjne o nieprzyjacielu Oddz. II 4 armii z 12 XII 1920 r.

⁵⁰

51 . , 4-

1- , ,

52 ,

4- , (, ,) .

53 . ,

1921 .

1555 . ,

1921 .

985 ,

600 54 .

1921 .

⁵¹ i . « » , . 56-57; , 1920 , . 10-11; O. Latyszonek, *Białoruskie formacje wojskowe*, s. 206.

⁵² O. Latyszonek, *Białoruskie formacje wojskowe*, s. 92.

⁵³ CAW, 4 Armia, t. 232, Dokumentacja dotycz ca białoruskich drużyn robotniczych z okresu styczeń-kwiecień 1921 r.

⁵⁴ ; Z. Karpus, *Białoruskie formacje wojskowe*, s. 227-228; O. Latyszonek, *Białoruskie formacje wojskowe*, s. 221-213.

... 4- 55 .
 , , « » ,
 (« . »).
 -
 , . (2)
 (9)⁵⁶. 18
 1921 . ,
 ,
 ,
 ,
 4- . .
 , 26 1921 . ,
 .
 57 .
 ,
 .
 1921 .
 58 .

⁵⁵ CAW, 4 Armia, t. 509, Pismo dtwa 4 armii do Punktu Wymiany Jencow w Lunincu z 7 I 1921 r.; , t. 254, Dokumentacja dotycz ca spraw bialoruskich z okresu grudzien 1920-styczen 1921 r.

⁵⁶ , t. 232, Dokumentacja dotycz ca bialoruskich druzyn robotniczych z okresu styczen-kwiecien 1921 r.; , t. 238, Pismo Oddz. II 18 DP do Oddz. II 4 armii z 13 IV 1921 r.; *Krotki zarys zagadnienia bialoruskiego*, s. 98-100.

⁵⁷ CAW, 4 Armia, t. 232, Rozkaz dtwa 4 armii z 17 IV 1921 r. dotycz cy rozwi zania bialoruskich druzyn robotniczych; Z. Karpus, *Bialoruskie formacje wojskowe*, s. 229.

⁵⁸ AAN, TSK, t. 100, Komunikat oceniaj cy sytuacj na Bialorusi w lipcu-sierpniu 1921 r.; Z. Karpus, W. Rezmer, *Powstanie sluckie 1920 r.*, s. 80-81.

22

1919

2

100

1920

1920

1920

(

6-

)

2-

3-

6-

».

1,7

1920 . 5-

1920

6-

1920

, , 1920 , -
 . , 1920 , -
 - , , -
 , 1920 , 3-
 , - .
 1920 , , -
 . , -
 , , -
 , , 6- ,
 . ,
 1920 ,, , -
 , -
 , , -
 , , 1- , 12 ,
 3- ,
 , 1- , -
 , - , , -
 , , ,
 , , " ,
 , 1919 . -
 1920 . -
 . , -
 , : , -
 . -

3-

1920 ..

40

30

6 .. - 2 . 3- - 6

« ».

12 1920 .

12 1920 .

3- 2 1920 . 10

16-18 70 : 40 1700-1900 - 10

17 6,5 28 - 5 1920 .

10

1920 ., () 11

21

19

(6,3 .)

—

*

- 1. (Centralne Archiwum Wojskowe — CAW) — :**
- 2 (2 Armia),
 - 3 (3 Armia),
 - 4 (4 Armia),
 - 6 (6 Armia),
 - IV . . . (Departament IV MSWojsk.) 1918-1921,
(Dowództwo Frontu Wołyńskiego),
 - (Oddział I),
 - (Oddział II),
 - (Dowództwo Frontu Południowego),
 - (Dowództwo Frontu Północnego),
 - (Dowództwo Frontu Pomorskiego),
 - (Dział Kontroli Gospodarczej
Władz i Zakładów Centralnych),
 - (Kabinet Ministra Spraw Wojskowych),
 - (Kolekcje i Rekopisy),
 - 7 (Oboz Jencow nr 7 w Tucholi),
 - (Oddział I NDWP),
 - (Oddział II NDWP):
 - (Akta nienumerowane),
 - (Oddział III NDWP),
 - V (Oddział IV NDWP),
 - V - (Oddział IV NDWP - Sekcja Jencow),
 - V - (Oddział IV NDWP - Sekcja Ogołna),
 - V (Oddział V NDWP),
 - . . . (Oddział I Szt. MSWojsk.),
 - . . . (Oddział II Szt. MSWojsk.),
 - . . . (Oddział II Szt. MSWojsk.), 1772/89, 1773/89, 1774/89,
1775/89 — . . . (CA MSW),
 - V . . . (Oddział IV Szt. MSWojsk.),
 - V . . . - (Oddział V Szt. MSWojsk. - Personalny),
 - V . . . (Oddział VI Szt. MSWojsk.),
 - (Spis władz wojskowych) 1918-1921 . . . (. . .),
 - (Sprzymierzona Armia Ukraińska - SAU):
 - (Akta nienumerowane),
 - 5 (5 Chersoriska Dywizja Strzelecka),

*

— 1 (1 Dywizja Karabinow Maszynowych),
 — 2 (2 Dywizja Strzelecka),
 — 3 (3 Dywizja Strzelecka),
 — (Główny Ataman – Kancelaria),
 — (Główny Zarząd Sztabu Generalnego),
 — (Ministerstwo Spraw Wojskowych),
 — (Stacja Ukraińska w Kaliszu),
 — (Sztab Armii Czynnej),
 — (Teczki personalne oficerów Wojska Polskiego),
 — (Teki Laudanskiego),
 — (Teki Teslara),
 — . . . (Wydział Wywiadowczy Oddziału II
 Szt. MSWojsk.) — , . . . (CA
 MSW).

2. (Archiwum Akt Nowych — AAN) — :
 — () (Ambasada RP w Paryżu),
 — (Atasząty Wojskowe RP) 1918-1939 .,
 — (Instytucje wojskowe) — , (CA KC
 PZPR),
 — — (omisariat Generalny RP w
 Gdansk — Sekcja Wojskowa),
 — . . (MSWojsk.) — CA C PZPR,
 — (Prezydium Rady Ministrów) 1918-1939 .,
 — (Prezydium Rady Ministrów) 1918-1939 .— ,
 — (Rosyjski Komitet Polityczny w Polsce),
 — (Sztab Główny) 1919-1939 .,
 — , (Towarzystwo Strazy Kresowej).

3. ()— :
 — (1920-1921 .)
 — (3526),
 — . . - (4012),
 — (1920-1923 .) (, 2211),
 — , , , - , -
 — , (1918-1923 .) (, 1075),
 — (1920-1922 .) (2372c).

4. ()— :
 — (),
 — (1772-1921 .) (146),

- (1873-1939) (309).
5. —) — : (— (1920-1921) (5866), — (KO) (5814).
6. — -) — : (— (Oddział II Sztabu Głównego w Warszawie) (308), — (Naczelne Dowództwo Wojska Polskiego w Warszawie) 1914-1938 . (471).
7. — - (Latvijas Valsts vīstures arhīvs – LVVA) — : — (2575), — (1313), — (2574), — (3601).
8. — (Instytut Józefa Piłsudskiego) — - : — (Akta osobowe Stanisława Bulak-Balachowicza), — . . (Akta osobowe Borysa W. Sawinkowa), — (Ukraińska Misja Wojskowa w Polsce), — (Wojny polskie) 1918-1920 .
9. — (International Institute of Social History — IISH) — :
10. — -) — Mo a: (—).
11. — , , (Hoover Institution on War, Revolution and Peace, Stanford University) — : — . . (B. I. Nicolaevsley Collection).
12. — - (Vojenský historický archiv — VHA) — : — (Ministerstvo národní obrany) 1918-1923 . — .
13. — (Lietuvos valstybės naujasis archyvas) — : — (908).

14. (Archiwum Państwowe) — :
— (Akta miasta Lancuta).
15. (Zakład Naukowy im. Ossolirskich) — :
— (Dział R kopisów).
16. — :
— 1920-1924 .

II.

- Bitwa warszawska*, t. I, *Bitwa na Bugiem* (27 VII-7 VIII 1920), cz. II, Dokumenty, Warszawa 1935.
- Bitwa warszawska*, t. II, *Bitwa nad Wisłą*, ks. I (7 VIII-12 VIII 1920), cz. II, Dokumenty, Warszawa 1939.
- Bitwa warszawska 13-28 VIII 1920. Dokumenty operacyjne*, cz. I (13-17 VIII), oprac. zespół pod red. M. Tarczynskiego, Warszawa 1995.
- Bitwa warszawska 13-28 VIII 1920. Dokumenty operacyjne*, cz. II (18—28 IX), oprac. zespół pod red. M. Tarczynskiego, Warszawa 1997.
- Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko-radzieckich, t. II, III, Warszawa 1961, 1963.
- Hunczak T., *Ukraine and Poland in documents 1918-1922*, t. 1, 2, New York-Paris-Sydney-Toronto 1983.
- Inwazja bolszewicka a Żydzi. Zbiór dokumentów*, z. 1, Warszawa 1921.
- Listy J. Piłsudskiego*, wst p K. Switalskiego, *Niepodległość* (Londyn-Nowy Jork), t. VII, 1961, s. 5-126.
- Pierwsza wojna polska (1918-1920). Zbiór wojennych komunikatów prasowych Sztabu Generalnego (za czas od 26 XI 1918 r. do 20 X 1920 r.) uzupełniony komunikatami Naczelnej Komendy Wojska Polskiego we Lwowie (od 2 XI 1918 r. do 23 XI 1918 r.) i Dowództwa Głównego Wojska Polskiego w Poznaniu (od 11 1919 r. do 14 IX 1919 r.)*, zebrał, oprac. i wst p opatrzył S. Pomarański, Warszawa 1920.
- S siedzi wobec wojny 1920 roku. Wybor dokumentow*, oprac. J. Cisek, Londyn 1990.
- Sprawozdania stenograficzne Sejmu Ustawodawczego, 1919.
- Suleja W., *Listy generała dywizji Kazimierza Sosnkowskiego do Marszałka Józefa Piłsudskiego w okresie wyprawy kijowskiej (kwiecień-maj 1920 r.)*, *Przełom Wschodni*, t. II, 1992/1993, z. 1 (5), s. 97-128B.
- III [Trzecia] armia rosyjska na terytorium Polski w 1920 r. (r^okopis w zbiorach CAW).
- Wojna ukraińsko-moskiewska 1920 r., cz. I, Operacyjne dokumenty Sztabu Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej*, pod red. W. Salskiego, zestawil P. Szandruk, Warszawa 1933.
- Zwycięzcy za drutami. Jęcy polscy w niewoli (1919-1922). Dokumenty i materiały*, oprac. S. Alexandrowicz, Z. Karpus, W. Rezmer, Toruń 1995.

- (1917-1922).
- III (IV 1920-1922), Mo a 1974.
1918-1920, . III, K 1967.
(For national independence of Byelorusia).
1960.
, . III, Mo a 1961.
- (Me), . 1, 1994, . 110-130.
„Oboz jencow nr 7", t. 1, 2, Tuchola 1920 (
-).
1919-1920. (),
. I, II, Mo a 1994.

III.

- Federacja (Warszawa) — 1929.
Gazeta Poranna — 1920.
Gazeta Warszawska — 1920.
Glos Lubelski — 1920.
Glos Prawdy (Warszawa) — 1927.
Goniec Krakowski — 1920.
Ilustrowany Kurier Codzienny — 1920.
atolik () — 1988.
Kulisy — Ekspres Wieczorny () — 1983.
Kurier Lwowski — 1920.
Kurier Plocki — 1920.
Kurier Poranny () — 1920.
Kurier Warszawski — 1920.
Kurier Wieczorny () — 1920.
Na Czatach () — 1928.
Naprzod — 1920.
Nemezida () — 1936.
Rz d i Wojsko () — 1919-1920.
Rzeczpospolita () — 1920-1921.
Slovo Narodowe — 1938.
Tygodnik Ilustrowany () — 1920.
Zvjastun — 1920.
- () — 1921.
() — 1919.
() — 1931.
(-) — 1921.
() — 1920.
() — 1931.

- () w) — 1920.
 () — 1931-1938.
 () — 1919.
 — 1920.
 () — 1921.
 () — 1920.
 () — 1920.
 () — 1919.
 () — 1919.
 () — 1920, 1921.
 () — 1933.
 () — 1921.
 (-) — 1920.
 (-) — 1921-1922.
 () — 1920.
 () — 1920-1921.
 () — 1920.
 (-) — 1923-1933.
 () — 1926-1939.
 (-) — 1920, 1921.
 () — 1926.

IV.

- Babel I., *Dziennik 1920*, przeł. i wst. p. m. opatrzył J. Pomianowski, Warszawa 1998.
 Babel I., *Historia jednego konia*, Warszawa 1983.
 Balachowcy. *Ze wspomnień Antoniego Nowickiego, byłego korespondenta przy sztabie armii gen. S. Bulak-Balachowicza w roku 1920*, Na Czatach, 1928, nr 2, 1929, nr 2-5.
 Gippius Z., *Rok 1920 w Polsce. Notatki z dziennika. Wojna z bolszewikami*, Wiadomości (Londyn), nr 48, 2 XII 1951.
 J. drzejewicz W., *Wspomnienia*, oprac. i posłowiem opatrzył J. Cisek, Wrocław-Warszawa-Kraków 1993.
 Jozewski H., *Życie konspiratora*, Karta, 1991, nr 5, s. 47-84.
 Mitkiewicz P., *W Wojsku Polskim 1917-1921*, Londyn 1976.
Pamiłki gen. Rybaka, Warszawa 1954.
 Romer J., *Pamiłki*, Lwów 1938.
 Rommel J., *Kawaleria polska w poszyciu za Budiennym. Dziennik wojenny b. dowódcy I Dywizji Kawalerii gen. dyw. Juliusza Rommła, cz. 2*, Lwów [b.r.w.].
 Rommel J., *Moje walki z Budiennym. Dziennik wojenny b. dowódcy I Dywizji Kawalerii gen. dyw. Juliusza Rommła, cz. 1*, Lwów [b.r.w.].
 Salwik A., *W zwycięskim pochodzie. Pamiłki z czasów walk III batalionu 25 pułku piechoty*, Radom 1934.
 Szandruk P., *Arms of valor*, New York 1959.
 Szpinger S., *Zpierwsz konn*, Łódź 1971.

Ulrych J., *Ze wspomnień 1919—1931. Pamiątek trzydziestolecia niepodległej Polski*, Nowy Jork 1948.

W. (. 1916 .- 1920 .), 2, 1928.
 W dziągowski K., *Pamiątki. Wojna i rewolucja. Bolszewicki przewrót. Kontrrewolucja. Warszawski epilog*, Londyn 1972.
 Zeligowski L., *Wojna w roku 1920. Wspomnienia i rozważania*, Warszawa 1990.

V.

Arciszewski F. A., *Ostrorog — Dubno — Brody (walki 18 DP z konną armią Budionnego 1 VII - 6 VIII 1920)*, Warszawa 1923.

Balcerak W., *Geneza i uwarunkowania wojny polsko-radzieckiej 1919-1920*, [w:] *Wojna polsko—sowiecka. Przebieg walk i doświadczenia narodowe*, pod red. A. Koryna, Warszawa 1991, s. 9-33.

Balachowcy, Federacja, 1929, nr 7-8.

Batowski H., *Między dwiema wojnami 1919-1939. Zarys historii dyplomatycznej*, Kraków 1988.

Byczkowski W., *Europa wschodnia a obrona państwa*, Problemy Europy Wschodniej, 1939, nr 2, s. 77-91.

Bielski M., *General brygady Adolf Mikołaj Waraksiewicz (1881-1960)*, Toruń 1998.

Bitwa warszawska, t. I, *Bitwa na Bugiem (27 VII-7 VIII 1920)*, cz. I, Warszawa 1935.

Bitwa warszawska, t. II, *Bitwa nad Wisłą*, ks. 1 (7 VIII-12 VII 1920), cz. I, Warszawa 1939.

Borowiec St., *Nad Bugiem. Walki osłonowe 7 Dywizji Piechoty (5 sierpień- 11 września 1920)*, Studia taktyczne z historii wojen polskich 1918-1921, t. VII, Warszawa 1925.

Bruski J. J., *Rada Republiki — parlament Ukraińskiej Republiki Ludowej na uchodźstwie (lutego-sierpnia 1921 r.)*, [w:] *Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa*, pod red. Z. Karpusa, W. Rezmera, E. Wiszki, Toruń 1997, s. 337-347.

Brzoza J., *Polski rok 1919*, Warszawa 1987.

Bulhak H., *Początki sojuszu polsko-rumunskiego i przebieg rokowań o konwencję wojskową w I. 1919-1921*, *Dzieje Najnowsze*, 1973, nr 13, s. 21-51.

Cabanowski M., *General Stanisław Bulak—Balachowicz*, Warszawa 1993.

Cisek J., *Białoruskie oddziały gen. Stanisława Bulak-Balachowicza w polityce Józefa Piłsudskiego w okresie wojny polsko-bolszewickiej (marzec-grudzień 1920 r.)* (maszynopis rozprawy doktorskiej obronionej na Uniwersytecie Wrocławskim).

Cisek J., *Rozmowa Piłsudski-Machrow. Przyczynek do stosunków Polski z „białą” Rosją w roku 1920*, [w:] *Z dziejów polityki i dyplomacji polskiej. Studia poświęcone pamięci Edwarda W. Raczyńskiego, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wychodźstwie*, Warszawa 1994, s. 210-223.

Davies N., *Orzeł biały. Czerwona gwiazda. Wojna polsko-bolszewicka 1919-1920*, Kraków 1997.

Deruga A., *Początek rokowań o sojusz między Piłsudskim a Petlurą (styczeń-lipiec 1919)*, *Z dziejów stosunków polsko-radzieckich. Studia i materiały*, t. VI, 1970, s. 45-67.

Docenko A., *Wyprawa zimowa armii URL 1920 r.*, Warszawa 1935.

[A.], (.) (.)
), 28 II 1921, 29-37.

- Karpus Z., *Emigracja rosyjska i ukraińska w Toruniu w okresie międzywojennym*, Rocznik Torunski, t. 16, 1983, s. 93-112.
- Karpus Z., *Emigracja rosyjska, ukraińska i białoruska we Polsce w okresie międzywojennym (1918-1939). Stan badań i postulaty badawcze*, [w:] *Regiony pograniczne Europy Środkowo-Wschodniej w XVI-XX w. Społeczeństwo — gospodarka — polityka*, pod red. M. Wojciechowskiego i R. Schattkowskiego, Torun 1996, s. 93-101.
- Karpus Z., *Działalność gen. Stanisława Bulak-Balachowicza i jego oddziału w Polsce podczas wojny 1920 r.*, Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska w Białymstoku, 1990, s. 89-101.
- Karpus Z., *Formowanie oddziałów ukraińskich w Polsce w latach 1919-1920*, [w:] *Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa*, pod red. Z. Karpusa, W. Rezmera i E. Wiszki, Torun 1997, s. 235-246.
- Karpus Z., *Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski w latach 1918-1924*, Torun 1997.
- Karpus Z., *Jency i internowani rosyjscy i ukraińscy w Polsce w latach 1918—1924. Z dziejów militarno-politycznych wojny polsko-radzieckiej*, Torun 1991.
- Karpus Z., *Jency i internowani w Białymstoku i Brzesciu Litewskim w latach 1919- -1921*, Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska w Białymstoku, 1992, z. 6, s. 70-80.
- Karpus Z., *Jency i internowani w Białymstoku w latach 1919-1921*, Muzeum Wojska w Białymstoku, 1995.
- Karpus Z., *Jency wojenni i emigracja polityczna z Rosji na Pomorzu w latach 1914—1939. (Procesy asymilacyjne, stosunek miejscowego społeczeństwa)*, [w:] *Migracje polityczne i ekonomiczne w krajach nadbałtyckich w XIX i XX w.*, pod red. J. Borzyszkowskiego i M. Wojciechowskiego, Torun-Gdarisk 1995, s. 125-137.
- Karpus Z., *Lotnicy ukraińscy w Bydgoszczy w latach 1921—1922*, [w:] *Bydgoszcz. 650 lat prow miejskich*, pod red. M. Grzegorza i Z. Bieganskiego, Bydgoszcz 1996, s. 237-243.
- Karpus Z., *Obozy uchodźców, jenców i internowanych w Aleksandrowie Kujawskim w latach 1918-1921*, Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie (Włocławek), t. 6, 1987, s. 245-258.
- Karpus Z., *Oboz Internowanych nr 7 w Tucholi (wrzesień 1921-styczeń 1923)*, [w:] *Mniejszości narodowe i wyznaniowe w województwie pomorskim (1920-1939)*, pod red. M. Wojciechowskiego, Torun 1991, s. 143-157.
- Karpus Z., *Oboz jenców bolszewickich i internowanych ukraińskich w Wadowicach. Raport z listopada 1920 roku*, Wojskowy Przegląd Historyczny, 1994, nr 4, s. 158-165.
- Karpus Z., *Oboz Jenców nr 7 w Tucholi (1914-1921)*, Studia i Materiały do Historii Wojskowości, t. XXXVI, 1994, s. 137-148.
- Karpus Z., *Pobył żołnierzy Ukraińskiej Republiki Ludowej w obozach internowania w Polsce w latach 1920-1924*, [w:] *Europa Orientalis. Polska i jej wschodni sąsiedzi od średniowiecza po współczesność. Studia i materiały ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Alexandrowiczowi w 65 rocznicę urodzin*, Torun 1996, s. 455-464.
- Karpus Z., *Problem jenców bolszewickich na terenie Dowództwa Okręgu Generalnego Pomorze w okresie sierpień 1920-październik 1921*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej im. gen. Józefa Bema, R. XXVIII (7), Torun 1995, s. 284-290.
- Karpus Z., *Raport o sytuacji jenców i internowanych oraz o stanie obozu w Dabiu pod Krakowem od listopada 1918 do listopada 1920 r.*, [w:] *Polska i jej sąsiedzi w czasach*

najnowszych. *Studia i materiały ofiarowane Profesorowi Karolowi Grünbergowi w 70-lecie urodzin*, Toruń 1995, s. 65-73.

- Karpus Z., *Rosjanie i Ukraińcy na Pomorzu 1920-1939*, [w:] *Mniejszości narodowe i wyznaniowe na Pomorzu w XIX i XX wieku*, pod red. M. Wojciechowskiego, Toruń 1998, s. 95-114.
- Karpus Z., *Rosjanie i Ukraińcy w Toruniu w latach 1920-1939*, [w:] *Mniejszości narodowe i wyznaniowe w Toruniu w XIX i XX wieku*, pod red. M. Wojciechowskiego, Toruń 1993, s. 81-97.
- Karpus Z., *Stanica Ukraińska w Kaliszu. Centrum ukraińskiego życia społeczno-wojskowego na emigracji w Polsce w latach 1924-1939*, [w:] *Na przełomie stuleci. Narod — Kościół — Państwo w XIX i XX wieku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Benderowi z okazji 65 rocznicy urodzin*, Lublin 1997, s. 407-415.
- Karpus Z., *Traktat ryski a polscy sojusznicy z okresu wojny polsko-bolszewickiej 1920 r.*, [w:] *Traktat ryski 1921 roku po 75 latach*, pod red. M. Wojciechowskiego, Toruń 1998, s. 229-240.
- Karpus Z., *Tuchola. Oboz jencow i internowanych (1914—1922)*, [w:] *Szkice tucholskie. W 650-lecie nadania praw miejskich Tucholi*, pod red. W. Jastrzebskiego, Bydgoszcz-Tuchola 1996, s. 249-262.
- Karpus Z., *Zołnierze Ukraińskiej Republiki Ludowej internowani w obozach w Polsce w latach 1920—1924*, [w:] *„Złoty Kłos”*, 1996, . 55-64.
- Karpus Z., Łatyszczek O., *Zyciorys gen. Stanisława Bulak-Balachowicza*, Białoruskie Zeszyty Historyczne (Białystok), 1995, nr 2 (4), s. 160-169.
- Karpus Z., Rezmer W., *Poland and the Sluck uprising (november 1920 - april 1921)*, [w:] *XX International Colloquium of Military History*, XX Acta, Warsaw 1995, s. 373-377.
- Karpus Z., Rezmer W., *Powstanie sluckie 1920 r. w świetle polskich materiałów wojskowych*, Białoruskie Zeszyty Historyczne (Białystok), 1996, nr 5, s. 75-82.
- Klimecki M., *Polsko-ukraińska wojna o Lwów i Wschodnia Galicja 1918-1919 r. Aspekty polityczne i wojskowe*, Warszawa 1997.
- Klimecki M., *Polsko-ukraiński konflikt wojskowy o Galicja Wschodnia. 1918-1919 r.*, [w:] *Akcja „Wisła” na tle stosunków polsko-ukraińskich w XX wieku*, Materiały z sesji naukowej zorganizowanej przez Instytut Historii Uniwersytetu Szczecińskiego i Polskie Towarzystwo Ukrainoznawcze w dniach 12-14 VI 1992 r., pod red. J. Farysia i J. Jakiela, Szczecin 1994, s. 29-38.
- Klimecki M., *Wojna czy pokój. Polsko-ukraińskie negocjacje 1918-1921*, [w:] *Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa*, pod red. Z. Karpusa, W. Rezmera, E. Wiszki, Toruń 1997, s. 43-79.
- Kolariczuk A., *Internowani żołnierze Armii UNR w Kaliszu (1920-1939)*, Kalisz-Przemysł-Lwów 1995.
- Kolanczuk A., *Zołnierze armii Ukraińskiej Republiki Ludowej internowani w Polsce (1920-1924)*, [w:] *Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa*, pod red. Z. Karpusa, W. Rezmera, E. Wiszki, Toruń 1997, s. 273-307.
- Kratki zarys zagadnienia białoruskiego. Opracowanie Oddziału II Sztabu Generalnego*, Warszawa 1928.

- Krzastek T., *Wojna polsko-rosyjska 1919-1920*, Warszawa 1995.
- Krzeczunowicz K., *Ostatnia kampania konna. Działania jazdy polskiej przeciw Armii Konnej Budionnego w 1920 roku*, przedmowa gen. dyw. S. Kopariski, Londyn 1971.
- Kukutka J., *Francja a Polska po traktacie wersalskim (1919-1922)*, Warszawa 1970.
- Kumaniecki J., *Pokoj polsko-radziecki 1921. Geneza, rokowania, traktat, komisje mieszane*, Warszawa 1985.
- Kumaniecki J., *Po traktacie ryskim. Stosunki polsko-radzieckie 1921-1923*, Warszawa 1971.
- Kuszcz W., *Walka o niepodleglosc Ukrainy*, Glos Prawdy, nr 188, 9 IV 1927.
- Kutrzeba T., *Bitwa nad Niemnem (wrzesie — pazdziernik 1920)*, Warszawa 1926.
- Kutrzeba T., *Wyprawa kijowska 1920 roku*, Warszawa 1937.
- Leinwand A., *Polska a Denikin. Z dziejow stosunkow miedzy Polska a kontrrewolucja na poludniu Rosji w latach 1918—1920*, [w:] *Z dziejow wojny i polityki. Ksiega pamiatkowa ku uczczeniu siedemdziatej rocznicy urodzin prof. dr. Janusza Wolińskiego*, Warszawa 1964, s. 33-39.
- Lewandowski J. F., *Ataman z Bialorusi*, Katolik (Katowice), nr 37, 11 IX 1988, s. 13.
- Lewandowski J., *U zrodel wyprawy kijowskiej*, Zeszyty Naukowe WAP, Seria Historyczna, 1962, nr 7 (26), s. 90-111.
- Lis-Blonski S., *Balachowcy* (maszynopis w Bibliotece Ossolineum we Wroclawiu, sygn. 15545).
- Lisiewicz I., *Ostatnia szansa (stosunkipolsko-ukrainskie 1918—1921)*, Warszawa 1998.
- L. K., *Ekspozytura MSWojsk. do Spraw Ukrainskich w roku 1920*, Niepodleglosc (Londyn-Newy Jork), t. VII, 1961, s. 236-245.
- Luckett R., *The White Generals. An Account of the White Movement and the Russian Civil War*, Edinburgh 1971.
- Latuszonek O., *Bialoruskie formacje wojskowe 1917-1923*, Bialystok 1995.
- Latuszonek O., *General Bitlak-Balachowicz w wojnie 1919-1920*, Sybirak (Bialystok), 1990, nr 5, s. 7-12.
- Latuszonek O., *Mikolaj Demidow (1888-1967)*, Bialoruskie Zeszyty Historyczne (Bialystok), 1995, nr 2, s. 174-180.
- Latuszonek Q., *Spod czerwonej gwiazdy pod bia y krzyz*, Zeszyt Nau owy Muzeum Wojska w Bialymstoku, 1992, nr 6, s. 41-49.
- Latuszonek O., *Watek ukrainski w dzialalnosci gen. Stanisiawa Bulak-Balachowicza*, [w:] *Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego nastepstwa*, pod red. Z. Karpusa, W. Rezmera, E. Wiszki, Torun 1997, s. 261-271.
- Lukomski G., *Walka Rzeczypospolitej o Icrecy polnocno-wschodnie 1918-1920. Polityka i dzialania militarne*, Poznan 1994.
- Machalski T., *Nasza kawaleria na lewym skrzydle bitwy warszawskiej (1-22 VIII 1920 r.)*, Przegląd Kawaleryjski, 1929, nr 3, s. 167-207.
- Materski W., *Tarcza Europy. Stosunkipolsko-sowieckie 1918-1939*, Warszawa 1994.
- 1919-1920 ., Mo a 1994.
- Mikulicz S., *Prometeizm w polityce II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1971.
- Mironowicz E., *Bialorusini wobec panstwa polskiego w latach 1918-1925*, Bialoruskie Zeszyty Historyczne (Bialystok), 1994, nr 2, s. 20-29.

- Motyl A. J., *The turn to the right: the ideological origins and development of Ukrainian nationalism, 1919-1929*, New York 1980.
- Musiałik Z. M., *Wojna polsko-bolszewicka 1919-1920*, Włocławek [b.r.w.].
- Nowak A., *Jak rozbić rosyjskie imperium. Idee polskiej polityki wschodniej (1733- -1921)*, Warszawa 1995.
- Nowak A., *Wojna polsko-sowiecka 1919-1920 roku w świetle najnowszych publikacji*, *Kwartalnik Historyczny*, t. C, 1993, z. 3, s. 79-107.
- Owsianko B., *Proces Sawinkowa*, *Kulisy. Ekspres Wieczorny*, nr 99, 21-23 V 1983; nr 104, 28-30 V 1983.
- Paliż M., *The Ukrainian-Polish defensive alliance, 1919-1921. An aspect of the Ukrainian Revolution*, Edmonton 1995.
- Paluszynski T., *Przejscie oddzialu generala Stanislawia Bulak-Balachowicza z Estonii do Polski (marzec 1920 roku)*, [w:] *Polska i Europa w XIX-XX wieku*. *Studia historyczno-politologiczne*, Poznan 1992, s. 109-125.
- Petlura — Konowalez — Bandera von Moskau ermordet, Munchen 1962.
- Pobog-Malinowski W., *Najnowsza historia polityczna Polski 1864-1945*, t. 2, Londyn 1956.
- Pragier A., *Polityka ukraińska Pilsudskiego*. *Minsk—Boryslaw-Kijow-Warszawa-Ryga*, *Wiadomosci Polskie* (Londyn), nr 42, 44, 19 X, 2 XI 1941, nr 12, 22 III 1942.
- Przybylski A., *Wojna polska 1918-1921*, Warszawa 1930.
- Relidzynski J., *Sładami Kmicica*, *Tygodnik Ilustrowany*, nr 31, 31 VII 1920.
- Rezmer W., *Symon Petlura (22 V 1879-25 V 1926)*. *Szkic biograficzny*, [w:] *Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego nastęstwa*, pod red. Z. Karpusa, W. Rezmera, E. Wiszki, Torun 1997, s. 151-161.
- Rimscha von H., *Der Russische Bürgerkrieg und die Russische Emigration 1917-1921*, Jena 1924.
- Serednicki A., *Ofensywa na Kijow w roku 1920 oraz jej konsekwencje dla armii i rządu URL w świetle prasy petlurowskiej w Polsce*, [w:] *Studia polsko-ukraińskie*, t. 1, Kijow-Przemysl 1993, s. 200-211.
- Serednicki A., *Ofensywa na Kijow w roku 1920 r. oraz jej konsekwencje dla armii i rządu URL w świetle prasy petlurowskiej w Polsce*, *Studia z Dziejow Rosji i Europy Srodkowo-Wschodniej*, cz. I, t. XXVIII, 1993, s. 35-53.
- Sikorski W., *Nad Wisla i Wkra. Studium z polsko-rosyjskiej wojny*, Lwow 1928.
- Simanski P., *Kampania białoruska Rosyjskiej Armii Ludowo-Ochotniczej gen. S. Bulak-Balachowicza w 1920 r.*, *Bellona*, t. XXXVII, 1931, z. 3-4, s. 196- -232.
- Soobs J., *Wojna Estonii o wyzwolenie (1918-1920)*, *Przegląd Wojskowy*, t. IV, 1929, z. 20, s. 70-112.
- Stanislawski W., *Emigracja i mniejszosc rosyjska w II Rzeczypospolitej: proba charakterystyki spolecznosci*, *Sprawy Narodowosciowe*, t. V, 1996, z. 2, s. 23-60.
- Statkus V., *Lietuvos Ginkluotos Pajegos 1918-1940 m.*, Chicago 1986.
- Stawecki P., *Oficerowie dyplomowani wojska Drugiej Rzeczypospolitej*, Wrocław-Warszawa-Krakow 1997.
- Stawinski J., *Likwidacja ostatniego zagonu Budionnego. (Zarys)*, *Przegląd Kawaleryjski*, 1930, nr 10, s. 187-211.

- Studia polsko-ukrainie, cz. 1, Ukraina—Polska: Dziedzictwo historyczne i swiadomosc spoleczna. Materialy z konferencji naukowej, Kamieniec Podolski, 29-31 maja 1992 r., Kijow-Przemysl 1993.*
- Suchcic A., *Generalowie wojny polsko-sowieckiej 1919-1920. Maly slownik biograficzny, Bialystok 1993.*
- Suleja W., *Pilsudski a Petlura, [w:] Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego nastepstwa, pod red. Z. Karpusa, W. Rezmera, E. Wiszki, Torun 1997, s. 113-129.*
- Szandruk P., *Dzialania zbrojne wojska ukraińskiego w wojnie r. 1920, Polska Zbrojna, nr 219-293, 23-25 X 1930.*
- Szandruk P., *Organizacja wojska ukraińskiego na Podolu z poczatkami roku 1920 i wyprawa na Mohylew (26-28 IV 1920 r.), Bellona, t. XXIX, 1928, z. 2, s. 202-218.*
- Szczepanski J., *Wojna 1920 roku na Mazowszu i Podlasiu. Warszawa-Pultusk 1995.*
- Tarkowski K. A., *Lotnictwo polskie w wojnie z Rosja Sowiecka 1919-1920, Warszawa 1991.*
1924.
- Traktat ryski 1921 roku po 75 latach, pod red. M. Wojciechowskiego, Torun 1998.*
- Tuchola. Oboz jencow i intemowanych 1914-1923, cz. 1, oprac. Z. Karpus, W. Rezmer, Torun 1997.*
- Turonek J., *Waclaw Iwanowski i odrodzenie Bialorusi, Warszawa 1992.*
1917-1921, 1995.
- Waligora B., *Na przelomie zdarzen na ziemiach Bialorusi i Litwy oraz w krajach baltyckich (1918-1919), Warszawa 1934.*
- Wandycz P., *Z zagadnieh wspolpracy polsko-ukraińskiej w latach 1919-1920, Zeszyty Historyczne (Paryz), 1967, z. 12, s. 3-24.*
- Wasilewski L., *Kwestia ukraińska jako zagadnienie miedzynarodowe, Warszawa 1934.*
- Waszkiewicz Z., *Jozef Pilsudski a problem ukraiński, [w:] Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego nastepstwa, pod red. Z. Karpusa, W. Rezmera, E. Wiszki, Torun 1997, s. 191-215.*
- Wedziagolski K., *Boris Savinkov: portrait of a terrorist, [b.m.w.] 1988.*
- Wiszka E., *Dzialalnosc wydawnicza zolnierzy Armii URL intemowanych w Aleksandrowie Kujawskim, [w:] Europa Orientalis. Polska i jej wschodni sasiedzi od sredniowiecza po wspolczesnosc. Studia i materialy ofiarowane Profesorowi Stanislawowi Alexandrowiczowi w 65 rocznicq urodzin, Torun 1996, s. 465-474.*
- Wiszka E., *Prasa wojsk Ukraińskiej Republiki Ludowej intemowanych w Polsce w latach 1920-1924, [w:] Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego nast pstwa, pod red. Z. Karpusa, W. Rezmera, E. Wiszki, Torun 1997, s. 309-327.*
- Wiszka E., *Udzial 6 dywizji armii Ukraińskiej Republiki Ludowej w obronie Zamoscia w sierpniu 1920 roku, [w:] Od armii komputowej do narodowej (XVI—XX w.), pod red. Z. Karpusa i W. Rezmera, Torun 1998, s. 267-282.*
- Wojna polsko-sowiecka 1920 roku. Przebieg walk i tlo miedzynarodowe. Materialy sesji naukowej w Instytucie Historii PAN 1—2 pazdziernika 1990, pod red. A. Koryna, Warszawa 1991.*
- Wrzosek M., *Wojny o granice Polski Odrodzonej 1918-1921, Warszawa 1992.*
- Wrzosek M., *Wojsko Polskie i operacje wojenne lat 1918-1921, Bialystok 1988.*
- Wyszczelski L., *Niemen 1920, Warszawa 1991.*

Zarys dziejow historii wojskowej, Warszawa 1991.

- ... , Mo a 1966.
- ... [w:] *Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego nast pstwa*, pod red. Z. Karpusa, W. Rezmera, E. Wiszki, Torun 1997, s. 177-189.
- ... 1918-1920, (), 1993, 4. . 23-32.
- ... (), ;
 , 1996.
- ... 1993.
- ... (1920-1924), [w:] , 26-29 1996 .. ,
 1996, . 222-227.
- ... , 1966, 23, . 22-23.
- ... (
- ... 1917-1924), Mo a 1971.
- ... , . I, Mo a 1978.
- ... (
- ... 1920
- ...), Acta Baltico-Slavica, t. IX, 1976, s. 233-265.
- i . 1920 . —
- ... (), 1993, 2, . 2-13.
- i . « », Mi 1987.
- ... 1991.
- ... 1993.
- ... i, Moskva 1998.
- ... (20- ..), 1992.
- ... , [b.r. i m.w.j.]
- ... 1995.
- VI-
- ... () (), 28 II 1921, . 60-66.
- ... [b.r. i m. w.].
- ... 1920 .., [w:] *Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego nastepstwa*, pod red. Z. Karpusa, W. Rezmera, E. Wiszki, Torun 1997, s. 81-99.
- ... 1918-1920 : -
- ... , [w:] *Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego nastepstwa*, pod red. Z. Karpusa, W. Rezmera, E. Wiszki, Torun 1997, s. 247-259.
- ... 1995.
- ... 1921.
- ... 1942.

- , .2, Mi 1995.
- [w:] *Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa*, pod red. Z. Karpusa, W. Rezmera, E. Wiszki, Toruń 1997, s. 217-234.
- VI 1920 .. 1956. 1921-1924
- ., Mo a 1974.
- (1918 - 1921 .), Mo a 1969. 1934.
- .. ”: (1921-1929 .), 1985.
- ., .2, 1992.
- 1995.
- 1920-1924 .., (-), 1995, 7, . 45-51.
- (1921-1924 .), - 1997.
- 1919-1920 v, [w:]
- 1995, . 137-164.
- C ! , , (Mi), 5, 29 I 1993, . 14-15.
- C - , Nemezida (), 1936, 1, . 5-19.
- 1994.
- 6-a .. , Mo a 1986. () (), 28 II 1921, . 55-59.
- 6-a (), 1920, 2, . 17-20. [] . 6- () (), 28 II 1921, . 10-15.
- [] . 6-a (), 1920, 1, . 11-15. , .1, Mi 1993.
- 1996.
- 1918-1923 , - 1956.

AAN	—	(Archiwum Akt Nowych)
art.	—	(artykuł)
b.	—	(były)
baon	—	(batalion)
bial.	—	(białoruski)
BKW	—	(Białoruska Komisja Wojskowa)
bryg.	—	(brygada)
CA KC PZPR	—	(Centralne Archiwum Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej)
CA MSW	—	(Centralne Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych)
CAW	—	(Centralne Archiwum Wojskowe)
cz.	—	(cz. sc)
Dep.	—	(Departament)
DOE	—	(Dowództwo Obszaru Etapowego)
DOG	—	(Dowództwo Okręgu Generalnego)
DP	—	(dywizja piechoty)
dtwo	—	(dowództwo)
dyw.	—	(dywizja)
gen.	—	(general)
gl.	—	(główny)
IISH	—	(International Institute of Social History)
k.	—	(karta)
kaw.	—	(kawaleryjski)
kon.	—	konny lcoz.
KTW	—	(Kierownictwo Transportów Wojskowych)
LVVA	—	(Latvijas Valsts vstures arh vs)
marsz.	—	(marszałek)
med.	—	(medyczny)
mkp.	—	(marka polska)
MSW	—	(Ministerstwo Spraw Wewnętrznych)
MSWojsk.	—	(Ministerstwo Spraw Wojskowych)
MSZ	—	(Ministerstwo Spraw Zagranicznych)
NDWP	—	(Naczelne Dowództwo Wojska Polskiego)
	—	

nr	—	(numer)	
oddz.	—	,	(oddzial)
PAN	—		(Polska Akademia Nauk)
.	—	(-)	
pkt	—	(punkt)	
PRM	—		(Prezydium Rady Ministrow)
PU ds. PJUR	—		(Panstwowy Urzadz do spraw Powrotu Jencow, Uchodzcow i Robotnikow)
r.	—	(rok)	
RM	—		(Rada Ministrow)
RP	—		(Rzeczpospolita Polska)
s.	—	(strona)	
sanit.	—	(sanitarny)	
SAU	—		(Sprzymierzona Armia Ukrainka)
SJ	—		(Sekcja Jencow)
SO	—		(Sekcja Ogolna)
sot.	—	(sotnik)	
spr.	—	(sprawa)	
st.	—	(starszy)	
strz.	—	,	(strzelec, strzelecki)
Szt.	—	(Sztab)	
t.	—	(teczka)	
TSK	—	,	(Towarzystwo Strazy Kresowej)
URL	—		(Ukrainska Republika Ludowa)
wachm.	—	(wachmistrz)	
wojsk.	—	(wojskowy)	
WP	—		(Wojsko Polskie)
VHA	—	-	(Vojenský historický archiv)
zb.	—	(zbior, zbirnyk)	
ZURL	—	-	(Zachodnio-Ukrainska Republika Ludowa)
a	—		
.	—		
.	—		
.o.	—	,	
.	—		
.	—		
.	—	()	
.	—		
.	—		(
.	—)

1. — 22 1920 ..
 2. 6- — 14 1920 .
 3. -
 4. 1920 . -
 5. 30 1920 . -
 6. 1920 . -
 7. . 5 1920 . ,
 8. , . 27 1920 .
 9. . 1920 . , -

1. o, : 6-)- (15 : 1920 . -
 2. — 15 1920 .
 3. - 16 1920 .
 4. - 15 - 9 1920 .
 5. -2 1920 . -
 6. - 7 1920 . (-
 7.) 2- - 1 -
 8. 1920 . ()
 9.)- 7 1920 . (,
 2 1920 .

1. : .
2. , - 1997. : , 1982, 119-120.
3. : , 1982, 119-120.
4. : , 1982, 119-120.
5. : , 1982, 119-120.
6. : , 1982, 119-120.
7. : , 1982, 119-120.
8. : , 1982, 119-120.
9. : , 1982, 119-120.
10. (). : , 1982, 119-120.
11. (). : Latyszonek O., *Białoruskie formacje wojskowe 1917-1923*, Białystok 1995.
12. : Latyszonek O., *Białoruskie formacje wojskowe 1917-1923*, Białystok 1995.
13. : Latyszonek O., *Białoruskie formacje wojskowe 1917-1923*, Białystok 1995.
14. : Latyszonek O., *Białoruskie formacje wojskowe 1917-1923*, Białystok 1995.
15. : , 1989, 30.
16. 1917-1922 ., 1991. :
17. 1917-1922 ., 1991. :
18. 1917-1922 ., 1991. :
19. , , 1919 . CAW, sygn. 25/389, nr neg. 6179
20. *Ordre de bataille* . 6 XI 1919 . CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1772/89), t. 351
21. 6 XI 1919 . CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1772/89), t. 351
22. - () , , 1919 . , 1917-1922. , 1998.

23. 1920 . CAW, sygn. 25/1 1 13, nr neg. 6181.
24. 1920 . (:). CAW, sygn. 25/747, nr neg. 6180.
25. 1920 . CAW, Teki Laudanskiego, t. 10-11.
26. CAW, 3 Armia, t. 98. 1920
27. 1920 . CAW, SAU — MSWojsk., t. 104; *Wojna ukraińsko—rosyjska 1920 r.*, cz. I, Warszawa 1933.
28. 10 1920 . CAW, SAU — MSWojsk., t. 104; *Wojna ukraińsko—rosyjska 1920 r.*, cz. I, Warszawa 1933.
29. 11 1920 . CAW, SAU — MSWojsk., t. 104; *Wojna ukraińsko—rosyjska 1920 r.*, cz. I, Warszawa 1933.
30. 14-15 1920 . CAW, SAU — MSWojsk., t. 104; *Wojna ukraińsko—rosyjska 1920 r.*, cz. I, Warszawa 1933.
31. 1920 . CAW, Oddz. II Szt. MSWojsk. (1775/89), t. 913; I. Latyszonek, *Białoruskie formacje wojskowe 1917-1923*, Białystok 1995
32. Pomorze i Kujawy, 1998, nr I.
33. 1922. Biblioteka Główna UMK w Toruniu, Gabinet Map, sygn. M-5041.

Додаток 1

1921

Управління Генерального Округу								Прифронтова територія		
Варшава	Краків	Лодзь	Львів	Люблін	Кельце	Познань	Помор'я	2 армія	4 армія	6 армія
 Розань (Бал.)	 Вадовіце	 Каліш (Петл.)	 Ландут (Петл.)	 Луков (Перем.)	 Радом (Бал.)	 Стшалково (більш.пол.)	 Торунь (Перем.)	 Волко- виськ	 Барановичі	 Злочів
 Плоцьк (Бал.)	 Доб'є (інт. та більш. пол.)	 Алексан- ров Куяв. (Петл.)	 Пікулічі (Петл. та більш. пол.)	 Остров Ломж.* (Перем.)	 Ченстохо- ва (Петл.)	 Шпийорно (Петл. і 1500 більш. пол.)	 Тухоля (більш. пол.)	 Гродно	 Лунінець	 Броди
 Білосток		 Здунська Воля (Яковл.)	 Стрий	 Дорогозък	 Пьотрков (Петл.)	 Пьотрков (Петл.)		 Брест- Литовський	 Ковель	 Романове Село
			 Львів	 Пулави	 Сосновіця (Петл. – 429)				 Клебанівка	

*

Позначення: Табір інтернованих Табір полонених Пункт висланя Розподільна станиця

Додаток 2

1 1921				
Колішня 3-тя російська армія ген. б. Перемікіна	Колішня українська армія отамана С. Петлюри	Колішня армія ген. С. Булак-Балаховича	Колішня козацькі підрозділи ос. В. Яковлева	Колішня білоруські партизанські загони
<p>Торунь</p> <p>оф. - 591 ряд. - 857 <u>цв.</u> - 130 Разом - 1578</p> <p>Острів</p> <p>Ломжинський</p> <p>оф. - 778 ряд. - 3677 <u>цв.</u> - 81 Разом - 4536</p>	<p>Валовіці</p> <p>оф. - 775 ряд. - 2515 <u>цв.</u> - 95 Разом - 3385</p> <p>Ланцут</p> <p>оф. - 966 ряд. - 2515 <u>цв.</u> - 95 Разом - 3575</p> <p>Пікулічі</p> <p>оф. - 63 ряд. - 198 <u>цв.</u> - 4 Разом - 265</p> <p>Александров</p> <p>Куявський</p> <p>оф. - 679 ряд. - 2152 <u>цв.</u> - 78 Разом - 2909</p> <p>Каліш</p> <p>оф. - 1241 ряд. - 2959 <u>цв.</u> - 232 Разом - 4432</p> <p>Пьотров</p> <p>оф. - 274 ряд. - 285 <u>цв.</u> - 32 Разом - 591</p>	<p>Шпінборно</p> <p>оф. - 559 ряд. - 2865 <u>цв.</u> - 156 Разом - 3580</p> <p>Розань</p> <p>оф. - 62 ряд. - 766 <u>цв.</u> - 0 Разом - 828</p> <p>Плоцьк</p> <p>оф. - 243 ряд. - 869 <u>цв.</u> - 27 Разом - 1139</p> <p>Радам</p> <p>оф. - 47 ряд. - 319 <u>цв.</u> - 8 Разом - 374</p>	<p>Здунська Воля</p> <p>оф. - 100 ряд. - 623 <u>цв.</u> - 9 Разом - 732</p> <p>Торунь</p> <p>оф. - 126 ряд. - 570 <u>цв.</u> - 24 Разом - 720</p>	<p>Дорогозк</p> <p>оф. - 10 ряд. - 282 Разом - 292</p>
Разом	6114	15 158	4 921	1 452
Всього			27 937	292

: CAW, 4 Armia, t. 329, Komunikat MSWojsk. nr 49 o sytuacji w obozach jencow i stacjach rozdzielczych z 30 (31) III 1921 r.

3

(') 1920 .

1. , - , , ,
2. , - , , ,
3. - , . , ,
4. , , , - , - , ,
5. , - , , . , , -
6. **(Bitian),** - 1920 . , , , ,
7. , - , , , -
8. , - , , , -
9. , () - , . , -
10. , - 3- , , . . -
11. , - 2- 2 , ,
13. , - , , , ,
13. , - , , , ,

14. () , -
(), (, -
15. **(Matadian)**, - , -
16. , - , , -
17. , - , , -
18. , - « » ,
19. - , -
20. , - ,
21. , - , ,
22. , - , , -
23. , - , -
24. , - , , , -
25. - , , ,
26. , - , , -
27. , - , -
28. , - , , -
29. , - , ,
- : - , 471 (Naczelne Dowodztwo Wojska Polskiego 1918-1939),
. 1. .54.

, .28
 (« . »),
 171
 . . III
 161, 163
 9, 34, 62
 98
 , .167, 169
 , .98
 109
 . ., 25
 , .89-90

 151
 , .94
 , 21
 - , .7-8,
 11-14, 22, 28, 65-84, 86-88, 90-108,
 113, 121, 126-128, 135, 137-138, 143-
 144, 148, 150, 153-154, 159, 167-169,
 173-176.
 69
 , .67, 84, 92-93,
 95, 100-101, 103-104
 , .35
 18
 18
 , .148
 66
 , .51-53
 24
 , .30
 10
 - 123
 , .22, 29, 33, 35,
 39, 45, 51-52, 68, 70, 113, 172
 165
 75, 142, 150

 , .92
 , .79, 84, 90, 94, 96-104,
 107
 - , .17-13,
 75-81, 84, 87-88, 90, 93-95, 97-105
 , .51, 53, 115, 117-119,
 121-123, 125-126, 129-131, 135, 174
 , 156
 , 87-88, 90, 136, 150
 , .29
 , .(.) 17
 98
 , .162
 138
 , .152
 , .17, 23, 96, 11, 116,
 124, 126, 137-138, 146-148, 173-174.
 , .142, 150
 50
 ,, .77, 87
 .161
 14, 25, 30, 33, 136, 140,
 142, 150-151, 172-173
 , .92
 . .110
 111

 66, 158
 20
 , .75,
 142
 23
 , .98-102
 42
 13, 81, 110
 .160, 166
 .82
 9, 17, 33, 62, 70

70, 155
 4, 10, 22, 48,
 111
 .29
 155
 .39, 43-44, 50, 91,
 111, 115-119, 121, 123-124, 127-128,
 137, 144-146, 152-153, 175-176
 4, 14, 24, 33, 72, 82,
 150-151, 168
 .74, 79
 18
 42
 65
 .18
 .17
 .141
 .92
 109-110
 .115, 117-118, 148
 163
 17
 156
 .18
 . () 35
 12, 17-18, 22, 24
 163, 166
 7, 70, 156, 158, 166
 .120
 .87
 .82
 78
 109-110
 8
 166-168, 170
 .35
 .76
 .73, 92
 .35
 .169
 .87-88
 .151
 100
 .104-105, 155-159
 .9, 18-20, 25, 110-111,
 136-137, 140, 147
 110
 .93
 17
 .65
 .165
 .21
 .87
 25
 .117
 .35
 62
 98
 .79, 94-95,
 106, 137 143-144, 154
 98, 144
 .43, 151
 .66-67, 155, 157-
 158
 68
 .72
 .167, 169
 .151
 .35, 53
 .76
 163-165
 .73, 92

, . . . 81, 87
 , . . . 92
 , . . . 33, 152
 29

(. . .), (. . .)
 79, 84, 92, 94-95, 98, 100, 102
 156-158
 160

30

, (. . .) 132
 . . . 101
 , . . . 131

, . . . 67-68
 16, 20
 8-10, 16-18, 20, 23-24,
 27, 31, 34, 42, 48, 55, 62, 65-66, 70,
 74, 81, 91, 96, 109-111, 114, 119, 135-
 136, 138, 145-146, 155-156, 161-164,
 166-171

165

, . . . 168
 14, 16-17, 19

69

43
 , . . . 37
 9, 24, 45, 48
 , . . . (. . .) 17-18
 , . . . 160-163
 165
 21

30

38, 40

(. . . , . . .), . . .
 (. . .) 11, 31

, . . . 25-
 27, 81, 97-98, 142

- . . . 137

, . . . 75, 77, 87
 30
 . . . 137, 140
 , . . . 151
 , . . . 169
 17, 51
 , . . . 165
 8, 72, 82
 161, 165

, - . . . 161
 34, 40, 44, 50, 56
 , . . . 29

, . . . 155

, . . . 137-138

.. . . 78
 7, 13, 65-66, 73, 76, 155,
 159-161, 163, 166, 168, 170
 21-22, 71, 76, 79-
 81, 96, 112-116, 118-120, 123, 137-139,
 141, 145, 147-148

, . . . 137, 148
 110
 17, 81

.. . . 148

84, 105
 18, 174
 18, 24, 31, 36

, . . . 35
 14, 19, 24, 43-44

, . . . 110

, . . . 92
 . . . 17

, . . . 18

160

. . . 21

- (), . 156, 167, 169
 , . 43, 82, 117, 119,
 123-124, 152 , . 165
 - 65 96
 , . 133 , . 102
 . 42 , . 29
 , . 36, 43, 50, . . 123, 189
 52-57, 59, 63-64, 130, 153 , . 35
 , . 104 - , . 35, 55
 84, 105 - , . 20,
 14, 57, 62 25-27, 30, 33, 35-37, 39-41, 50-52, 54-
 ,, 36 55, 129, 150, 152, 172
 . . 101 , . 17
 , . 148 . 91, 117
 - 161 . 161
 ,, . 115, 130
 , . 151
 , . 66-67, ,, . 78
 69, 120 , . 87, 89-90, 92
 , . 87, , . 166
 117 , . 119-120, 124, 126,
 , . 91, 95, 100-101, 129, 132, 135
 103 36, 52
 17, 21, 23, 42 128
 , . 121 , 152-153
 ,, . 169 , . 1, 42-43, 51, 54-55,
 160 62, 64, 91, 119-124, 126-131, 134, 137,
 . . 14, 18, 22, 25, 109 144-145, 152, 154, 175-176
 , . 78 16-22, 25, 40, 42, 45, 57,
 134 62, 91, 128, 138
 . . 161 ,, . 151
 . 30 . 8, 11, 13, 16-19, 21-22, 27,
 . 161 42, 45, 66, 69, 75, 81-82, 19-1, 119-120,
 . . 14, 72, 76 127, 139, 159-161, 163, 172
 , . 165
 , . 54
 9 - 44
 17-18, 24 , . 12, 16, 81, 110
 65 151
 . . 65 , . 171

. 22		, . 110
	72, 82	33, 57
	, . 165	, . 35
	167	, . 72, 74-75
	, . 103	91, 96
	, (.) 141	, . 91, 100
	161	-
		71, 75-76, 79, 81, 87, 89, 94, 98-102, 105
	, . 165	, . 91, 100
	82, 119	, . 114
	69, 87	, . 30, 45, 47, 156,
96, 166, 169, 171	9-10, 17, 19, 34, 70,	158
		-
	, . 33	, . 69
	52, 86	, . 119
	, . 115	, . 169
	, . 45	, . 29
-	, . 78	. 66
	, . 45	, . 27, 71, 82, 109,
27, 31		117, 119-121, 123-124, 144-146, 148, 161
	163, 166	10, 14, 20, 22, 25, 57, 62
. 136, 150-151		, . 122
, . 35		8
167		, . 144
		-
		, . 162
		. 159
		67, 166
		. 150
11-12, 14, 28, 43, 73,		, . (.) 31
80-83, 87, 91, 93, 99, 102, 104-106,		12
108-110, 112, 115-121, 123-124, 127-		, . 79
128, 139, 143, 145, 148, 173		-
	14, 74,	, . 45
116, 121, 128, 130, 133-135, 139-148,		. 162
153-154, 173		. 65
	, . 30, 43,	24, 76
141		, . 78
		19, 27
. 24, 76, 81, 137		, . 29
, . 150		-
, . 62		. 20
		21, 34, 48

33, 76, 142
 . . 76
 , . 75
 , . 93
 17
 79, 137, 143
 . . 31, 62
 , . 119, 121-124, 126, 129, 135,
 145-146, 174
 160
 , . 65, 114,
 120, 164
 , . (.) 19, 35, 43
 , . 13, 23-24,
 27, 35, 36, 45, 50-51, 54, 172
 , . 13, 21-22, 71, 113, 35,
 147
 . 17
 , . 87
 132, 137
 110, 173
 17
 , . 162
 , 23
 , . 78, 171
 , . 162
 13, 65, 70, 75, 82,
 87
 12-13, 70, 75-76, 82, 98, 115,
 119, 136

, . 18, 25
 174
 89
 13, 17, 23, 43, 48, 50
 , . 23, 35
 10
 ,, . 78
 , . 71
 , 171
 , . 98
 14, 89
 , . 65-66, 70, 96, 115,
 119, 121, 123
 , . 23
 7, 9, 110, 138
 . 17
 . 20, 31
 , 14, 42-43, 51, 53,
 55-57, 62, 64, 74, 115-116, 121, 139-
 140, 144-154, 173, 175-176
 165
 , - . 161
 ,, . 161-162
 , . 35
 , . 156, 159
 . 18
 , . 94-95
 8
 ,, ,, . 78

58, 60, 62, 111
 () 66-69
 11, 43, 80, 109, 128
 16

 41
 27, 37-38
40-41, 51-53
 160, 163-164
 61
 54-55
 24-25, 28

 36

 52
 137, 159
43
 52-53
 137, 140
 14, 66-67, 70-71, 81, 91, 100,
127, 155-160, 163, 165-167, 171
 8, 22, 66, 68, 74, 158-159, 163,
166

 123-124
 91, 100, 170
37, 39
 58
 41

 75
 22, 91
 91, 145, 175
 25, 124, 151-152
 77
- 11, 22-24, 68, 70-71,
73-75, 78, 82, 84-85, 94, 113-116,
137, 141, 147, 172-173

73, 76-78, 81, 138
 27, 51
 31, 36

 8, 58, 60-62, 73, 114-115, 147
 27, 51
 10-12, 17-21, 31, 33, 58, 79-80, 86-
87, 91, 96, 104-105, 109-110, 115, 117,
120, 124, 138-139, 143, 150, 152, 156,
161-162, 165, 172-173
 - 10
 73

 28
76

 45
 111, 138, 155-157, 159
 27, 51, 53, 153
 51, 53
17, 73, 75
 31
 74, 119
 169, 171
75

 111
 76-77, 81, 88, 90, 173
 79
 81-85

 54
16, 18, 87
 164
 41
 43, 53, 128, 145
 90
 51
 71

31		14, 31, 57, 62, 155, 176
	11, 16-18, 20, 28, 31,	24
43		
	79, 120, 124, 176	
	54	104
	58	40
	41	91
	100-102, 104-105	40, 50-51
	41	45
	36	
	52	
	54, 130	31
	155-159, 162, 165	33, 150-151
	156	44
	74 139-142, 173	133
	62	59
	19, 44, 53, 64	16-17, 21, 30, 36-37, 40, 45, 53, 55-57, 60, 64, 130, 146, 153, 176
		153
	53	58
-	82, 104	
30		
	16, 36, 39, 51, 129	136
	54-55	41
	41, 51	
	37, 72	
	31, 36, 52	68
	131	100-101, 175
,	8, 23, 111, 137	9, 59-60, 62, 74, 106, 114-117, 119-120, 124-126, 135, 137, 139-140, 144-145, 147-148, 173-174
136		75, 77, 81, 87, 89
65		37
	158	16-20, 22, 27, 30,
16, 25		36, 53, 61, 172, 176
41		89, 136
53		10-11, 17, 22, 24-25, 33, 42, 48, 52, 54-57, 62-63, 172
()	67, 69-70	57, 130, 146
		82, 137
22		
66, 94, 96-97, 124		

- 72
20, 33, 81, 84-85
157
76-77, 173
173
51-52
51, 171
33
31
53
124, 137-139
31, 51
150
151
, 16
131
43-44, 50, 111, 116-117, 127-128,
137, 144, 148, 175-176
75, 81, 89
136, 148
55

18, 20-22, 28, 30, 42 48, 58, 61-
62, 68, 70
54
36
10-11, 66-69, 71, 73, 78, 94, 96-
97, 119-120, 124, 173-174
151
37
36-40, 51
76
176
39, 51, 53, 153
53
66, 111, 155-157, 159
45
105, 165
22, 109-110
103-104
153
103-107, 169, 171, 175
16
30
76-77
75
28, 75-76, 78-81, 84-86, 93, 96, 143,
150
10-12, 16-17, 31, 58-59, 81, 96, 110,
124, 151, 153, 172

130
103
33
14, 86
30
137, 143
104
52-53
- 23-24, 40, 52, 141,
168
22, 159-164, 166
54, 130
91, 99-103, 168, 175
29
10-11, 25-27, 30-31, 33, 36, 39, 44-
45, 47, 50, 80, 87, 91, 94, 100, 107, 111,
115-118, 120-123, 126-127, 135, 137, 142,
151, 15, 157-162, 164-165
41

72, 82, 166
28, 65
36
51
23, 36, 38, 53
70, 74
39
37

- 41
- 11-12, 16, 22, 66, 110, 120
- 38
27
103
53
25
(
) 134, 146, 161-162
105
147
91, 100, 102
- 62, 121, 166
76-77
18, 56
123
101
70
51
55-56, 64, 129-130, 152,
176
14, 86
18, 58-89,
62, 111
81, 84, 86, 90-92, 94, 96-98,
100
88-89
106
37
17, 19, 36, 43, 54, 128-129,
141, 152
16, 18, 21, 23, 27, 38, 41, 44
12, 16, 56, 58, 81, 110
31
52
65, 120
128, 145
168-169
- 7-14, 17, 19, 21-24, 27-28, 30-31, 33,
37-38, 42-44, 49, 53, 55, 60-63, 65, 67-69,
71, 73, 78, 81-82, 91, 96, 99, 102-103, 106-
107, 109-117, 119-124, 126-128, 134-136,
138-140, 142-146, 152-156, 158-159,
161 167, 173-175
' 8, 10, 22, 155
72
10-11, 31, 99
76
' 72, 99, 104
70, 74, 119
65-66
76
- 41, 53
152
106
75, 81, 89
101-102, 104
30, 62
16, 19, 124
54
10-11, 40, 42, 66-69, 78-79, 82, 91, 96,
120, 124, 128, 145, 166, 168, 170-171, 174,
176
30, 62
57
106, 153
9-10, 65-67, 82, 90, 108-111, 118-120,
123, 127, 137-138, 147, 170, 174, 176
27, 30, 37, 42, 66-69, 78-79, 82, 91,
96, 120, 124, 128, 145, 166, 168, 170-171,
174, 176
33, 141
53
120
146, 172, 174, 176

	104		16, 21
31			
	115, 119		
	76-77		123-124
	160-161		
	166, 168, 170		
	100		99
	52-53		142, 144-145
82			79, 86
	62		
	31, 36		
	52-53		61
		37	
	39, 128		
	12, 65		19
89			51
90			58, 61-62
	142		11, 31, 99
	99		10
	133		54, 130
31			58
	96, 111		
			76-77, 81, 87-89
	56-58, 153		51
	151		19, 124, 128, 145
	56-58, 153		106-107, 114-117, 120, 123-
	41		124, 134-135, 146, 148, 174
51			53
	150-152		
55-56, 130, 176			
	150-151		30
	10, 134-135		
	54-55		
	8, 10, 28, 62, 96		169
82, 96-100, 102-104			40, 50-52
			24
			84
99			94, 96
	10-11, 17-20, 34-25, 27-28, 30,		
34, 36, 38, 40, 42-45, 54, 73, 111, 136,			132

The eastern allies of Poland in the war of 1920

The Ukrainian, Russian, Cossack and Belorussian military units
in Poland in 1919-1920
(Summary)

The first Polish allies in the eastern war were the Belorussian units. Their forming started under the Head of the State J. Pilsudski's decree — an important legal act of 22 October 1919. The initiative to form the Belorussian units was undertaken by the Belorussian Council of the Vilnius and Grodno Area, supported by the Belorussian welfare organizations operating in Minsk, as early as the end of July 1919. The units were to be based on voluntary recruitment with the considerable Polish assistance. Originally two infantry battalions were to be created but finally only one unit, numbering about a hundred soldiers, was formed. The process of forming Belorussian armed forces was a complete failure due to disagreements within the Belorussian political elite as well as lack of interest of the Polish side.

Next, the allied units of the People's Republic of the Ukraine were formed in Poland. They date back to February 1920, which was even before the Polish-Ukrainian political and military agreement was officially signed in Warsaw at the end of April 1920. This haste was connected with the preparations to the Kiev operation led by the Polish side. At the beginning of March 1920 two Ukrainian divisions were formed with the Polish assistance. They were: the Rifle Division (later on named the 6th Division) under colonel M. Bezruczko formed in Brzesc Litewski and the 2nd Infantry Division under colonel O. Udowyczenko in the area of Kamieniec Podolski. During the Kiev offensive those units fought within the 3rd and 6th Polish divisions. The Ukrainian ally was seriously strengthened at the beginning of May 1920, when the Polish positions in the Ukraine were reached by the divisions under the command of general M. Omelanowycz -Pawlenko, which had just returned from the so called 'winter march'. After the frontline had been broken by the 1st Cavalry Army near Kiev, the Ukrainian allies, holding out bravely the appointed section of the front, retreated westwards. A small unit — about 1.7 thousand soldiers from the 5th division formed in May 1920 — was the only one which left its military positions in the second half of August 1920, when the fights for Warsaw and Lviv were in full swing, and tried to incite an anti-Polish uprising in Pokutya, at the rear of the front. At the end of August 1920 the 6th division took part in the defense of Zamostya against the attacks of Budionny's cavalry. All the other Ukrainian units took part in the offensive at the southern front, which began in mid-September 1920. Shortly afterwards those units as well as the Polish ones reached the Kamieniec Podolski area.

Similarly to Ukrainians, general S. Bulak-Balachowicz with his unit became the Polish ally. At the beginning of March 1920, after the Head of the State and the Polish military authorities had agreed, the unit of general S. Balachowicz arrived from Latvia to Brzesc Litewski. At the beginning of June 1920 the unit, after a short period of reorganization, marched out to the frontline at its own request. During the Warsaw Battle the unit of general S. Balachowicz, subordinated to the 3rd Polish Army, held out bravely the front section in the vicinity of Wolodawa-Koden.

In June 1920 W. Jakowlew, the commanding officer who arrived in Poland with the army of general M. Bredow, undertaken the initiative of forming Cossack units in Poland. At the end of June the Command-in-chief of the Polish Army agreed that a Cossack unit would be formed in Poland. It was joined by the Cossacks who voluntarily passed over to the Polish side from the army of general M. Bredow and the 1st Cavalry Army of S. Budionny. The Cossack unit was finally formed in Kalisz. In the latter part of August it was sent to the frontline and, operating within the 6th Polish Army, took part in the famous cavalry battle of Komordw against the 1st Cavalry Army.

In mid-July 1920 the Polish Command-in-chief accepted an idea, put forward by Cossack officers, that a bigger Cossack unit be organized. It was to include two brigades and one command of horse artillery. Officer A. Salnikow was appointed to command a brigade of the Don Cossacks formed in Hrubieszów. The brigade was joined mostly by the Cossacks who voluntarily passed over from the 1st Cavalry Army. As early as on 12 August the brigade, incorporated into the 3rd Polish Army, was at the frontline and fought in the vicinity of Hrubieszow.

Forming Cossack brigades the Polish side hoped not only to influence morale of the 1st Cavalry Army's Cossacks' but also to subordinate them politically to Russian Political Committee and B. Sawinkow, and militarily to general S. Balachowicz. The Cossacks, however, displayed their separatist aspirations. It was specially true in the case of the commanding officer Jakowlew who was against any subordination. Thanks to his political skills and obstinacy those aims were fully achieved.

The last allied formation created in Poland, not including a group of the Russian officers named 'Pinsk battalion' which fought at the frontline for a very short time in 1919, was entirely Russian. The process of the unit's forming started at the beginning of July 1920 after the Command-in-chief of the Polish Army had agreed to it. It was preceded by B. Sawinkow's June visit to Warsaw and his talks with J. Pilsudski. As a result, Russian Political Committee was created with Sawinkow and Filosofov at its head. According to the idea of the Polish side all the Russian military formations operating in Poland, i.e. the unit of general Balachowicz, the Cossack units of the officers Jakowlew and Salnikow, and the new Russian unit at the process of forming, were to subordinate politically to Russian Political Committee. Kalisz and the neighbouring town of Szczypiorno were appointed as the places of forming the new Russian unit. It was to be joined by all Bolshevik prisoners of war from the Polish camps as well as volunteer Russians from the units of general M. Bredow and from Latvia. Finally, that army included two divisions: an infantry one under the command of general Boboszko and a cavalry one under the command of general Trussow. Those divisions, however, did not

manage to take part in the fights against Bolsheviks. Thus, it was the only military unit formed in Poland which did not fight at the frontline as the Polish ally.

At the beginning of October 1920 the negotiations of Riga, which aimed at ceasing fire at the Polish-Bolshevik front, were being finalized. At that time the allies of Poland numbered over 40 thousand soldiers and Cossacks with about 30 thousands falling to the Ukrainian units, 6 thousand to the unit of general S. Balachowicz, over 2 thousand to the Cossack units and about 6 thousand to 'the 3rd Russian Army'. The most important ally for Poland were Ukrainians because of the number of soldiers, the conscription possibilities and, most of all, because of the military-political treaty concluded between the two states. At that time the military formations of the other allies were not that numerous and their relations with Poland were based on political acts of lower rank concluded, in most cases, with the Polish military authorities.

For the above reasons the Polish side tried to include only its Ukrainian ally in the peace negotiations of Riga. To achieve that aim the Polish Ministry of Foreign Affairs applied to G. Cziczerin, a Foreign Affairs Commissar of the Soviet Russia, with a note proposing that an Ukrainian delegate be admitted to the peace negotiations. According to the Polish sources, the Soviet government did not accept that proposition and in the answer sent by Cziczerin, the Ukrainian Prime Minister A. Liwycki was called 'a rebel'. In this situation the Polish side in the negotiations of Riga, aiming at signing a truce treaty, recognised the Soviet Ukraine's authorities.

The Soviet delegates to the negotiations of Riga attached importance to the issue of existence and activities of Russian, Ukrainian and Cossack political institutions and military formations in Poland. It was given voice in the article II of the Polish-Bolshevik peace truce signed on 12 October 1920. Both sides committed themselves not to supporting 'military actions of other sides against the second side'. In accordance with that point, the Polish authorities were obliged to renounce the state treaty with the People's Republic of the Ukraine and break off military and political agreements with the other allies. In that situation the Command-in-chief of the Polish Army offered its allies — their political and military authorities — two possibilities to choose from: continuing their fight against Soviet Russia with no Polish support or being interned in the camps in Poland. Further possible support, mainly military, depended on the allies' decision. After tempestuous discussions, which took place within both Ukrainian and Russian circles on 12 October 1920, the solitary fight with the Bolshevik units was decided on. The Polish side tried to make all the allied formations join their armies together and follow one plan of fights against the Red Army. Unfortunately, due to political differences and ambitions of individual units' commanders, a mutual concept of further actions was not accepted. General S. Balachowicz decided to head for Mozyrz and further for east Belorussia, hoping for inciting an anti-Bolshevik uprising there. The Ukrainian Command-in-chief as well as general B. Peremykin and Cossack officer W. Jakowlew chose to attack Braclaw. Then the latter ones wanted to break through to general P. Wrangel still fighting in Crimea.

The military authorities, under stress imposed by the Sejm, the majority of which wanted to fulfil the preliminary agreement, established 2 November 1920 the deadline for all non-Polish units to leave the territory of Poland. It was also said that in the case of an armed return they would be disarmed and interned. Next, throughout the whole of Octo-

ber recruiting to the above units, supported by the Polish military authorities, continued mainly from among Bolshevik war prisoners. Besides, the Polish side provided its former allies with arms and food. As a result of the above actions, at the end of October 1920, i.e. at the moment when the Russian, Ukrainian, Cossack and general Balachowicz's unit left Polish territory, they numbered about 70 thousand people all together, including over 40 thousand within the Ukrainian units, 16-18 thousand in the units of general Balachowicz, about 10 thousand in the 3 Russian Army' and 1700-1900 in the Cossack division of the commanding officer Jakowlew. The latter commander negotiated a compromise with the Ukrainian Command-in-chief and submitted to it keeping the autonomy. Alas, only half of the numbers given above fell into troops of the line. As far as the arms handed over were concerned, it was only Russian equipment seized during the warfare. A serious problem was connected with lack of ammunition, especially to the Russian cannons.

Leaving the territory of Poland, the army of general S. Balachowicz headed east of Luniniec — the zone controlled by the Polish units. On 8 November, after the area had been left by Poles, Balachowicz's units faced Bolsheviks. Using the fact that the Polish units were still there, general S. Balachowicz began an offensive and captured Mozyrz on 10 November, and Kalenkowicze the next day. Due to Bolsheviks' grouping more armed forces in the area, however, on 17 November, after a short successful period, most of the units of general Balachowicz started to retreat from the whole of the frontline. The individual units lost their contact with the commanding officer as well as other units, and retreated disorderly onto the Polish positions. The first units crossed the Polish border on 18 November while the last ones on 5 December 1920. Finally, there were over 6500 soldiers from the army of general S. Bulak-Balachowicz.

The offensive undertaken by the co-operating Ukrainian, Russian and Cossack units ended even quicker. The Ukrainians, thanks to the Polish units' presence in the neighborhood of Kamieniec Podolski, took up practically the whole of Podolia. The Ukrainian and Russian units began the new offensive on 11 November 1920. It was a failure as the Soviet forces, strengthened by the units moved from the south frontline, forestalled the attack and broke the right wing of the allies. As a result, the Ukrainians, Russians and Cossacks started to retreat hastily heading for the Polish positions. The Polish border was crossed in the vicinity of Toki and Podwloczyska on 21 November 1920. First, the units of general P. Peremykin crossed the Zbrucz River, got disarmed and interned. After a short stay in the Tamopol area the interned Ukrainians (about 19 thousand), soldiers of general Peremykin (6300) and Cossacks of Jakowlew (1500) were directed to the camps in the central and western Poland.

The resistance put up to the Red Army by the Ukrainian, Cossack and Russian units as well as the ones of general S. Balachowicz lasted only for several weeks and finished with a haste retreat westwards, during which a lot of soldiers and equipment were lost. That fact made using the actions of its former allies by the Polish side during the peace negotiations in Riga impossible. It must be stressed that the representative of the People's Republic of the Ukraine, together with the Polish delegation, reached Riga via Gdansk and Libawa. However, he was not to take part in the negotiations with full rights. The Polish side could not make the Soviet delegation change its attitude to the Ukrainian

issue. In that situation the only Ukrainian delegate at the peace talks of Riga was the representative of the Soviet Ukraine.

The Treaty of Riga ruined conclusively the hopes of Ukrainians for creating an independent Ukrainian state, and the hopes of Russians and Cossacks for defeating Bolsheviks and taking over the control over Russia. It also finished the active period in the eastern policy of Poland. Being under constraint, Poland decided to end the war in the east and sign the peace treaty with Soviet Russia. Thus, Poland broke off the treaties with its former allies unilaterally and resigned from helping them in their fight against Bolsheviks. It can be said, therefore, that Poland left its allies. Poland was not the only country, however, to do so — the whole of Europe, mainly the victorious states, did the same. Poland, without considerable economical, military and political assistance of the western states, was not able to give help to its allies in their further fight for freedom with Bolsheviks and, thereby, it was not able to lead active eastern policy.

1920 .

1919-1920
()

22 1919

2

100

1920

1920

1920

(6-
2-

3- 6-

».

5-

1920

1,7

1920

6-

1920

1920

1920

3-

1920

6-

1920

12

3-

1-

1919

1920

. -
 -
 -
 . , -
 -
 . , . -
 , , -
 . , -
 , , 2 1920
 , , , -
 , , , -
 , , , -
 , , , -
 , , 1920 , -
 , , , -
 , , 70 : 40
 , 16-18 —
 , 10 — 3- 1700-1900 —
 . -
 , , , -
 , , , -
 , , , -
 , , , -
 , , 8 , -
 , , , -
 , , , 10 — -
 , , 17 , -
 , , , -
 , , , -
 , , , 28 ,
 , , , 5 6,5
 , , , -
 , , , .

Wschodni sojusznicy Polski w wojnie 1920 roku.

Oddziały wojskowe ukraińskie, rosyjskie, kozackie i białoruskie w Polsce w latach 1919-1920.

(Zawarto)

Pierwszymi sojusznikami Polski w wojnie na wschodzie byli Białorusini. Podstaw formowania oddziałów białoruskich stał się akt prawny wysokiej rangi, mianowicie dekret Naczelnika Państwa J. Piłsudskiego wydany 22 października 1919 r. Z inicjatyw w tej sprawie wystąpił już w końcu lipca tego roku Białoruska Rada Wileńszczyzny i Grodzieńszczyzny, poparta przez białoruskie organizacje społeczne działające w Mińsku. Białoruskie oddziały sojusznicze miały być tworzone drogą zaciągania ochotniczego przy wydatnej pomocy polskiej. Na początku planowano sformować 2 bataliony piechoty. Ostatecznie powstał tylko jeden, liczący około 100 żołnierzy oddział. Cała akcja tworzenia białoruskich sił zbrojnych, z powodu rozbitcia w białoruskich elitach politycznych i braku zainteresowania z polskiej strony, zakończyła się niepowodzeniem.

W dalszej kolejności na terenie Polski były tworzone sojusznicze oddziały Ukraińskiej Republiki Ludowej. Ich początki sięgają lutego 1920 r., czyli okresu jeszcze przed podpisaniem oficjalnej między innymi traktatów umowy politycznej i wojskowej polsko-ukraińskiej konwencji, co nastąpiło dopiero w końcu kwietnia 1920 r. w Warszawie. Owe działania poprzedzały formalne akty polityczne związane były z przygotowaniem Wojska Polskiego do operacji kijowskiej. Przy pomocy polskiej na początku marca 1920 r. formowano dwie dywizje ukraińskie: w Brześciu Litewskim dywizję strzelców (zwaną później 6 dywizją) dowodzoną przez płk. M. Bezruczkę i w rejonie Kamieńca Podolskiego 2 dywizję piechoty dowodzoną przez płk. O. Udowyczenkę. Jednostki te po rozpoczęciu ofensywy kijowskiej walczyły na froncie w składzie 3 i 6 armii polskiej. Sojusznik ukraiński został poważnie wzmocniony na początku maja 1920 r., kiedy do pozycji polskich na Ukrainie dotarły oddziały pod dowództwem gen. M. Omelanowicza-Pawłenki, wracające z tzw. „zimowego pochodu”. Po przerwaniu przez I Armii Konstantyna S. Budionnego frontu pod Kijowem razem z oddziałami polskimi cofali się na zachód sojusznicy ukraińscy, trzymając dzielnie powierzony odcinek frontu. Tylko jeden oddział — około 1,7 tysiąca żołnierzy — w drugiej połowie sierpnia 1920 r., gdy toczyły się walki o Warszawę i Lwów, opuścił swoje bojowe pozycje i na tyłach, na Pokuciu, wywołał antypolskie powstanie. Pozostałe formacje ukraińskie wzięły następnie udział w rozpoczętej w połowie września 1920 r. ofensywie na

froncie południowym i w krótkim czasie dotarli razem z oddziałami polskimi w rejon Kamieńca Podolskiego.

W tym samym czasie co Ukraińcy, sojusznikiem polskim stał się ze swoim oddziałem gen. S. Bułak-Bałachowicz. Przybył do Brześcia Litewskiego na początku marca 1920 r., po wyrażeniu zgody przez Naczelnika Państwa i polskie władze wojskowe. Po krótkim okresie reorganizacji, na własne życzenie, na początku czerwca 1920 r. oddział ten wyruszył na front. Podczas bitwy warszawskiej bałachowcy dzielnie walczyli na odcinku frontu w okolicach Włodawy-Kodnia, podporządkowani 3 armii polskiej.

Z kolejnych inicjatyw formowania w Polsce oddziałów narodowych — złożonych z kozaków wystąpił w czerwcu 1920 r. esaul W. Jakowlew, oficer przybyły do Polski z armią gen. Mikołaja Bredowa. W końcu czerwca Naczelne Dowództwo Wojska Polskiego wyraziło zgodę na powstanie w Polsce brygady kozackiej. W jej skład weszli kozacy z oddziałów, które dobrowolnie przeszły na stronę polską z armii gen. M. Bredowa i 1 Armii Konnej S. Budionnego. Brygada ta ostatecznie formowała się w Kaliszu. W drugiej połowie sierpnia została odesłana na front i w składzie 6 polskiej armii wzięła udział w słynnej bitwie kawaleryjskiej z I Armią Konną pod Komorowem.

Natomiast w połowie lipca 1920 r., na wniosek dowódców kozackich przebywających w Polsce, władze wojskowe zatwierdziły organizację takiej jednostki kozackiej, która miała składać się z dwóch brygad oraz dywizjonu artylerii konnej. Dowódcą brygady utworzonej z kozaków do szkoleń wyznaczony został esaul A. Salnikow, który swój oddział formował w Hrubieszowie. W składzie tej brygady przeważali kozacy, którzy dobrowolnie przeszli na polską stronę z I Armii Konnej. Bardzo szybko, bo już 12 sierpnia brygada znalazła się na froncie i w składzie 3 polskiej armii walczyła w rejonie Hrubieszowa.

Formującą brygadę kozacką strona polska (oprócz tego, nie chciała oddziaływać na morale kozaków w I Armii Konnej) liczyła na podporządkowanie ich polityczne RKP i Borysowi Sawinkowowi, natomiast pod względem wojskowym gen. S. Bałachowiczowi. Kozacy jednak przejawiali tendencje separatystyczne; szczególnie ich dowódca esaul Jakowlew był przeciwny podporządkowaniu się komukolwiek. Dzięki czynniki politycznej i uporowi udało mu się zachować samodzielność.

Ostatnia formacja sojusznicza tworzona w Polsce (jeśli nie liczyć walczącej przez krótki okres na froncie w 1919 r. rosyjskiej drużyny oficerskiej zwanej następnie „batalionem polskim”) miała charakter czysto rosyjski. Oddział ten zaczął formować się z zgodą NDWP na początku lipca 1920 r., po czerwcowym zwycięstwie B. W. Sawinkowa w Warszawie i jego rozmowach z J. Piłsudskim. Powstał wtedy w stolicy Rosyjski Komitet Polityczny z Sawinkowem i Filosofovem na czele, któremu w zamierzeniu strony polskiej miały podlegać pod względem politycznym wszystkie rosyjskie formacje wojskowe działające w Polsce, czyli grupa gen. Bałachowicza, brygady kozackie esaulów Jakowlewa i Salnikowa i nowo tworzony oddział rosyjski. Na miejsce formowania tej ostatniej jednostki wyznaczono Kalisz i pobliskie Szczypiorno. W jej skład mieli wejść ochotnicy Rosjanie m.in. z oddziałów gen. M. Bredowa, z Lotwy oraz przede wszystkim bolszewicy, którzy wojenni przebywający w polskich obozach jenieckich. Powstała

ostatecznie 3 armia rosyjska składała się z dwóch dywizji: piechoty dowodzonej przez gen. Boboszk i jazdy dowodzonej przez gen. Trussowa, które nie zdziżyły jednak wzięcia udziału w walkach na froncie z bolszewikami. Była to jedyna formacja utworzona w Polsce, która nie walczyła na froncie jako polski sojusznik.

Na początku października 1920 r., w momencie finalizowania rokowań w Rydze, których celem było zawieszenie broni na froncie polsko-bolszewickim, sojusznicy Polski liczyli ponad 40 tysięcy żołnierzy i kozaków, z czego na oddziały ukraińskie przypadało blisko 30 tysięcy, grup gen. Bałachowicza — około 6 tysięcy, brygady kozackie — ponad 2 tysiące i 3 armie rosyjskie — prawie 6 tysięcy. Dla Polski najpoważniejszymi sojusznikami byli Ukraińcy, zarówno pod względem liczebności wojska i możliwości mobilizacyjnych, jak i przede wszystkim z uwagi na zawarty wojskowo-polityczny układ między stronami. Natomiast formacje wojskowe pozostałych sojuszników były o wiele mniej liczne i ich stosunki z Polską oparte były na aktach politycznych niż na szeregach rangi, zawartych przeważnie z polskimi naczelnyymi władzami wojskowymi.

Z tych powodów podczas rokowań rosyjskiej strona polską starała się włączyć do nich tylko swojego ukraińskiego sojusznika. W tym celu Ministerstwo Spraw Zagranicznych wystosowało do ludowego komisarza spraw zagranicznych Rosji Sowieckiej G. Cziczeryna notę z wnioskiem, by delegat ukraiński uczestniczył w rozmowach pokojowych. Jak podają źródła polskie, rząd sowiecki nie wyraził na to zgody, a w przesłanej odpowiedzi G. Cziczeryn nazwał premiera rządu URL A. Liwycyckiego *buntownikiem*. W tej sytuacji Polacy byli zmuszeni do uznania władz Ukraińskich i Sowieckich.

Strona sowiecka w trakcie rokowań rosyjskiej przywiązywała bardzo dużą wagę do kwestii istnienia w Polsce instytucji politycznych i formacji wojskowych rosyjskich, ukraińskich i kozackich. Znalazło to swój wyraz w artykule II polsko-bolszewickiego układu rozejmowego podpisanego 12 października 1920 r. w Rydze, w którym obie strony zobowiązywały się nawzajem nie popierać *czudzych działań wojskowych skierowanych przeciwko drugiej stronie*. W myśl owego zapisu władze polskie były zmuszone do wypowiedzenia układu państwowego z URL i zerwania umów wojskowych i politycznych z pozostałymi sojusznikami. W tej sytuacji NDWP przedstawiło swoim sojusznikom, ich czynnikom politycznym i dowództwu wojskowemu, dwie możliwości: walkę z Rosją Sowiecką już na własny rachunek albo internowanie w obozach w Polsce. Od tej decyzji zależała ewentualna dalsza pomoc, w tym przede wszystkim wojskowa. Po burzliwych naradach, które odbyły się 12 października 1920 r. w obu oboziskach — i ukraińskim, i rosyjskim — zgodnie wybrano drogę samotnej walki z siłami bolszewickimi. Strona polska starała się nakłonić wszystkie te formacje sojusznicze, by przyjęły wspólny plan działań przeciwko Armii Czerwonej i połączyły siły. Niestety, ze względu na różnice polityczne i własne ambicje dowódców poszczególnych oddziałów odrzucono koncepcję wspólnej walki. Generał S. Bułak-Bałachowicz zdecydował się wyruszyć w kierunku na Mozyrz, a następnie na wschodni Białoruś, licząc na wywołanie tam antybolszewickiego

powstania. Natomiast dowódcy ukraińscy oraz gen. B. Peremykin i esaul W. Jakowlew wybrali wariant ataku na Braclaw, a następnie przebijanie się do walczącego jeszcze na Krymie gen. P. Wrangla.

Pod naciskiem sejmu, którego większość chciała wypełnić umowę preliminaryjną, władze wojskowe wyznaczyły datę 2 listopada 1920 r. jako ostateczny termin opuszczenia terytorium Polski przez wszystkie oddziały niepolskie i zapowiedziały, że w przypadku powrotu z broni w rękach one rozbrojone i umieszczone w obozach. Następnie przez cały październik kontynuowana była, za zgodą i z pomocą polskich władz wojskowych, akcja werbunku do tych oddziałów, przede wszystkim wśród bolszewickich jeńców wojennych. Oprócz tego strona polska zaopatrywała swoich — już obecnie byłych — sojuszników w broń i żywność. W wyniku tych działań w końcu października 1920 r., w momencie, gdy oddziały rosyjskie, ukraińskie, kozackie i grupa gen. Bałachowicza opuszczały tereny Polski, obejmowały już łącznie prawie 70 tysięcy ludzi: ponad 40 tys. liczyły oddziały ukraińskie, około 16-18 tys. formacja gen. Bałachowicza, blisko 10 tys. 3 armia rosyjska i około 1700-1900 dywizja kozacka esaula Jakowlewa. Dowódca tej ostatniej jednostki w tym czasie zawarł porozumienie i podporządkował się z zachowaniem autonomii dowództwu ukraińskiemu. Niestety, co było powodem słabości tych formacji, tylko połowa z podanych wyżej stanów osobowych przypadła na oddziały liniowe. Jeśli chodzi o uzbrojenie, to Polacy przekazywali tylko sprzęt wojskowy produkcji rosyjskiej, który zdobyli w trakcie walk. Powąnym problemem było zaopatrzenie w amunicję, szczególnie do broni produkcyjnej rosyjskiej.

Opuszczając terytorium Polski armia gen. S. Bałachowicza skierowała się do strefy rozciągającej się na wschód od Łuninca, kontrolowanej przez oddziały polskie. Po opuszczeniu tego rejonu przez Polaków, co nastąpiło 8 listopada, oddziały Bałachowicza znalazły się w bezpośrednim styczniu z bolszewikami. Wykorzystując jeszcze obecność polskich rozpoczęł gen. Bałachowicz natarcie, zdobywając 10 listopada Mozyrz, a dzień później Kalenkowicze. Jednak po krótkim okresie sukcesów, gdy bolszewicy zgrupowali na tym odcinku frontu znacznie większe siły, od 17 listopada większość oddziałów armii Bałachowicza rozpoczęła odwrót na całej linii frontu. Poszczególne jej części straciły łącznie z dowódcami i żołnierzami w bezładzie wycofywały się do polskich pozycji. Pierwsze jednostki polskich granic przekroczyły 28 listopada, a ostatnie 5 grudnia 1920 r. Łącznie internowano ponad 6,5 tysięcy żołnierzy z armii gen. S. Bułak-Bałachowicza.

Jeszcze szybciej zakończyła się akcja podjęta przez współpracujące z sobą oddziały ukraińskie, rosyjskie i kozackie, których celem było przebijanie się do gen. P. Wrangla na Krym. Wykorzystując bliskość obecności oddziałów polskich w rejonie na północ od Kamieńca Podolskiego, na początku listopada 1920 r. Ukraińcy zajęli praktycznie całe Podole. Nowe ofensywy oddziałów ukraińskich i rosyjskich zaplanowały na 11 listopada 1920 r., ale wzmocnione siły sowieckie (przerzucone z frontu południowego) uprzedziły atak i przełamały prawie (południowe) skrzydło sprzymierzeńców. W tej sytuacji Ukraińcy, Rosjanie i kozacy rozpoczęli pospieszny

odwrót kieruj c si ku pozycjom polskim. Przekroczenie granicy polskiej nast pilo 21 listopada w rejonie Tok i Podwołoczysk; pierwsze rzek Zbrucz przeszły, zostały rozbrojone i internowane oddziały gen. . Peremykina. Po krótkim pobycie w rejonie Tarnopola intemowanych Ukrai ców (w liczbie ponad 19 tys.), peremykinowców (6,3 tys.) i kozaków Jakowlewa (ok. 1,5 tys.) skierowano do obozów zlokalizowanych w centralnej i zachodniej Polsce.

Krótki, bo zaledwie kilkunastodniowy opór stawiany Armii Czerwonej przez oddziały gen. Balachowicza, ukrai skie, kozackie i rosyjskie oraz ich szybki odwrót na zachód, podczas którego straciły duzo sprz tu i żołnierzy, uniemo liwil wykorzystanie przez stron polsk akcji swych byłych sojuszników podczas rozmów pokojowych prowadzonych w Rydze. Nale y zaznaczyć, e przedstawiciel URL wraz z polsk delegacj przez Gda sk, Libaw dotarł do Rygi, nie dane mu było jednak uczestniczy jako pełnoprawnemu członkowi przy stole obrad. Strona polska nie była w stanie wymusi na delegacji sowieckiej zmiany jej stanowiska w sprawie ukrai skiej. Jedynym reprezentantem strony ukrai skiej w ryskich rokowaniach pokojowych pozostał przedstawiciel Ukrainy Sowieckiej.

Traktat ryski ostatecznie przekre lil nadzieje Ukrai cow na powstanie niepodleglego pa stwa ukrai skiego, a Rosjan i kozakow na pokonanie bolszewików i przej cie władzy w Rosji. Zako czył on tak e okres aktywnej polskiej polityki wschodniej. Decyduj c si , w sytuacji przymusowej, na zako czenie wojny na wschodzie i podpisanie traktatu pokojowego z Rosj Sowieck , strona polska jednostronnie zrywała zawarte umowy i wycofywała si z udzielania dalszej pomocy swoim byłym sojusznikom w ich walce z bolszewikami. Mo na zatem słusznie stwierdzi , ze Polacy opu cili swych sprzymierze ców. Lecz nie tylko Polska odwróciła si od nich — post piła tak cała Europa, a szczególnie zwyci skie mocarstwa. Polska w ówczesnym swym położeniu bez wydatnej pomocy pa stw zachodnich (gospodarczej, militarnej, politycznej) nie była w stanie, przez dłu szy czas, udziela pomocy swym sojusznikom w ich walce z bolszewikami o niepodległo i tym samym prowadzi aktywnej polityki wschodniej.

.....	7
1920 . (- 1920 .).....	16
(- 1920 .)	16
(- 18 1920 .).....	25
3-	
(- 21 1920 .).....	42
1920 . (-	65
- (- 1920 .).....	65
(11 - 12 -	
1920 .).....	72
(- -	
).....	91
3- - 1920 (-	
1920 .).....	109
(- 12	
1920 .).....	109
(- 21 1920 .).....	127
V	
(- 1920 .).....	136
.....	140
.....	146
V	
(1919 . -	
1921 .).....	

				172
				177
				192
				195
				197
1.			1921 .	199
2.	-	1	1921 .	200
3.			() 1920 .	201
				203
				209
The eastern allies of Poland in the war of 1920. The Ukrainian, Russian, Cossack and Belorussian military units in Poland in 1919-1920. (Summary)				214
			1920 .	
			1919-1920 .	
()				219
Wschodni sojusznicy Polski w wojnie 1920 roku. Oddziały wojskowe ukraińskie, rosyjskie, kozackie i białoruskie w Polsce w latach 1919-1920. (Zawarto)				224

1.

2.

-

3.

4.

5.

6.

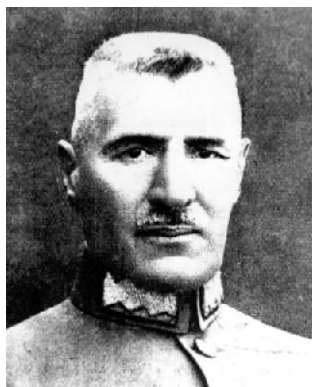
7.

8.

9.

10.

()

11. . (.)

12. .

13. -

14. -

15.

16.

17.

18.

19.

, , 1919 .

Начальник Дивизии В.Р.
(Сырод Губернатор)
Ем. № 1000/5

ORDRE DE BATAILLE ARMÉE NADNIEPRZANSKIEJ

20 Dnia 6-XI-1919r.

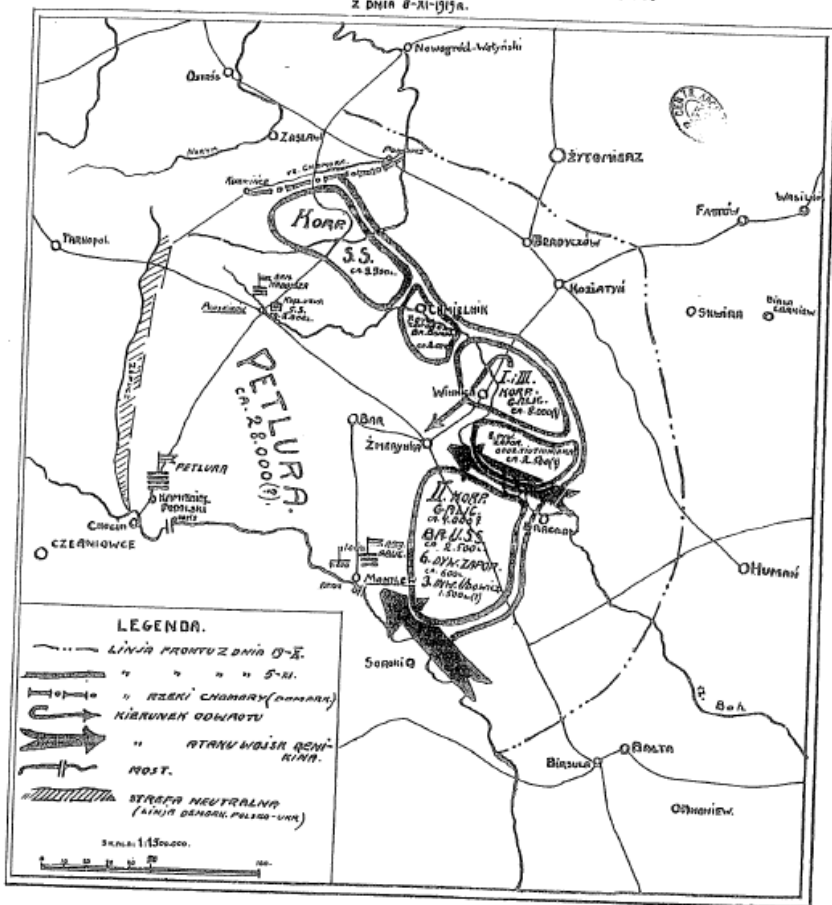
ДИВІЗІЯ ОМЕЛІАНОВИЧ-ПАВЛЕНКО С.Р. ГРУПА ЗАПРОЗЬКА.				ДИВІЗІЯ АТЛІСАДСЬКІЙ ВЕР. МТ. АНДЕРСОН С.С.		ДИВІЗІЯ ПЕТЛЮРА С.С. ГРУПА ПОМАТАНЦА ТІУТИНЬКА.		
6.	7.	8.	9.	1.	2.	3.	4.	5.
 1-й батальйон Запорозьких Кішківців	 2-й батальйон Запорозьких Кішківців	 3-й батальйон Запорозьких Кішківців	 4-й батальйон Запорозьких Кішківців	 1-й батальйон 1-ї дивізії	 2-й батальйон 1-ї дивізії	 3-й батальйон 1-ї дивізії	 4-й батальйон 1-ї дивізії	 5-й батальйон 1-ї дивізії

20. Ordre de bataille

6 XI 1919

MAPA DOKŁADNA
(SZYB GENERALNA)
Lp. 10735.

SYTUACJA WOJSK UKR. ATM. PETLURY. Z DNIA 8-XI-1919.

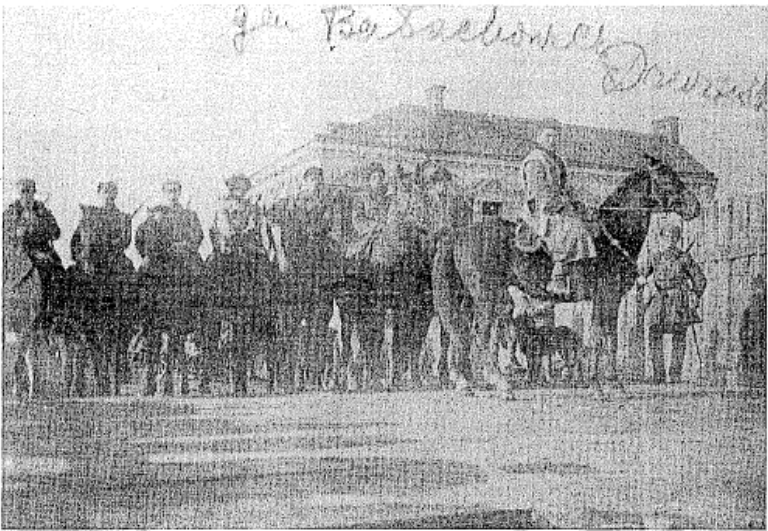

22.

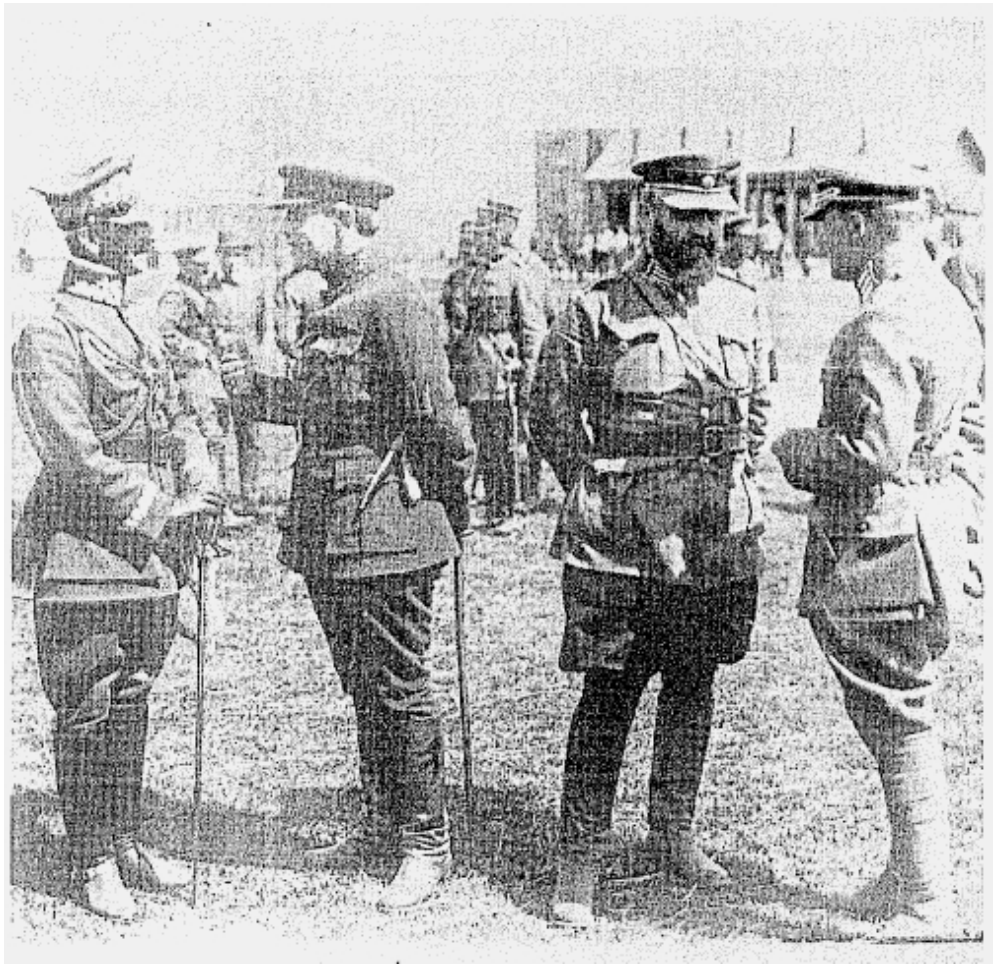
()

1919 .

23.

1920 .

24.

， ， 1920 . (: . . .) ， . . .)

ПРОГРАММА

Русской
народной

Доброволь-
ческой армии

1. Мы будем вести непримиримую борьбу с большевизмом во имя народного начала, ибо идея большевизма, на гонора о ее нравственной и государственной несостоятельности, в корень противоречит долгу народу.

Мы стремимся к освобождению России от всяк насильников, самозванно распоряжающихся достоинством народа и не дающих ему свободы выжить собственную волю к устроению своей жизни.

Поэтому мы отвергаем не только большевизм, царизм в союстной России и являющийся новым самодержавием слева, но также всякий реакционный помысл монархизм справа; большевистский монархизм и монархический большевизм неприемлемы для равной борьбы.

2. Мы станем бороться с большевизмом рука об руку со всеми другими народами, уже ведущими такую борьбу и с мужеством вступить в нее.

Пусть знают эти народы, что мы не стремимся к восстановлению прежней России с насильно-попугайскими в ее пределы областями и государствами, ставшими ныне самостоятельными; мы стремимся к уничтожению большевизма, ибо он есть политическая и экономическая смерть страны.

Мы признаем все народы и страны, борющиеся ныне с большевиками паром, сплотившись в военную коалицию на полн брания и в политический союз, ни в чем не стесняющийся их самостоятельных суверенных прав, для борьбы советской кель с большевиками, так и с империализмом, с этими двумя не только русскими, но и общепланетными опасностями.

Мы предлагаем конфедеративное сотрудничество национальностей, подвешивать в борьбу с большевиками, на началах полной свободы, взаимопредельной и широкого проявления национальной инициативы, зная, что братская терпимость длител в основу русского народного духа. Проявлениями нмх чувств всегда являлись результатом истинно нравитель или насильственно навязанных убийдений.

3. Мы стремимся не к освобождению России силой оружия, а к уничтожению / понятию "доблестная Россия", которая является плодом самодержавной тирании захватившей власть.

Поэтому мы боремся не против ирасной армии, состоящей из насильно мобилизованного народа, а против тех, кто произвел эту мобилизацию, против комиссаров, неуправляемость и неадекватность.

Против них мы будем бороться не только оружием, но и словом правды, обращаясь к ирасной армии.

4. Борьба с советской властью исключительно силой оружия, завоевательным способом, терпима, начиная с чехословацкого движения в июне 1918 года

и кончая наступлением Северо-Западной армии в Октябрь 1919 года, неудача за неудачей.

Поэтому способы борьбы с советской Россией должны быть изменены коренным образом.

Борьба с большевизмом должна совершаться исключительно на добровольческом начале. Это подразумевает полную свободу выбора — идти с нами или нет. Но раз вступивший под наши знамена отвечает себя посвобно на служение общему долгу.

Мы требуем, особенно от переходящих к нам командного состава, решительного отказа от советских расхождений расхождений и бюрократических наивностей, предвуждая, что нет суда неумолимого и дисциплины беспощадной. чья суд и дисциплина братской народной Армии Свободы.

5. Проникновение в душу народную и сознание ее особенностей заставляет нас признать, что Россия всегда одушевляла, главным образом, патриотизм, истинный, патриотизм области, губернии и даже уезда. Защита родины была особенно почитаема, как защита своего семейного очага. Революция была ужасна для народа, как долговременная и дилемма различна с родным кровом.

В виду этого практическая борьба с большевиками будет строиться на следующие начала:

а) Удар наносится особым добровольческим корпусом, составленным из бойцов, оторвавшихся от семейного крова и добровольно готовых отдать свою жизнь на борьбу с большевиками.

б) По занятии области производится демобилизация находившихся на территории этой области войск, не входящих в состав ударного корпуса; после чего призываются добровольцы в местное ополчение, которое призвано оставаться в пределах всей области и на под иными предлогами, кроме добровольно выраженного желания, не выводится за ее границы, а лишь защищать их с оружием в руках.

в) По очищении области от большевиков, немедленно, без создания пролетарского временного военного управления, принимается для организации местной государственной жизни, истинная общественная сила; они образуют местные Учредительные Собрания, которые вручаются на местах вся полнота власти, обеспечивая законный революцион.

6. Уничтожить большевизма на территории России завершается задача народной добровольческой армии Свободы.

С твердой верой в жизнь и в жизнь провозглашенных нами начал и в неизбежность победы — подымаем мы наше знамя.

НАРОДНАЯ ДОБРОВОЛЬЧЕСКАЯ АРМИЯ.

Приказъ батъки.

Я Атаманъ Народной Добровольческой Арміи приказываю краснымъ войскамъ и русскому населенію:

1) Приготовиться къ встрѣчѣ мойхъ войскъ это значитъ: приготовиться къ переходу изъ красной арміи въ Народную армію и выдать комиссаровъ и коммунистовъ.

2) Не стрѣлять по Моимъ Отрядамъ—тогда я никого не трону и самъ стрѣлять не буду.

3) Понять, что я Народный атаманъ и потому народа бояться нечего.

Я воюю не за царскую и не за барскую, помѣщичью Россію, а за землю и хлѣбъ для всего народа, за новое Всенародное Учредительное Собраніе.

Я не допускаю ни грабежей, ни насилій.

Я хочу добыть народу полную свободу.

Я хочу прекратить гражданскую войну, а для этого надо разоружить красную армію и распустить ее по домамъ.

4) Знайте у меня служить, только тотъ кто хочетъ. За службу я плачу жалованіе, за обиды населенію я жестоко наказываю.

5) Всякій можетъ придти ко мнѣ съ своимъ горемъ и ядой.

6) Всѣхъ, Кто хочетъ мира, порядка, свободы и хлѣба, смѣло иди ко мнѣ:

Меньше разговоровъ—больше дѣла.

Намъ надо скорѣе кончать кровопролитіе.

Всѣ помогайте мнѣ.

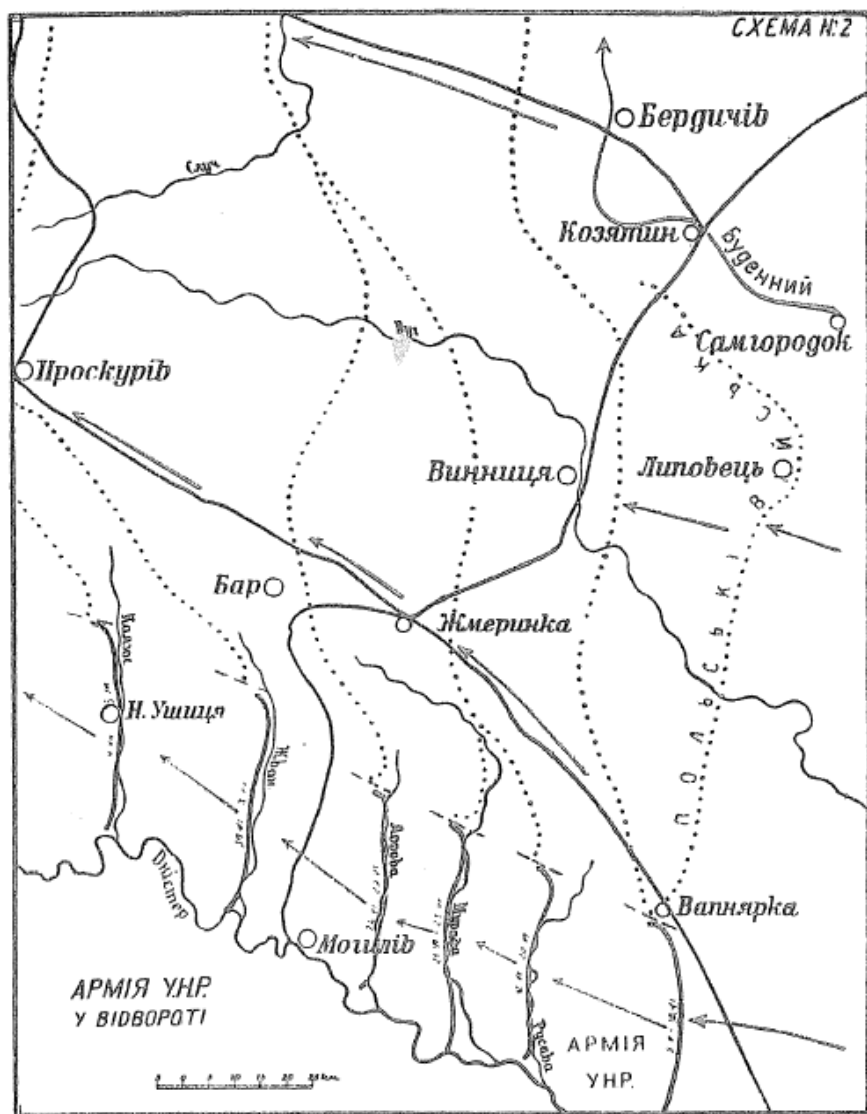
Я иду во имя народа, для народа и съ народомъ.

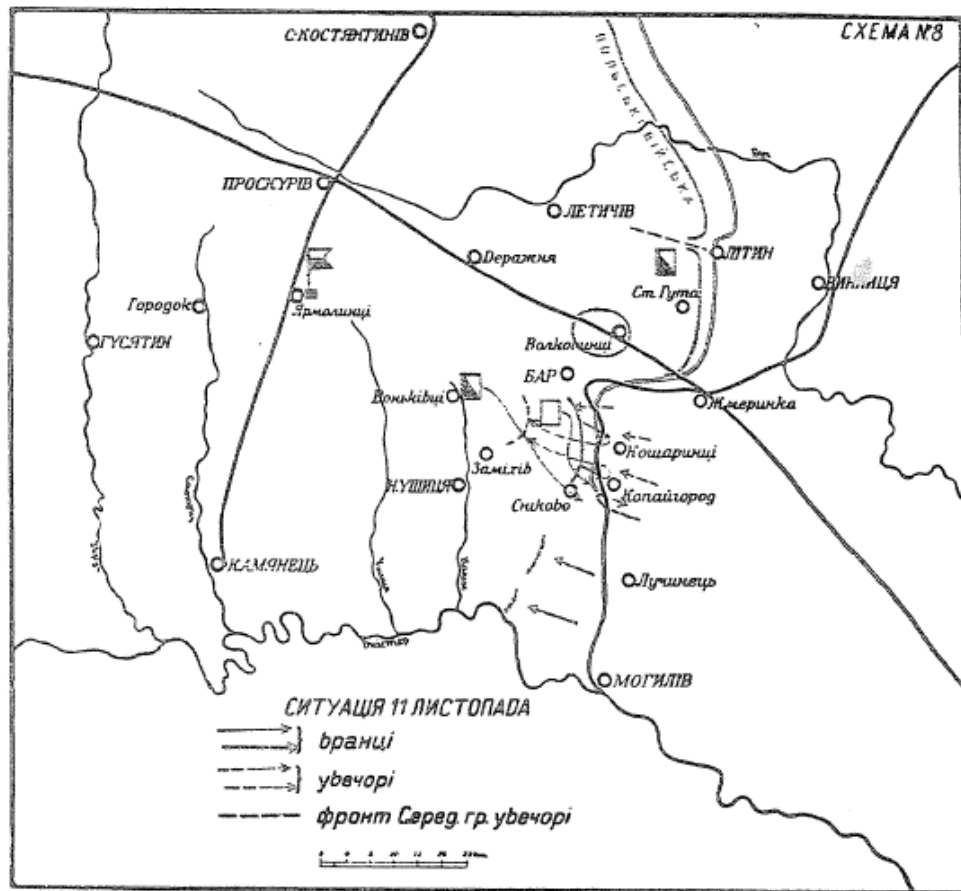
Да здравствуетъ осводительница Россія.

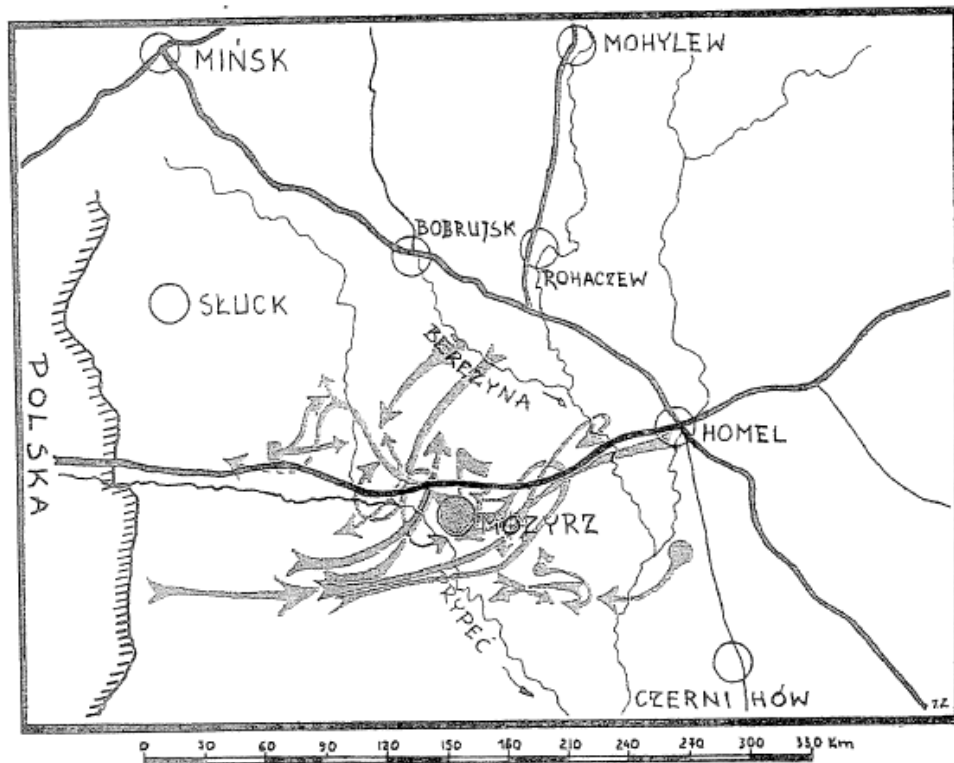
НАРОДНАЯ ДОБРОВОЛЬЧЕСКАЯ АРМІЯ.

Атаманъ Народной Добровольческой Арміи
Генераль-Маіоръ

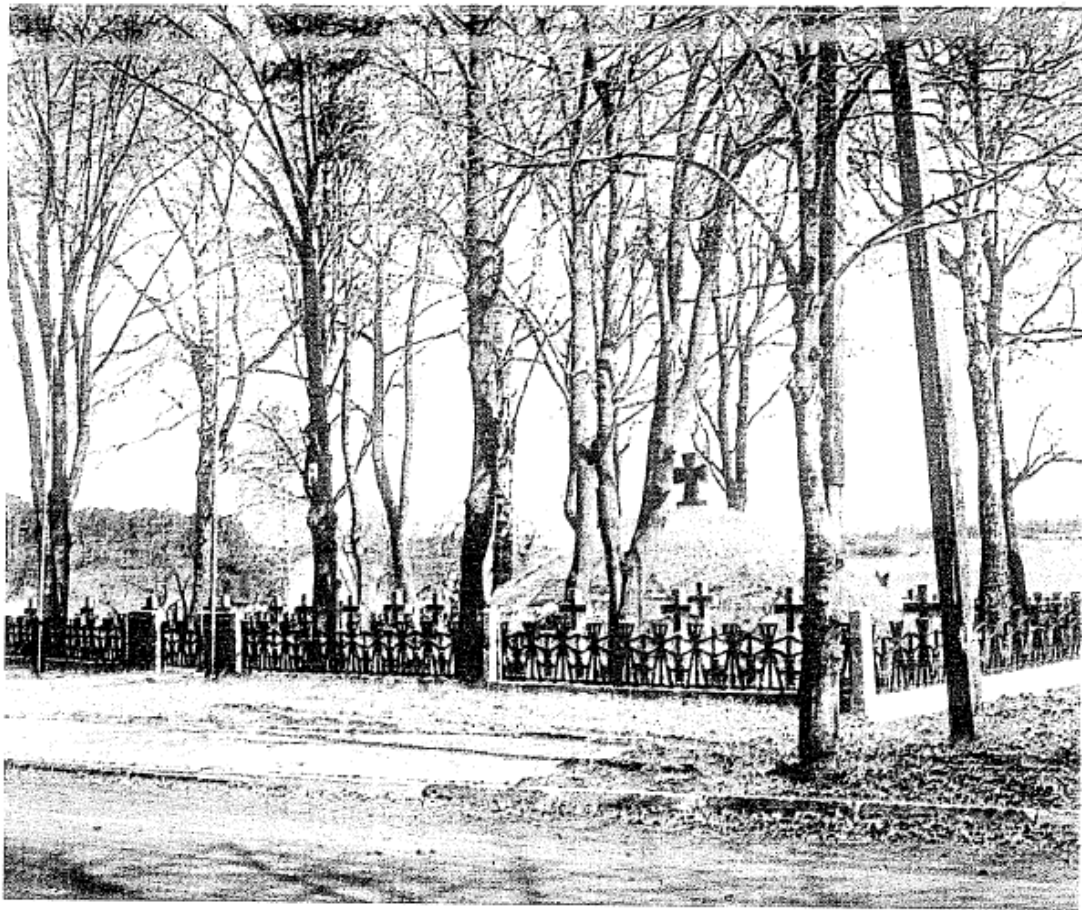
Булакъ-Балаховичъ

- ↗ ↘ KIERUNKI DZIAŁAŃ ODDZIAŁÓW GEN. S. BUŁAK-BAŁACHOWICZA
 → ↗ ↘ KIERUNKI DZIAŁAŃ WOJSK BOLSZEWICKICH
 LINIE KOLEJOWE: 2-TOROWE 1-TOROWE

33.

1922